

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

THOMAS LARSEN

Præsten
August Kristensen

En Levnedstegning

1933
Bræmer-Jensens Bogtrykkeri
Vraa

THOMAS LARSEN

Præsten
August Kristensen

En Levnedstegning

1933
Bræmer-Jensens Bogtrykkeri
Vraa

**Tilegnet
Fru Laura Kristensen og Børn**

Forord.

II Aaret 1932 var det 50 Aar siden den i vide Kredse afholdte Præst, August Kristensen, kom til Vendssysel. I den Anledning modtog jeg, som en af dem, der stod ham nær, fra flere af hans Venner, deriblandt fra den nuværende Præst for August Kristensens tidligere Menighed i Taars, Pastor Bertel Bjerre, Opfordring til at skrive et Mindeskrift om denne ejendommelige og dygtige Præstemand, hvis aandfulde Tale gennem mange Aar samlede Tusinder omkring hans Talerstol. Det var ikke uden Betænelighed, at jeg paatog mig denne Opgave, men August Kristensen var min kære Ven, til hvem jeg staar i dyb Taknemlighedsgæld for, hvad han var for mig og min Familie, og fordi det blev ham, der ganske særligt bidrog til at føre mig ind paa en Løbebane, der ikke var sunget for min Vugge.

Til Trods for mine Betæneligheder følte jeg derfor, at jeg ikke burde undslaa mig, men gøre et Forsøg paa at løfte Opgaven, og haaber at have faaet Held til, indenfor Skriftets snævre Rammer, at tegne et Billede af den afholdte Præsts Personlighed og Gerning, som hans endnu levende Venner vil kendes ved. Jeg er Fru Laura Kristensen taknemlig for den Støtte hun har ydet mig, ved at overlade mig hendes Mands efterladte store Samling af Prædikenudkast samt hans Levnedsoptegnelser. Under Udarbejdelsen har jeg ikke

mindst holdt mig til disse, der vel nærmest er skrevet for Familiens Kreds, men som jeg haaber at have benyttet med den Pietet, de fortjener. Ligeledes takker jeg Førstelærer Kr. Jørgensen, Ø. Tørslev, der velvilligt har tilladt mig at benytte den af ham ved Aug. Kristensens Død udgivne Pjece, endvidere de mange, der har laant mig Breve fra Aug. Kristensen, hvoraf jeg har benyttet nogle af de mest karakteristiske, som paa udmærket Maade bidrager til at kaste Lys over hans Personlighed.

Forf.

I.
AUGUST KRISTENSENS BARNDOM OG
UNGDOM.

NAVNET: *August Kristensen* eller blot „*August*“ er kendt af alle nulevende ældre Mennesker indenfor de grundtvigske Kredse over hele Nordjylland, ja, man kan godt sige i vide Kredse over hele Landet. Vilde man derimod nævne hans fulde Navn: *Poul Christian August Kristensen*, vil de fleste staa uforstaaende. Thi i Tiden for hans Virksomhed personificerede Vennebetegnelsen „*August*“ hans præstelige Gerning, hans milde, glade Skikkelse, saa han stod lyslevende for de grundtvigske Kredses Bevidsthed. Tusinder har lyttet til denne Mands aandsbaarne Tale i Kirkerne, Forsamlingshuse, ved Folkehøjskolernes Efteraarsmøder, og mange Hjerter blev fanget ind under Ordet, han førte, saa han vandt Venner for Livet. Det kan vistnok ikke siges, at det var de store Syner eller en tanketung Fordybelse i et enkelt Emne, der var August Kristensens Styrke som Taler, men han havde naturlig let ved at tale, „bruge Mund“, som han sagde, og han kunde finde rammende Udtryk for sine Tanker, der fremsattes paa en overordentlig livlig Maade. Dertil kom hans vindende, glade Væsen og folkelige Jævnhed, der ligefrem kunde tage Mennesker

om Hjertet; men naar Folk flokkedes i Skarer omkring hans Talerstol, var det dog i Særdeleshed, fordi han som faa kunde tale „sandt om Smaat og Stort og jævnt om alt det Høje“. Og saa elskede han Mennesker. „Jeg er rent forelsket i ham“ (eller hende), plejede han at sige. Det var derfor intet Under, at han gennem mere end et Slægileds Arbejde vandt mange personlige Venner, der trofast bevarer hans Minde.

August Kristensen blev født 3. Juni 1854 i København og paa Mødrenes Side ud af en gammel Præstestægt. Faderen, *Frederik Vilhelm Christensen*, var af sønderjydsk Bondeæt og blev som ung Kandidat Timelærer paa flere københavnske Skoler, blandt andre paa den af Frøken Zahle 1861 oprettede Pigeskole. Efter saaledes at have virket i 10 Aar som Lærer, blev han 1863 udnævnt til Katheket i Rønne, hvor han 1871 blev Sognepræst og fik en lang Virksomhed. Her døde han 84 Aar gammel elsket og afholdt som faa Præster. Bl. a. giver „Bornholms Tidende“ ham følgende smukke Eftermæle: „ . . . Hverken Sygdom eller Affældighed, aandelig som legemlig, havde faaet Lov til at mærke denne virksomme, denne aandsbaarne, denne hjertevarme og hjertevindende Mand, og fordunkle det skønne Billede, som hans Venner havde faaet af ham gennem hans lange og trofaste Virksomhed, fra hvilken man altid vil mindes ham som den samme, mild og kærlig, lys og lysende, frisindet og fribaaren, trofast og virksom. Han var barnlig troende og talte, som han troede. Han fulgte Vorherres Ord, som det sømmer sig en kristen Præst, at besøge flittigt de syge, de fattige, de sorgfulde, der trængte til at høre et opmuntrende Ord, ja ogsaa dem, som vare i Fængsel . . . “

Under den gamle Præsts Besøg hos Sønnen i

Vendsyssel og Ø. Tørslev vandt hans milde Ansigt og Færd ogsaa Hjerterne for sig, saa mange Vendelboere vil slutte sig til disse Mindeord.

August Kristensens Moder var Københavnerinde, født *Wolf*. Hun ejede et lyst og muntert Sind, og utvivlsomt har Sønnen taget Moderens Livlighed og Faderens Inderlighed og Vennesælhed i Arv. August var den ældste af tre Søskende, af hvilke en Broder blev Postmester i Maribo, og en Søster blev gift med fhv. Valgmenighedspræst Marius Jensen.

I sine efterladte Optegnelser om Barndomstiden i København kalder August Kristensen sine Minder dunkle og utydelige; han glemmer dog aldrig gamle *Mormoder*, Enke efter Præsten *Niels Giessing Wolf*, der var Grundtvigs Formand i Embedet baade i Præstø og i Vartou og døde som Sognepræst ved Helligaandskirken i København. „Hun var en sød gammel Bedstemoder“, hvis Besøg var en Herlighed, og hun kom aldrig tomhændet. Saa var der *Tante Bine*, hans Moder, som han mindes med mere Respekt end Kærlighed, men som voksen lærte han at elske og beundre hende. Hun var gift med cand. jur. *August Juel*. Skønt hun var lidende baade paa Sjæl og Legeme, kalder han hende lykkelig, thi hun fandt Fred i den grundtvigske Kristendom og bekendte selv, at var dette ikke sket, var hun endt som den mørkeste Pietist. Det var især Præsten P. A. Fenger, der blev hendes Sjælesørger, men ogsaa August Kristensens Fader og Præsten Fr. Brun i Levring (hendes senere Svigersøn) fik stor Indflydelse paa hende. „Hos Juel var der megen og ypperlig Musik“. Ja, vi Børn: Søster Kristine, Lucy Juel (den yngste af Tante Bines) og jeg hilsede engang (11. Februar) Bedstemoders Fødselsdag med en lille Sang, som Moder havde skrevet og sat Tone

til, og som vi en for en sang og spillede paa Klaveret. Hos Juel's var der altid storartet Juletræ og Julegilde Nytaarsaften, det var en uforglemmelig Aften. — Saa var der *Onkel Vilfred*, Moders yngste Broder, død som Postmester i Ribe. Ja, han var vist ligefrem et Geni til at underholde og gøre sig elsket af Børn. Han havde lavet en Baad, vi kunde være i og bevæge af Sted, endvidere en virkelig Drosche, som vi kunde køre i. Og hvem glemmer nogensinde, naar han udklædt kom ind med Horn i Panden eller paa anden Maade salte Lattermusklerne i Bevægelse baade hos store og smaa. Og Juletræet hos Onkel Vilfred! Aa, Nissen, der rørte i Grøden med sin Ske. Og Løvehovedet, af hvis Gab udsprang lutter Sukkergodt. Og saa hans Dansemusik paa Klaver, som han vedblev at være berømt for, lige til hans Hænder sank. ... Kort før vi flyttede til Bornholm, kom Onkel *Poul* hjem fra Amerika og holdt Bryllup med Tante *Bille*, der havde gaet og ventet paa ham i ti Aar. Det var ved deres Bryllup i Frelserskirken, at Salmen „Det er saa yndigt at følges ad“ første Gang blev sunget ved en Brudevielse. Den var digtet til Præsten P. A. Fengers Sølvbryllup, men jeg tror, det var min Fader, der hos Grundtvig fik udvirket Tilladelse til, at den blev sunget ved denne Lejlighed.

Hos den skælmske Tante *Betty* og hendes elskelige Mand, Bogbinder *Christian Holst*, med deres 7 Børn tilbragte vi nogle uforglemmelige Juleaftener. Der samledes alle vi Søskendebørn — en meget stor Flok — og havde det mageløst om Juletræet med alle dets Herligheder. Imidlertid husker jeg godt, at vi aldrig gik hjemmefra, førend Frk. N. Zahles Tjener havde været ved Døren og afleveret en stor Pakke fra Frøkenen; saa vidt jeg husker, en meget stor og læk-

ker Julekage. Til Julen hørte ogsaa det storartede og glimrende Juletræ hos Frøken Zahle. I det hele stod nævnte Dame med sin Stab af ypperlige Lærerinder omgivet af en særlig Nimbus. Fader var en af hendes højt betroede og højtanskrevne Lærere. Og endnu den Dag i Dag (1893) er de to virkelige Venner og tales ved omtrent hver Gang, Fader er i København, baade om Sager og Begivenheder, men vist ikke mindst om dem selv og deres aandelige og hjertelige Befindende. Paa min Faders Vegne holder Frøken Zahle af os Børn, især min Søster *Kristine*, hvis Gudmoder hun er, som frit besøgte Børneskolen og siden Kursuset for voksne Piger. For min Broder og mig nærer hun imidlertid ogsaa Godhed. Mig viste hun den Tillid, da jeg paa Gennemrejsen hjem til mine Forældres Sølvbryllup var oppe hos hende, at udspørge mig om Faders økonomiske Stilling, thi hvis den var trykkende, maatte jeg endelig sige hende det. Hun havde det, kunde jeg forstaa, i nogen Maade i sin Haand at komme ham til Hjælp i saa Henseende. Ved denne Lejlighed sagde hun de uforglemmelige Ord om Fader, at hun havde staaet i Forbindelse med mange ypperlige Mænd og fortrinlige Mennesker, men hun havde aldrig truffet et saa elskeligt Menneske som *ham*. Siden hint Møde med Frøken Zahle paa to Mands Haand har hun været min Veninde; og jeg vil velsigne hende mange Gange for det Ord; thi jeg traf heller aldrig „saa god en Mand“ som Fader. — Dog har jeg en Følelse af, at dette Forhold til Frk. Zahle — uden at der var mindste Gnist af Erotik deri, har voldt Fortræd imellem Forholdet mellem Fader og Moder. Det kan vist ikke nægtes, at Fader her har været ufor-sigtig. Frk. Zahle og han forstod i mange Maader bedre hinanden, havde flere Forudsætninger til fælles

for at kunne skifte Ord om smaat og stort end Fader og Moder. Men man er nu en Gang — hvad jeg selv som Ægtemand kun efterhaanden har lært — sin Hustru nærmere end noget andet Menneske. Og bliver hun end ikke skinsyg, saa har hun skellig Grund til at blive bedrøvet, naar det bliver hende aabenbart, at andre — navnlig en anden Kvinde — kan være mere for hendes Mand og blive bedre forstaaet af ham end hun. — En anden Skikkelse fra Barndommen er Kandidat *Kristian Thurah*, senere Sognepræst i Hesselager paa Fyn, tidligere Lærer paa Hindholm Højskole. Han var en uforlignelig Børneven og kunde slaa baade de alvorlige og muntre Strænge. Mest ufor-glemmelig for os er en lille Julesang, som fulgte med en Vandmølle af Træ og Pap, som han sendte os Børn en Jul, da Moder var syg, Pengene vist faa og Udsigterne til en fornøjelig Jul derfor mindre lyse. Sangen har jeg senere mange Gange sunget for mine egne Børn, den lyder saaledes:

Mel.: P. Heise: Hver en Smaafugl blunder.

„Lille Mølle, mal! Og mal saa godt du kan!
Mal ej blot som Hvedemel det hvide Sand!
Mal det hvide Sølv og mal det røde Guld,
saa kan Far og Mor fåa hver en Skuffe fuld!

Lille Mølle, mal! Og mal saa godt du kan!
Mal til lille Kirsten og til „Gussemand“,
mal til Bror Johannes, til han bliver stor,
først og sidst dog til vor søde Far og Mor!

Lille Mølle, yndig ligger du i Læ.
Over Hjulet hælder ud det gamle Træ!
Gid at Lykkehjulet her i Verden maa
dreje sig saa lunt som dit for mine Smaa!“ —

Før August Kristensens Forældre forlod København, var August en kort Tid paa „Efterslægtens Skole“ og paa en Snitteskole, hvor han mødte Grundtvigs Søn, Frederik Lange Grundtvig, og hans Stedsøn, Niels Juel Redtz. Men han husker bedre de nydelige Skimler fra deres Køretøj end Drengene selv, „thi Hesteelsker har jeg været alle mine Dage. Min staaende Fødselsdagsgave i mange Aar var en Pisk, som jeg brugte op paa mine Heste; om Sommeren de andre Dreng, og om Vinteren Stole eller Træblokke“.

„Af offentlige Personer har jeg fra de københavnske Drengaar Indtryk af tre: Først Enkedronning Caroline Amalie. Hun kom jævnlig til Grundtvigs Kapellan og Svigersøn P. O. Bojsen, der var Faders gode Ven. Hans Bolig var ved en Mølle paa Vestervold, og vi boede Vestervold Nr. 29, 3. Sal; men om Sommeren laa vi paa Landet ude paa Kalkbrænderiet, og der boede Bojsen ogsaa. Her var det, at den røde Kusk kom kørende med Enkedronningen. Dog ogsaa der var det nok Køretøjet, der interesserede mig fremfor den kongelige Passenger. Men det andet Sted, jeg saa Enkedronningen, interesserede hun mig som Dronning — altsaa for hendes egen Skyld. Og det var i Vartov Kirke. Her traf jeg den anden offentlige Person, nemlig Grundtvig. Jeg er glad ved at kunne mindes ham: det hvide Hoved med det lange Skæg, den korte Prædiken med den dybe, men sagte Stemme. Og Indtrykket af Salmesangen, Daabshandling og Altergang fra Vartov er meget stærke! Man fortæller, at den fra Amerika hjemvendte Onkel Poul traf Fader og mig en Søndag Formiddag lige uden for Vartov, og at Onkel spurgte mig otte Aars Knægt spøgende: Hvad er du for en? Og at jeg skal have svaret: Jeg er Grundtvigianer. Den tredje offentlige Person, jeg fra København

kan mindes, er Kong Frederik den syvende, men desværre tror jeg ogsaa her, at Hestene og den røde Kusk stjal Interessen fra Majestæten. Imidlertid svævede for mig en dunkel Erindring om, at jeg engang fra Frøken Zahles Vinduer ved Gammel Strand var Vidne til et Grundlovmøde paa Slotspladsen; og det forekommer mig, at vi kunde høre Kongens kraftige Stemme øjeblikvis helt over til os. Med mere Sikkerhed ved jeg, at jeg fra Vinduerne hos Onkel Povls (Østergade 60) var Vidne til det højtidelige Tog, der ledsagede Kongerne Frederik den syvende og Karl den femtende til Festmaaltidet paa Børsen under den sidstnævnte Konges Besøg i København“.

Den 5. Maj 1863 flyttede August's Forældre fra København til Katheketboligen i Rønne. Dette medførte en alvorlig Forandring for ham, der nu blev optaget som Elev paa Realskolen, „og dermed blev“, som han selv siger, „Glæden og Velsignelsen ved min Barndomstid slaaet i Stykker derved, at Hjemmet og Skolen blev to aldeles modsatte Sphærer omtrent som Himmerige og Helvede. Lærerne var vist ikke værre end saa mange andre. — En af dem blev endog min Ungdoms Velgører, hvem jeg altid vil mindes med dyb Taknemmelighed — og Skolen var vel ikke mere aandløs end saa mange andre Realskoler baade før og senere. Men Skolelivet med dets Tvang og Lektieterperi blev mig dog saa forhadt og staar i saadant Lys for mig den Dag i Dag, at jeg tør sige, at disse Skoledage i Rønne højere Realskole er dog dem, jeg nødigt af alle vilde leve om igen. Og denne Skolegang har gjort mit Forhold til Børneskole som saadan Fortræd, saa jeg den Dag i Dag (1909) vedkender mig det Syn paa al holden Skole i Skolerne, at det er et nødvendigt Onde. — I Hjemmet havde vi det godt og

velsignet. Der var stor Forskel paa Moder og Fader: Moder blev i vort Hjem den, der maatte tage sig mest af os, men saa ogsaa den, der straffede og tugtede os, Fader har kun ganske enkelte Gange slaet os, og det var saa kun en enkelt Lussing i Anledning af noget, vi i Øjeblikket sagde eller gjorde, som oprørte ham.

August Kristensen til højre.

Ham stod vi (i det mindste jeg) i det ubetingede Lydighedsforhold til. Moder brugte vist for mange Ord, for meget Skænderi, saa at vi sløvedes derunder. Og hun besørgede Hovedafstraffelsen, naar en saadan skulde til. Men for mig har det staaet som en Ulykke gennem Ungdom og Mænddom, at jeg som Barn levede i to modsatte Verdener: Hjemmets og Skolens, og i mine senere Drengenaar kunde jeg umulig forstaa, at Fader og Moder bestemt holdt med Skolen. Jeg syn-

tes, at de og Skolen lignede slet ikke hinanden. Til Hjemmets Herligheder hørte Faders Oplæsninger om Aftenen og Musikken, Sangen og Morgen- og Aftenandagt. Alt det vidste jeg at værdsætte. Og Moder kunde baade være saa smeltende inderlig, saa man maatte elske hende højt for saadanne Øjeblikkes Skyld, og tillige være saa morsom og fuld af Kommers, saa man maatte le af Hjertens Grund og fornøje sig inderligt. Fødselsdagene var Højtidsdage, ligeledes Skovturene og Udflugterne til de naturskønne Steder. I størst Glans for os Søkende staar vel Julen, især Juleaften med sit Juletræ, Julesalmer, Julegaverne og al anden Juleherlighed, og saa den tidlige Kirketjeneste Julemorgen i den oplyste Kirke“.

August Kristensens Forældre havde mest Omgængelse med Byens Middelstand og Embedsstanden, navnlig var Børnene fra disse Hjem August Kristensens Skolekammerater. Enkelte af disse betegner han som flinke Elever, der kun brød sig om Bøger i Modsætning til ham selv, „der var en daarlig Elev“ hele hans Skoletid, som elskede Heste og hadede Bøger af et ærligt Hjerte. For ham var intet at sammenligne med en Køretur, især naar han selv kunde faa Lov til at være Kusk. Derfor holdt han ogsaa til med Bønderkarlene fra Landet, Vognmændene og de andre Kuske i Byen. Med disse førte han indgaaende Samtaler, hvilket han mente bidrog til fra Barndommen af at befæste hans demokratiske Sindelag. Alt dette kunde for en Del drage ham fra de andre Drenges Leg, der om Sommeren gik ud paa at plaske i Vandet og bruge Skøjterne i strenge Vintre, naar Isen laa ud over Østersøen. Den Afsky for Bøger gjorde, at han aldrig nogensinde fik læst en Morskabsbog til Ende. Han beklager dette, da han derved havde faa-

et et Hul i sin æstetiske Dannelse, som de fleste Drenge fra lignende Hjem fik udfyldt allerede i Drengæarene. August Kristensen sætter jævnlig sine egne Svagheder under Forstørrelsesglas. Han beklager blandt andet i stærke Ord, at han i Drengæarene led under en altfor „urimelig tidlig vaagen erotisk Sans“, der gav sig Udslag i adskillige Drengeforelskelser, der dog kun var af flygtig Art og ikke fik nogen Indflydelse paa ham udover dette almindelige, at det erotiske „distraherer og spreder Personligheden, gør overfladisk og hindrer Selvforydelsen i, hvad man grundigt burde sætte sig ind i“. Det synes imidlertid, som om de unge Piger, der i Drengæarene særlig oplog ham, for det meste havde været nogle Aargange ældre end han selv.

Med særlig Kærlighed omfattede han en nogle Aar ældre Pige, en Snedker Bidstrups Datter *Gine*, i hvem han dog ikke var forelsket, men hvem han gav sin fulde Fortrolighed. Gine Bidstrup var en gudfrygtig Pige og havde sin Gang i hans Hjem. Han betragtede det som en Lykke og Velsignelse for ham, at han kom i Forhold til hende, just under de Forhold og paa det Tidspunkt, det skete. Hans Uvilje mod Skolen og Skolegangen var dengang paa det højeste, men kun hos hende fandt han Forstaaelse, naar han græd og jamrede over, at Hjemmet og Skolen stod i et absolut Modsætningsforhold. Hun holdt aldrig med den lille August, naar han i sin Bitterhed kunde komme med unænsomme Ord mod Hjemmet og navnlig Moderen, der syntes at holde med den forhadte Skole, men Gine Bidstrup kunde han betro alt, hvad der laa ham paa Hjerte.

August Kristensens egne Ord derom er følgende:
„Som ældre Mand kan jeg godt indse, at den Fortro-

lighed skulde Moder have haft. Men jeg siger igen, det var og blev Skolens Skyld, at det ikke kom i Stand, men ogsaa en Del mit vege og bløde Sind, der baade dengang og bestandig siden har haft let ved at lade sig kyse, og der var noget i Moders myndige, tit ogsaa heftige Maade at optræde paa, som slog min Frimodighed ihjæl“.

Med Gine Bidstrup førte August Kristensen langt op i Aarene en stadig Brevveksling. Senere fik hun en lignende moderlig Indflydelse paa en Drejersvend *Lyng*. Denne Drejersvend blev siden August Kristensens Nabopræst i Gjerlev. I Pastor Lynges lille Bog „Under Mesterens Haand“ har han tegnet en Person, for hvem Gine i Hovedtrækkene har været Model. Gine blev senere gift med *Brorson* ved Rønne Stenbrud.

August Kristensen i Midten. Konfirmationsbillede (17 Aar).

I 1871 blev August Kristensen konfirmeret, 17 Aar gammel, sammen med sine to yngre Søskende. Sognepræsten var død, og i den Anledning havde August's Fader faaet Ordre til at forberede Konfirmanderne. Derfor besluttedes det at benytte Lejligheden, saa at Faderen kunde konfirmere alle sine tre Børn. Ganske vist søgte han Sognepræstembedet, men hvorvidt han fik det, stod hen i det uvisse.

Konfirmationsforberedelsen blev August en Skuffelse, thi vel var der under denne opløstende og bevægede Øjeblikke, men han havde faaet den Forestilling, at hos en grundtvigsk Præst skulde Lektievæsen og Udenadlæsning være bandlyst, men det blev ikke Tilfældet. Tværtimod skulde August endogsaa agere Reserve, naar Svarene ved Overhøringen lod vente paa sig. Selve Konfirmationen af de 90 Børn fandt han ogsaa trættende. August kom først til Live under Bekræftelsesakten: „At svare Ja,“ siger han, „til Spørgsmaalet om at ville blive i min Daabs-pagt og i dette at bøje Hovedet under Velsignelsen med Haandspaalæggelsen, der var jeg med af hele mit Hjerte og; den Stund stod lysende og dejlig for mig gennem hele min Ungdomstid. Under Middagen derhjemme var Fader i lyst og straalende Humør, ja hans Glædestemning var saa ovenud, at han ved denne Lejlighed drak min Skaal, hvad jeg aldrig havde set ham gøre, hverken før eller siden. En lignende Højtidssdag blev Fredagen i den samme Uge, da fandt Altergangen Sted, og Fader havde faaet Algren ud til at prædike for at hjælpe sig ved selve Altergangen. Højtideligheden begyndte straks om Morgenen ved Algrens Indtræden i Huset, idet han hilste Fader med disse Ord: „Goddag Hr. Sognepræst!“ Algren havde nemlig underhaanden faaet sikker Underretning fra Kø-

benhavn om, at Fader var kaldet til Sognepræst for Rønne og Knudsker. I Kirken gjorde Algrens Prædiken det stærkeste Indtryk paa mig og blev mig den egentlige Skriftetale i højere Grad end den virkelige Skriftetale, som Fader holdt. Og paa alle Tilhørerne i Kirken gjorde det et dybt Indtryk, da Algren i Kirkebønnen efter Prædikenen bad for den nye Sognepræst, saa der blev efter Gudstjenesten en Sammenstimlen udenfor Kirken af alle vore Venner, der vilde ønske ham til Lykke“.

I Sommeren 1871 tog August Kristensen Præliminær-Eksamen. Han siger selv derom, at Karakteren var meget tarvelig, men nu er han færdig med Skolen, og det var Hovedsagen. „Magen til Følelse af Frigørelse af ren menneskelig Art har jeg aldrig huset hverken før eller siden! Det: at være bleven Student og siden Kandidat var intet i Sammenligning med dette: at have sluppet Remsens Kvide og kunne sige til mig selv: nu skal jeg virkelig ikke i Skole mere“.

Det ser ud til, at det var paatænkt, at den unge August Kristensen skulde være Landmand. Hans bedste Drengferier oplevede han hos en Proprietær Jørgen Gad Balle paa store Myregaard, der laa en halv Mil paa den anden Side af Aakirkeby. Disse Ferier staar i en straalende Mindets Glans for ham, som næsten intet andet fra hans bornholmske Barndoms- og Ungdomsliv. Trods Aldersforskellen blev Balle og han hjertens Venner, saa at de begge to betroede sig til hinanden. August Kristensen siger om denne Mand: „Han er den første, til hvem jeg paa en længere Køretur, hvor vi var ene, rettede det Spørgsmaal: „Hvad er egentlig Grundtvigianisme, og hvad forstaas ved „den kirkelige Anskuelse“?“ Og han svarede mig saa forstaaende og klart derpaa, at jeg glemmer det aldrig. Han var mig til Hjælp og Vejledning paa en

meget mærkelig Maade. Han gik lige paa, kendte mig ud og ind og forstod paa den beundringsværdigste Maade at sætte Kristendom og Folkelighed i det idealeste Lys for mig unge Fyr, ligesom han paa den fortrinligste Maade omtalte de Mænd, der havde været og var Ordførere for det Livssyn, han anbefalede til mig, og blandt disse ikke mindst min egen Fader og Præsten Algren“.

Nu efter Konfirmationen var det næsten en Selvfølge, at August skulde gøre en Landmandsprøve paa store Myregaard. Her kom han ogsaa til at deltage i alt forefaldende Arbejde fra Sommeren 1871 til Oktober 1872. Det var en herlig Tid. Balle behandlede ham som sin egen, og dette at blive betroet til at færdes med Hestene for Vogn og Plov var noget for August. Arbejdet var svært nok for hans smaa Kræfter, men det var altid bedre end at læse, og dette forsa- gede han ogsaa til Gavns, idet han aldrig nogensinde fik læst en Morskabsbog til Ende. Balles Kone og Børn var hans kære Venner, og Balle selv behandlede ham paa den allerkærligste og bedste Maade. „Han talte med mig om mange Ting og betroede mig meget. Til ham betroede jeg alle mine Tanker, og disse myldrede just frem fra mit Indre, nu jeg var sluppen ud af Skolefængslet. Hele mit Liv vil jeg velsigne og takke Balle, fordi han hjalp mig til Rette“.

Paa dette Tidspunkt hørte August Kristensen ofte Algren prædike, ligesom han ogsaa var jævnlig Gæst i Præstegaarden. Gennem Samlivet med Algren, Balle og flere hjemvendte Vallekilde-Elever sattes hans Tanker i endnu stærkere Bevægelse, og der voksede frem en Trang til ogsaa at blive Ordfører i Folket eller Menigheden. Men saa stod Bøgerne og Læsningen igen lig en truende Sky paa Himlen, som han grue-

de for. I denne Nød betroede han sig til Balle, der som sædvanlig hørte paa ham med kærlig Forstaaelse. Men han gjorde mere, idet han henledte August's Faders Opmærksomhed paa, hvorledes Sønnen havde det. Faderen kom nu paa den Tanke at sende Sønnen paa Højskole og tænke vist nærmest paa Askov, da August jo havde Præliminæreksamen. Imidlertid raadførte han sig som sædvanlig med sin Veninde Frøken Zahle, der spurgte, hvor August selv vilde hen, og dette blev jo Vallekilde.

Det var i Oktober 1872 August Kristensen kom paa Vallekilde Højskole, og de følgende Maaneder betød for ham Indgrebet af alt herligt, Indgangen til et Bevidsthedsliv, som han ikke før havde kendt, et Stød i Retning af en levende Tilegnelse, som bar ham til sidste Aandedræt. Han siger: „Det velsignede Vallekilde, den uforglemmelige *Ernst Trier!* Hjemmefra, fra Balles og Algrens og Vennerne var jeg ikke uberørt eller upaavirket, hverken i folkelig eller kirkelig Henseende. Der var Længsler og Ønsker hos mig i begge Retninger, men det var altsammen saa grønt og usammenhængende, næsten kun døde Fantasier. Og et Omraade var mig ganske fremmed, i alt Fald havde ingen hjulpet mig til at blive opmærksom paa dets Betydning, og det var det *menneskelige!* Jeg vidste, at det var godt og herligt at være Dansk, at være Kristen — men jeg vidste virkelig ikke, at det var en stor Herlighed, selve dette at være et Menneske, skabt i Guds Billede. Men der lyste Trier op for mig, op-rullende en straalende Herlighed for mit indre Øje, samtidig med at han klargjorde og uddybede mit Forhold til Danskhed og Kristendom. Og hvilken Skolegang! Ja, paa den Maade var der noget ved at gaa i Skole! Og hvad Indflydelse denne Skolegang havde paa mig

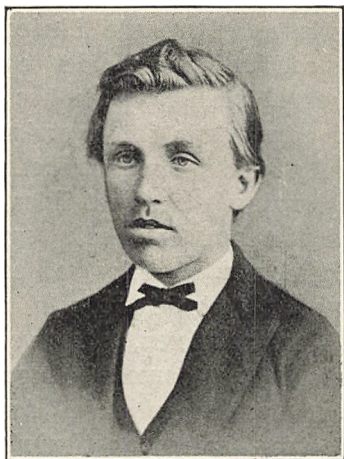
og mit Forhold til Oplysning og Dannelse, det fremgaar allerbedst af dette, at nu begyndte jeg af egen fri Drift og Lyst at læse“.

Under sit Ophold paa Vallekilde vandt August mange Venner. Blandt disse kan af mere bekendte Mænd nævnes: senere Højskoleforstander Georg Himmelstrup og Forfatteren Fernando Linderberg. Triers stærke og vækkende Tale om Kaldet og Opgaverne og Troskaben mod disse, fornyede hos August Kristensen den indvortes Kamp om, hvorvidt han skulde læse til Præst eller søge til Landvæsenet. Og det kom dertil, at han betroede sig til Ernst Trier, der ligesom Balle tog imod ham paa en kærlig og forstaaende Maade. Det endte med, at Trier raadede ham til at læse, men ogsaa til at bede Faderen at forskaane ham for Latinskolen. Faderen, som var deri enig, kom til Vallekilde og hentede August, og nu begyndte han at læse. Men skønt denne Tid var slem, var det dog for ham et langt mindre Onde end Realskolegangen.

Under Læsningen holdt han Forbindelsen vedlige med Jørgen Balle og Vennerne. Paa dette Tidspunkt lærte han at kende en ung Pige, Martha Hjort, Datter af fhv. Folketingsmand, Skoleinspektør Hjort. Hun var smuk, fin og elskelig, og det endte med, at de to blev forlovede, bistaet af August Kristensens Veninde, Gine Bidstrup, der i dette Forhold agerede en Slags „Kirsten Giftekniiv“. Forlovelsen holdt dog ikke, og August Kristensen paatager sig helt Skylden derfor, men Martha Hjort kunde mærke, at han gled fra hende, og gav ham derfor Ringen tilbage.

I Læsetiden blev en af hans Lærere kaldet til Viborg, og for ikke at skifte flyttede August med og boede der en kort Tid. De sidste 6 Uger før Eksamen

boede han i Huset hos den gamle Rektor Lefolii, hvem han velsigner som det dejligste Menneske, der tog sig kærligt af hans Opdragelse og „Sandheden tro i Kærlighed uden at krænke ham, pegede paa det svage Punkt i hans Karakter“.

August Kristensen som Student.

Den 13. Juni 1870 tog August Kristensen Studentereksamen med en stor 2. Karakter. Men dette siger han betød ikke for ham andet, end at han havde hørt nogle Forelæsninger og skrevet en Del Kollegiehefter fulde, men en grundig Viden i nogen Retning havde han ikke faaet ud af det, han kalder saaledes sig selv for „en halvstuderet Røver“, og han beklager sig over, at f. Eks. Naturvidenskab stedse har været en lukket Bog for ham. I Modsætning dertil fik hans aandelige Udvikling en mægtig Støtte i Pastor Algren i Aakirkeby, til hvem han kom til at staa i et næsten sønligt Forhold. Algrens Navn stod i Straaleglans for ham og kommer ofte igen i hans Ungdomserindringer.

Denne faderlige Ven var i sin Virkemaade en absolut Modsætning til August Kristensens Fader, der var blød, mild og hensynsfuld over for Meninger og Anskuelser, medens Algren var fast og bestemt, undertiden tilsyneladende haard, men afgjort og klar i sine Standpunkter. „Jeg var 13 Aar“, siger August Kristensen, „dengang Algren kom (1867). Men han gjorde lige fra Begyndelsen af det stærkeste Indtryk paa mig. Hans Forkyndelse overvældede mig, hans Ord var saa mandige og stærke, at de ligesom bar mig, og saa kunde Tonefaldet være alligevel saa inderligt og smeltende. Og selve Stemmen, han havde, var vidunderlig klangfuld og sympatetisk. Men denne Mand, hvem jeg i Kirken beundrede og elskede, baade for hans Prædiken, hans Messe og hans Sang, han stillede sig ogsaa i personligt Venskabsforhold til mig. Han var som en Fader imod mig. Naar jeg, hvilket skete, meget hyppigt i Ferierne og paa andre Fridage, indfandt mig som selvbuden Gæst i Præstegaarden. Han indlod sig med mig, talte virkelig med mig som den ene Ven med den anden, skønt han i disse Aar var mellem 60 og 70 Aar og jeg mellem 13 og 20. Ved min Konfirmation forærede han mig en smukt udført lille Egetræs Skrivepult til at sætte paa et Bord. Da jeg læste til Studentereksamen forærede han mig Jensens Verdenshistorie, og da jeg var bleven Student, forærede han mig Hammerich's Kirkehistorie. Jeg skrev en Gang et lille Digt til ham til hans Fødselsdag, hvorpaa han svarede med det yndigste, ydmyge Brev, som jeg endnu gemmer. Uforglemmelig for os alle blev det sidste Møde med ham. Vi fik at vide, at gamle Algren vilde gerne se os og tage Afsked med os. Jeg var med mine Forældre deroppe, og den gamle Præst sad støt i en Stol, mild og god og elskelig. Inden vi kørte

samlede han os til en Andagt. Vi sang hans Livssalme „Vor Frelser, du som døde“, og paa den Melodi, han selv havde lært os, og som var bleven indført hos os baade i Hjemmet og i Kirken. Saa bad Algren Grundtvigs Aftenbøn med Trosbekendelsen og Fadervor, og vi sluttede med „Alt staar i Guds Faderhaand“. Det var sidste Gang, at jeg saa den gamle, da han døde var jeg i København. Hans Dødsfald gjorde et underligt stærkt Indtryk paa mig; jeg skrev en lille Sang og sendte hjem til Fader og spurgte, om den maatte blive brugt ved Algrens Jordefærd. Fader foretog nogle smaa sproglige Rettelser ved den, og saa blev den trykt sammen med de andre Salmer og Sange, der blev sunget ved Bisættelsen. Algren blev ført til Vendsyssel og blev begravet paa Vrejlev Kirkegaard paa det Sted og imellem de Mennesker, hvor hans betydningsfuldeste Præstegerning faldt“.

I Studenteraarene kom August Kristensen sammen med en Række udmærkede Mænd, saaledes Præsterne Fenger, Peter Rørdam, Frimodt, Missionær Børresen m. fl. Men det bedste for ham i hele København var den lille Vartov Kirke. Han kan senere ikke beskrive, hvad den har været for ham. Han var betaget af Salmesangen, opløftet og grebet af Fællesskabet, opbygget af Brandts Prædiken, og han følte det, som var han Himlen nærmere. Det var ligesom at alt det hos ham, der havde med Gud at gøre, kom til Kræfter, saa han kunde takke inderligt for at være et Guds Barn, bede ydmygt om Syndernes Forladelse og trøste sig ved at være under Guds Naade og Varetægt. Derfor kunde der aldrig være Tale om at „knibe ud“ nogen Søndag Formiddag.

Han hørte i Frelserkirken Biskop P. Chr. Kierkegaard tale to og en halv Time over Ordene: „Og

da de havde sunget Lovsangen“. Noget mere betagende havde han ikke hørt fra en Prædikestol. Han hørte Biskop Martensen tale ved Biskop Linds Indvielse, og det følte godt, at „det var en af de udkaarne, der havde Ordet“. Han var jævnlig Gæst i *Danske Samfund*, hvor han hørte historiske Foredrag af Dr. Jens Nørregaard, bibelske Forelæsninger af Biskop Kierkegaard og Foredrag af Frederik Barfod, Termansen, Vilhelm Birkedal, Ludvig Schrøder, Peter Rørdam og mange andre.

Paa det kongelige Teater modtog han stærke Indtryk fra de store Scenekunstnere: Vilhelm Wiehe, Emil Povlsen, Mantzius, Phister og Fru Phister, Fru Sødring, Fru Ekhard, Skram, Simonsen og flere. Toppunktet af Nydelse var Operaen bl. a.: Don Juan, Tryllefløjten, Tanhauser, Liden Kirsten, Ungdom og Galskab, Jægerbruden og flere.

Rigsdagen besøgte August Kristensen ogsaa, stærkt politisk interesseret som han var. Han kendte en Del Rigsdagsmænd blandt andre: Klaus Berntsen, Jens Busk, Feldthusen, Hauerslev, Filip Dam og Thomas Nielsen, Herning. Han gjorde ogsaa nogle Besøg paa Gammel Avlsgaard, hvor der boede en Del Venstre-Rigsdagsmænd og fik en Passiar med en og anden af dem. Mest uforglemmelig var dog hin 8. November 1877 da Estrup udstedte det første Provisorium. Langt ud paa Natten gik August Kristensen sammen med sin Onkel Poul frem og tilbage mellem Folketing og Landsting. „Og hvor var vi ærgerlige paa Grev Holstein Ledreborg, til Dels ogsaa paa Frede Bojsen, og hvor var vi begejstrede for Berg“. I 1878 kom August Kristensen til at bo paa det af Mathilde Pedersen (senere gift med Kunstneren Jensen Klint) nyoprettede Københavns Højskolehjem, Fiolstræde 17. Han har ikke Lovord nok at sige

om denne Kvinde, der fik stor Betydning for mange unge Mennesker. Selv skylder han hende Tak for noget af det rigeste og bedste, han hørte i sine Ungdomsaar. I Københavns Højskoleforening, i hvilken Folketingsmand Harald Holm var Sjælen, kom han ogsaa og lærte at kende Falkenstjerne, Svend Høgsbro, Rasmus Dal og flere. Her drøftedes, hvad der rørte sig i Tiden: Kristendom, Æsthetik, Politik, sociale Spørgsmaal m. m. Han oplevede ogsaa store Øjeblikke bl. a., at Bjørnstjerne Bjørnson paa Gennemrejse fra Paris, holdt Foredrag i Højskoleforeningens Sal og bagefter spiste han sammen med Taleren, Sofus Høgsbro, Frede Bojsen, Fru Vøllum og flere Spidser.

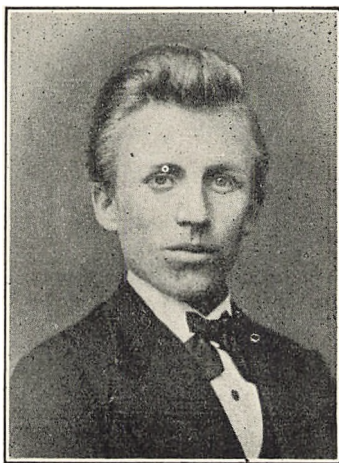
Men al denne Spredthed gik ud over det teologiske Studium. I Overensstemmelse med Faderen vendte han derfor hjem til Bornholm i Sommeren 1878, for i Stilhed, under Faderens Vejledning og Tilsyn, at fuldende sine Studier. Skønt Grundtvigianer, var Faderen dog stærkt bundet af Ordene i den hellige Skrift, saa han hver Dag ængstedes for at synde mod et eller andet af Skriftens Ord. Sønnen følte det derfor som en Frigørelse, da Valdemar Brücher i Højskolebladet fremsatte sit berømte Slagord: „Jeg lader mig ikke hovmesterere af Bibelen!“ August Kristensen syntes vel ikke om Brüchers udæskende Form, men dette: „Du er ikke døbt til den hellige Skrift, det, du skal bygge din Frelse og Salighed paa, er ikke det skrevne, men det levende Frelserord, Pagtsordet ved Daaben“. Dette Ord gik ikke spurlost hen over ham.

I Slutningen af 70-erne kom han i et meget nært og inderligt Forhold til Brødrene Johan og Ludvig Bøgeskov, der havde overtaget Bornholms Højskole. Ligeledes kom han i nært Forhold til en af Højskolens bedste Støtter, Hans Anker, Strangegaard, hvilket førte

til et Kærlighedsforhold mellem August Kristensen og Hans Ankers yngste Søster *Laura*, der blev hans Hustru. Bøgeskoverne var begejstrede Højskolefolk, derom siger August Kristensen bl. a. følgende: „Ludvig og jeg var nogenlunde jævnaldrende og af ens Udvikling, og vi havde begge Snakketøjet i Orden. Johan var mere tung og i Reglen mindre veltalende; men Aanden kunde komme over ham, og da kunde han tale, saa jeg syntes, vi to andre kunde gaa hjem og lægge os. Tiden har ogsaa vist, at Johan baade var den dybeste, ædleste, fineste og den kærligste, den mest uselviske af disse to Brødre. Imidlertid faldt Ludvig og jeg storartet sammen. Og saa ungdommelige som vi var, lod vi os gerne høre baade hjemme, paa Højskolen og trindt om paa Bornholm, ved større eller mindre Møder. Ludvig Bøgeskov havde Bryllup i Vrejlev Kirke i Vendsyssel og *min* Laura, Hans Anker og flere andre var med til det Bryllup, saa Laura altsaa besøgte Vendsyssel længe før, end jeg skulde komme dertil og faa mit Hjem og min Gerning der i 19 lykkelige Aar. Ludvigs Hustru, Birgitte Krustrup fra Guldager i Vrejlev, var en stærk og udmærket Kvinde og blev Manden en stor Støtte. Og i Aarene fra deres Bryllup til vort Bryllup i 1883 gik alt mellem os saa godt, at det vistnok for os alle er en Glæde at se tilbage paa disse Aar. At det blev anderledes hænger sammen med den ejendommelige saakaldte henriksenske Bevægelse i Vendsyssel.

Den 26. Juni 1882 (Faderens Fødselsdag) tog August Kristensen teologisk Embedseksamen, men da han ikke var Eksamensmenneske, opnaaede han kun en mindre Karakter, et Resultat, som var ham meget pinligt at meddele Faderen. Straks efter Eksamen gav han paa Opfordring Løfte om at søge et Kapellanembede paa Hindsholm, men da Præsten der blev paalagt at søge

sin Afsked, var han fritaget for Løftet. Derimod kunde han nu indfri et andet Løfte, som han med Ludvig Bøgeskov og Andreas Krustrup som Mellemmænd havde givet Forstander Jørgen Terkelsen, Stenum Højskole, der gik ud paa, at Aug. Kristensen skulde optage en Lærergerning der paa Skolen. I Mellemliden besøgte han forskellige Højskoler, bl. a. Vallekilde, Morten Pontoppidans Skole i Hjølunde og hans fremtidige Arbejdssted Stenum Højskole, derom skriver han selv bl. a. følgende i Vraa

August Kristensen som stud. theol.

Højskoles Aarsskrift 1913: *Mine Kandidataar paa Stenum Højskole.* Efter at have gjort Besøg paa flere Højskoler kom jeg saa en Sommerdag i Juli Maaned 1882 spadserende fra Brønderslev til Stenum Højskole. Har bare de deroppe faaet halvt saa gunstigt et Indtryk af mig, som jeg af dem, saa var Begyndelsen god. Jeg mindes aldrig at være falden ind til vildtfremmede Mennesker og straks at have befundet mig saa inderlig vel, ja næsten som i Vennevold, som Tilfældet var med

mig deroppe paa Stenum Højskole. Jeg tror — ærlig talt — vi paa begge Sider fik en Følelse af, at vi passede sammen, og at det skulde nok gaa. Maaske fandt Kristine Terkelsen, at den Kandidat var lystig nok; men hun lod sig ingen Ting mærke med; hun lod mig kun paa en varm Maade føle, at jeg skulde være velkommen. — Derimod tror jeg nok, at de stakkels Højskolepiger, Eleverne paa Højskolen, fandt, at det var en slem Sprællemænd, der skulde løse den mandige, kække Georg Himmelstrup af.

Om Efteraaret ved Karleskolens Begyndelse holdt August Kristensen for Alvor sit Indtog i Vendsyssel, der skulde blive hans Virkeplads i ca. 19 Aar. Her blev han knyttet til Mennesker fra alle Egne af Landsdelen med stærke Venskabsbaand. „Derhen føler jeg mig stedse draget op og vil længes hen, saa længe mit Hjerte slaar“, skrev han efter at han var flyttet til Omersyssel. Med Forstanderparret paa Stenum Højskole kom den unge Kandidat hurtigt paa den bedste Fod. Han lærte snart at skatte Jørgen Terkelsen, der trods sine Kanter og myndige Fremtræden inderst inde gemte et stort Barn. Denne lod ogsaa den unge Lærer være den lystige Svend, han var, og lod ham have sin Frihed, thi Jørgen Terkelsen troede paa og elskede Friheden, skønt denne ikke havde særlig stærkt Tilhold i hans egen noget herskesyge Natur. Enkelte af Højskolens nære Venner undrede sig maaske over, at Samlivet mellem den myndige Forstander og den unge, livlige Kandidat kunde blive saa fortroligt og inderligt, som det viste sig at være. Men J. Terkelsen troede paa sin Gerning og Vidnesbyrdets Magt, her var et aandeligt Slægtskab, der bandt de to forskellige Naturer sammen, saa der udviklede sig et Venskab, som varede Livet igennem. Dog kan det gerne være, at Forstanderen af og til har

rystet lidt paa Hovedet, naar „August“ — hans populære Navn — kom farende ind til ham med et Læs Elever paa Ryggen for at faa klaret et eller andet omstridt Spørgsmaal. Det hændte vel ogsaa, at August fulgte en eller anden Indskydelse, der kom J. Terkelsen paa tværs, men saa maatte hans fortrolige Veninde Fru Kristine paakaldes for at jævne Sagen. I den daglige Omgang med Eleverne og Skolens mange Gæster fra nær og fjærn passede de udmærket sammen. Paa dette Tidspunkt var Familiens Dagligstue Samlingsværelse for Elever og andre, thi ofte fyldtes Huset af grundtvigske Venner, der kom i Forventning om aandelig Berigelse af Samværet. Og ligesom J. Terkelsen var utrættelig i Samtale og Sang, var hans Lærer det ikke mindre, mange baade Elever og ældre glemte sent eller aldrig disse udbytterige Sammenkomster.

Fru *Kristine Terkelsen* var en aandelig optaget og vaagen Kvinde, der fulgte med i Tidens Spørgsmaal og tog afgjort Stilling til dem og paa en ejendommelig stille Maade — især paa tomands Haand — forstod at føre en Samtale, saa den fæstnedes og ofte blev en Berigelse for den, hun oplod sig for. Til hende havde Aug. Kristensen fuld Fortrolighed, og han sagde senere: „Jeg har jo nok taget min Eksamen, men det er Kristine, der har forberedt mig til Præst“. Paa det Tidspunkt Aug. Kristensen kom til Stenum, havde den før nævnte henriksenske Bevægelse, der var knyttet til den mærkelige Præst i Vejby, *Bertel Henriksen*, passeret Højdepunktet. Pastor Henriksens kirkelige Forkyndelse var en udpræget Grungtvigianisme, en Ordets, Daabens og Nadverens Kristendom vistnok, som det er bleven sagt, med et noget ensidigt Pinsepræg, men som alle grungtvigske Kristne kunde glædes ved. Mere ensidig var derimod hans folkelige Trosbekendelse, hvis Styrke

var den stærke Fremhævelse af Aanden og Aandens Magt, der skulde frugtbargøre det danske Folkeliv i alle dets Forgreninger, en Forkyndelse, der vel kunde trænges til. Men Svagheden var et tiltagende Sortsyn, der ogsaa angreb hans Venner, saa man kun saa Aandsforladtheden beherske Landet i alle Foretagender, og fældede strenge Domme derover. Om denne Bevægelse, som Aug. Kristensen under hans senere præstelige

August Kristensen i Stenum.

Gerning kom i saa nær Berøring med, har han selv skrevet bl. a. følgende:

„Men i denne Kreds, hvori Henriksen var det over alle Grænser forgudede Midtpunkt, der kom dette med Aanden, den danske Aand, Folkeanden alligevel til at antage en saadan Skikkelse, at for den sunde, grundtvigsk paavirkede Bevidsthed, gjorde det Indtryk af det sværmeriske — ogsaa i Betydning af det uvirkelige og uvirksomme. Man forsaa sig paa alle Gøremaal: Politik, med alle Foreninger, Foreningslivet over-

hovedet. Man skævede til den direkte kristelige Paa-
virkning i Retning af at vække, missionere eller sligt.
Man dømte omtrent al Skolevirksomhed fra alt Forhold
til Aand, baade Børneskolen og Ungdomsskolen. Des-
værre kom en Del Børn til at lide under det, saa der
gaar endnu Mennesker, som er fra saadanne Hjem,
hvor man kun i Skolen saa et Gengangeri af Kund-
skabstræet; og derfor kan disse Mennesker ikke det
allermindste, med mindre de selv senere har sørget for
at faa lidt positiv Skolekundskab. Uheldigt var det, at
der paa en Maade gik Politik i Bevægelsen. Man var
naturligvis yderst ude til Venstre — og det syntes jeg
jo heller ikke var saa galt. I de første Aaringer saa
Henriksen lyst og forhaabningsfuldt paa det danske
Folk og dets Fremtid. Men da man saa kom til det Syn,
at faa eller ingen af Ordførerne paa Rigsdagen gik
Aandens Ærinder eller talte med Aandens Røst, saa
kom man paa den skæbnesvangre Tanke, at sende
Henriksen ind paa Rigsdagen. Fra ham skulde altsaa
det afgørende Ord lyde, som alle de, der havde „Øre
for Klang“, maatte lytte til og følge. Han stillede sig
i Hjørring Amts 4. Valgkreds. Og jeg maa tilstaa, at
havde jeg været Vælger, havde jeg rimeligvis selv stemt
paa ham. Thi af de 3 Kandidater: *S. P. Kristensen*,
Jensen, *Dyngby* og P. H. Henriksen, var *han* nu alli-
gevel den, hos hvem den danske Sag og Frihedens Sag
var bedst forvaret, dybest opfattet og forstaaet. Men
man forstod ham ikke. Han fik kun 50 Stemmer. Og det-
te farvede hans — og de fleste af hans Venners — Syn
paa det danske Folk, saa det nu blev trist, graat og
mørkt. Og Dommene over Forholdene og Menneskene
udenfor Kredsen blev haardere og hvassere. Af Højsko-
lerne anerkendte Henriksen i det længste Mellerup og
Stenum, men ogsaa de blev „misliebige“ til Slut. Da

jeg kom til Stenum 1882, var Bruddet mellem Terkelsen og Henriksen omtrent fuldbyrdet. Men derimod stod Kristine og Sine — „Gammel Sine“ (en intelligent Tjenestepige), som Aug. Kristensen holdt meget af, og adskillige andre Venner og Veninder fremdeles i det gamle Anerkendelses-Forhold til Henriksen. Jeg var jævnlig Kusk for Kvinderne til Vejby Kirke; mens Terkelsen sad hjemme og kukkelurede — og undertiden surmulede! For mig selv var det i høj Grad udviklende at være Vidne til de mange indgaaende Samtaler om alle de mange Ting, som i denne bevægede Tid blev drøftede. Og mig betragtede baade Terkelsen og Kristine som deres personlige Ven. — Og hvor levede jeg med Vennekredsen, som samledes paa Højskolen! Den var saa nem at blive kendt med, saa aaben, saa fri — og saa hjertelig. . . .“

I Eftersommeren 1882 foretog August Kristensen en Rejse til Sønderjylland, hvor hans Forlovede, Laura, var i Besøg hos en Søster, gift med Gaardejer Ivar Kjems, Lintrup. Derfra rejste Kæresteparret til Haderup for at besøge hans Søster, gift med Sognepræst Marius Jensen. Derefter rejste de til Efteraarsmøde paa Stenum, hvor August præsenterede Laura for sine ny vendsysselske Venner. I Foraaret 1883 drog et festligt Tog af Vendelboer til Bornholm, hvor Laura og August Kristensen skulde fejre deres Bryllup den 17. April. Blandt dem, der var med, kan nævnes J. Terkelsen og Lærerinden paa Højskolen, Tine Østergaard, August Kristensens Formand, Georg Himmelstrup samt tre af Vinterens Elever: Niels Chr. Nielsen, Hou (nu Lærer Fjeldgaard, Ulsted), Anders Rendbæk (nu Lærer i Faarup, Saltum Sogn) og Jens Peter Nørgaard, Sterup (senere Sognepræst i Storehedinge) og desuden flere Venner og Slægtninge fra København. Brylluppet skulde staa paa Bornholms

Højskole, og Vielsen finde Sted i den tætved liggende Østermarie Kirke. Det var dobbelt Bryllup, idet Lauras Søster Julie samtidig blev viet til Gaardejer Pøter Hansen, Vestermarie. August Kristensens Fader forrettede Vielserne. Der var mange Venner med til Brylluppet, og Brødrene Bøgeskov havde indrettet det festligt i Højskolens store Lokaler.

Efter Brylluppet rejste det unge Ægtepar til Stenum, hvor de paa selve Højskolen fik en lille Lejlighed, der vel var ret indskrænket, men det gik an. Laura længtes en Del i den første Tid og fandt sig ikke rigtig hjemme, maaske følte hun sig ogsaa noget udenfor den nære Tilknytning, hendes Mand havde til Familien Terkelsen. Imidlertid blev Arbejdet paa Stenum Højskole ikke af længere Varighed, thi efterhaanden følte August Kristensen sig mere hendraget og kaldet til Præstegerningen. „Mangen Søndag Morgen“ har han sagt, „naar jeg vaagnede ved Lauras Side og hørte Kirkeklokken ringe Solen op, fik jeg Taarer i Øjnene“. Denne Dragelse knyttede ham og Laura endnu stærkere sammen. Men her syntes han, at hans Venner paa Højskolen var underligt uforstaaende. Terkelsen kunde næsten ikke se andet end et Stykke Forfængelighed deri, at han vilde gaa fra den frie Højskolevirksomhed og over i den tvungne Statspræst-Stilling, hvad han ansaa for at være et aandeligt Tilbagekridt. Saa var det en Dag, at Pastor M. C. B. Nielsen, Elling, holdt Foredag paa Skolen, at han efter Mødet kom over i Lærerlejligheden, hvor August Kristensen forebragte ham Stillingen. Pastor Nielsen raadede ham til at følge sit Hjertes Trang, og siden var det ogsaa ham, der foreslog Aug. Kristensen at søge Kapellan Embedet i Taars.

Dermed var hans Beslutning truffet, han søgte Embedet, blev kaldet, og nu skulde han jo ordineres. Dette

skete den 16. Maj 1884, og Dagen blev en af de skønneste Højtidsstunder i August Kristensens Liv. Selv var han i den mest glade og taknemlige Stemning til at prædike og han valgte til Tekst Pauli Ord: „Det er en troværdig Tale aldeles værd at annammes, at Jesus Kristus er kommen til Verden for at gøre Syndere salige, blandt hvilke jeg er den største. . . .“. Tilstede var hans Fader, Pastor Frederik Bruun, Levring, Sognepræsten i Ugilt—Taars J. J. Tørslett m. fl. Efter Ordinationen var der Middag hos Biskop Lind, der havde Laura til Bords. Frederik Bruun førte August Kristensen. Da man rejste sig fra Bordet, sagde Bruun: „Naa — det slap jeg godt fra“. „Det kunde Du sagtens“, svarede August Kristensen, „Du sagde jo ikke et Ord!“ — „Nej, men jeg satte ikke Plet paa Dugen, Du ved jeg ryster paa Haanden, og jeg har ikke spildt Suppe, væltet Vinglas eller gjort anden Skandale“.

Indsættelsesdagen fulgte hurtigt efter Ordinationen og var fastsat til Søndagen den 18. Maj. Den gamle Pastor Kristensen fulgte de unge Præstefolk til Taars for at overvære Indsættelsen og se, hvor de unge nu skulde have deres Hjem.

II.

AUG. KRISTENSEN I TAARS.

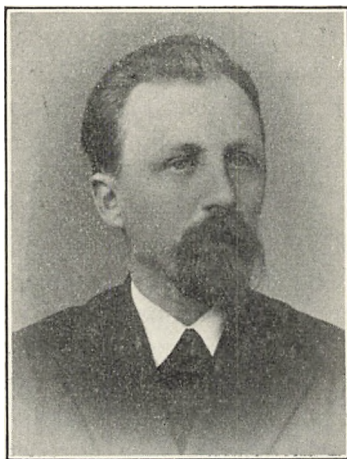
Det var 5. Søndag efter Paaske 1884, at August Kristensen blev indsat som Kapellan pro loco i Ugilt—Taars. I Ugilt Kirke skulde der være først og i Taars Kirke sidst Gudstjeneste. Han havde skrevet sin Prædiken og tilegnet sig den, saa han følte sig for saa vidt ganske rolig. Men nu traf det sig, at man sov over Søndag Morgen, og den første Røst, der hørtes, var den gamle Pastor Kristensen, der sukkede: „Aa — den stakels Dreng“. Den gamle var bekymret over, hvordan det skulde gaa Sønnen med Tiltrædelsesprædikenen, og den Tanke kunde han ikke slippe. Under Kørselen til Ugilt Kirke, sad den Unge og fortalte om Egnen og og Gaardene, de kom forbi; men den Gamle sagde: „Hold Mund og tænk paa din Prædiken!“ Sognepræsten *Jørgen Vincent Tørsleff*, der tilhørte Indre Mission, foretog Indsættelsen og holdt en meget lang Tale, hvori der dog ikke var noget udæskende overfor hans unge grundtvigske Kollega. Og Aug. Kristensen klarede sin Prædiken til Faderens Tilfredshed, men selv modtog han ikke noget stærkt Indtryk af Højtideligheden. Dette var derimod Tilfældet ved Indsættelsen om Eftermiddagen i Taars Kirke, men det skyldtes vistnok Forsamlingen. Han saa her mange Ansigter for sig, som

han kendte fra Stenum Højskole og fra Foredragsmøder og Besøg i Taars. Til disse gamle Kendinge sagde han, hvad han havde at sige, med en ydmyg Følelse af, at han var for grøn til at være deres Præst; men han fik fat paa Forsamlingen, og Gudstjenesten blev stemningsfuld, ikke mindst for ham selv. Dertil bidrog det maa-ske noget, at det stod for hans Tanke, at det var den samme 5. Søndag efter Paaske, hans Fader i 1863 blev indsat i Rønne Kirke paa Bornholm.

Aug. Kristensen kom til at optage sin Præstegering under ret vanskelige Forhold. Som grundtvigsk Præst traadte han ganske vist paa historisk Jordbund, og der fandtes mange kirkeligt vakte Mennesker i Sognet. Den kirkelige Vækkelse i Taars havde sin egen ejendommelige Historie, der skrev sig fra den over hele Landet bekendte Skov-Kirstens Virksomhed, som udgik fra Tranget i Taars. Hun var ligesom mange andre blevet vakt ved Mormonernes Missionærer som i 50—60-Aarene virkede stærkt der paa Egnen, og blev for en Tid stærkt greben af denne Lære. Det varede dog ikke længe, inden hun blev ledet ind paa folkekirkelig Grund ved at høre nogle grundtvigske Præster, der besøgte Vendsyssel, blandt hvilke kan nævnes: *Mads Melbye* og *Hans Svejstrup*. Endvidere hørte hun Lægprædikan-ten *Peder Larsen*, Skræppenborg, der senere blev hende en god Støtte. Kirsten følte ogsaa selv Trang til at frembære Vidnesbyrd for sine Medmennesker, traadte snart op som Taler, og en lille Kreds samlede sig begejstret omkring hende, hvem de betragtede som deres aandelige Moder.

Det var denne Spire, som satte Blomst i den kirkelige og folkelige Bevægelse i Midtendsyssel, plejet og udviklet af Præsterne Jansen, Jerslev, Algreen, Vrejlev, m. fl. og for Taars Sogns Vedkommende af Pastor

U. Nissen, ligesom ogsaa de tidligere Kapellaner *Gregersen*, *Paludan Møller* og *Johs. Fogh*, havde stillet sig venligt til Bevægelsen. Det var stærke Folk flere af disse Mænd og Kvinder af den oprindelige Kreds. I „En Gennembrudstid“ har jeg nærmere omtalt enkelte af dem. De ejede vel ikke noget større Fond af Oplysning, eller hvad Verden kalder Kultur og Dannelse, men

August Kristensen i Taars.

flere naaede vidt i aandelig Udvikling og blev førende indenfor den stedlige grundtvigske Bevægelse og var det endnu, den Gang Aug. Kristensen kom til Taars. Det var Folk, der turde hævde en selvstændig Opfattelse af Menneskelivets store Spørgsmaal, og som derfor i Tidens Løb havde givet mindre befæstede Præster nok at bestille. I de to sidste Tiaar, før Aug. Kristensen tiltraadte Præsteembedet, havde den grundtvigske Bevægelse vokset sig stor og stærk. Flere dygtige Præster og Lærere havde holdt deres Indtog i Landsdelen og dyrket Ageren, saa

der kom Grøde og Vækst, hvor der var spirende Liv, derfor blev en Mængde mindre Kredse dannet rundt omkring, som fandt et folkeligt Samlingssted i Stenum Højskole.

I kirkelig Henseende var Forholdene desuagtet som foran nævnt ret vanskelige. Jeg har i den foran nævnte Bog fremhævet den Ejendommelighed hos de nyskabte grundtvigske Kredse, at den fandt sit Udtryk i en Søgen efter den ideale Præst, som stod højt hævet over Mængden og blev et Enhedstegn for Bevægelsen. Det saa nemlig ud, som om en enkelt Præst blev udkaaret til i særlig Grad at være Bevægelsens Midtpunkt. Til ham løste man Sognebaand ogsaa fra Præster, der stod fuldtud paa kirkelig Grund; omkring hans Prædikestol samledes tætte Skarer fra mange Sogne, Søndag efter Søndag, saa Kirken blev overfyldt, og Altergangene næsten uoverkommelige. Det saa ud, som om man ikke formaaede at dele sig mellem flere Ordførere; men det underlige var, at efter nogen Tids Forløb kunde Strømmen vende sig, og en anden Præst bliver Samlingsmærke. Det er det, jeg har kaldt for: „Høvdingetringen“, en lønlig Krog i Folkets Naturel, hvor der skjulte sig en Trang til at kaare en Høvding, hvis Ord og Domme man bøjede sig for ogsaa i aandelig Henseende.

I Midtvevdsyssel var saaledes den gamle elskelige Pastor Nissen i Ugilt—Taars et Samlingsmærke. Sammen med Pastor Hejberg i Vrejlev holdt han i længere Tid fire store Fællesgudstjenester aarligt, med Altergang skiftevis i Taars og Vrejlev Kirker saaledes, at i Taars holdt Pastor Nissen Skriftetale og Pastor Hejberg prædikede, og i Vrejlev Kirke var det omvendt. Tilstrømningen til disse Fællesgudstjenester var meget stor og efter endt Kirketjeneste samledes mange af Deltagerne i Præstegaardene og i Hjemmene nær Kirken til Sang og opbyggelig Tale, Drøftelse af Tidens bræn-

dende Spørgsmaal saavel paa kirkelige og folkelige som politiske Omraader.

Men uden nogen paaviselig Grund samlede Bevægelsen sig efterhaanden om Pastor Hejberg. Pastor Nissen var absolut fri for Høvdingenykker, men mange af dem, der fulgte Hejberg, var af Nissens bedste Venner og den gamle Præst i Ugilt—Taars talte nu for halvtomme Kirker, og Præstegaardens Stuer, som før genlød af Sang og Samtale, stod omtrent tomme.

Han undrede sig og følte Tomheden, men hans rolige Natur overvandt Skuffelsen, og han blev paa sin Post indtil Alder og Svagelighed tvang ham til at søge sin Afsked, hvilket skete Aaret før Aug. Kristensen kom til Taars.

Anderledes med Pastor Hejberg. Efter forholdsvis kort Tids Forløb gik Strømmen bort fra ham til den foran nævnte Pastor B. K. Henriksen, Vejby, (1878—87) der af mange blev anset, som en Fornyer af den grundtvigske Forkyndelse. Til den nævnte urolige Bevægelse kom endnu, at Indre Mission havde faaet Indgang i Pastoratet, hvis Sognepræst tilhørte denne kirkelige Retning.

I kulturel og økonomisk Henseende stod Befolkningen i Taars paa et meget forskelligt Standpunkt. Det store Sogn laa ret isoleret, der fandtes den Gang ingen Jernbaneforbindelse, man var henvist til Dagvognen eller egen Befordring, hvis man skulde til Hjørring som den nærmeste Købstad og Jernbanestation. Sognets Natur havde en meget blandet Karakter. Lyse Oaser med frodige Agre, smukke Gaarde og Huse, vekslede med udstrakte mørke Heder, hvor Fattigfolk boede under de mest tarvelige Kaar, og Befolkningens kulturelle Standpunkt prægedes tildels af Bopælsforholdene; thi Hedeboerne stod i saa Henseende langt til-

bage for den øvrige Befolkning; Heden laa næsten lige ind til Præstegaarden, hvorfor de her nævnte Forhold, som vi senere vil se, heller ikke blev uden Berøringspunkter med Aug. Kristensens hele Virksomhed.

Naar han under denne fik saa stor Indflydelse paa mange Mennesker, er dette ikke helt uden Sammenhæng med hans vindende Personlighed. Hans lille, tætte Skikkelse med de hurtige, livlige Bevægelser, beherskedes af det venlige, lyse Smil, hvormed han kom alle i Møde. Dertil kom hans naturlige Jævnhed og fænomenale Navnehukommelse, som i kendte Egne tillod ham at tiltale Folk med et: „Goddag, Peter“ eller: „Farvel, Kirsten“ osv. Han var glad i Vennelaget og kunde som faa tage Del i Venners Glæder og Sorger, Smil og Graad, hvad enten de saa var rige eller fattige. Med sin aabne Natur skyede han ikke at bekende Kulør saavel i kristelig, folkelig som politisk Henseende, og Farven var grundtvigsk, lige fra hans Hjertes inderste Krog til Fuldskæget og den bløde Hat.

Aug. Kristensen havde overordentlig let ved at tale, saa ikke mange anede, at han skrev alle sine Prædikener, thi hans fortrinlige Hukommelse gjorde det overflødigt for ham at tage det skrevne med i Kirken. Talerne skrev han ind i tykke Bind med Betegnelse af, hvilket Sted i Landet Talen var holdt, og benyttede han enkelte Gange andre Kilder, f. Eks. Rørdams eller Brandts Prædikensamlinger, noterede han ogsaa dette. Paa Konfirmationsdage skrev han ikke blot sin Prædiken, men det hele var saa gennemført, at han endogsaa skrev de tre Taler, han specielt holdt til Konfirmanderne. Hvorledes den stærkt optagne Mand fik Tid til alt dette, forstaar man ikke. Undertiden har det ogsaa knebet, man ser, at Pennen er fløjet hen

over Papiret; men desuagtet er der sjældent Brist paa Tankegangen, og der findes næsten ingen Overstregninger. I sine Prædikener bruger han gerne Skriftsteder og Salmevers, men det var ikke, hvad Brücker kaldte: „oratoriske Blomster“, han havde virkelig Brug for dem og lagde noget ind deri. Hans Form var livligere end de fleste Præsters, men maaske brugte han „ikke sandt?-Formen“ med nogen Overflødighed.

I Aug. Kristensens Foredrag var Oplysningssiden ikke fremtrædende, det Videnskabelige laa ikke særligt paa hans Vej. Den Gang han i Aalborg blev ordineret af Biskop Lind, foregik endnu denne Højtidelighed tildels paa Latin, efter Ordinationen spurgte en Ven ham: „Forstod du noget af alt dette?“ — „Ikke et Kviddel!“ lød Svaret. Det døde Bogstav laa ham ikke stærkt paa Sinde, derfor optog Læsning ham heller ikke meget, navnligt i hans første Embedstid; det var Livet, han vilde, og han følte sig mest befrugtet i sine Venners Kreds. Han virkede ikke gennem en profetisk Udtryksmaade og brød ikke nye Baner i Aandens Verden, men som Menneske og Præst var Aug. Kristensen ikke almindelig.

Straks efter at han havde overtaget Embedet i Taars, var noget af det første Offentligheden lagde Mærke til, hans Forsvar i „Højskolebladet“ for Vennen, Højskoleforstander V. Ullmann fra Norge, der havde skabt de store Efteraarsmøder paa Stenum Højskole. Vilh. Birkedal havde i sin Bog: „Personlige Erindringer“, skrevet om Ullmann bl. a. „ . . . det er endt med, at han, Grundtvigianeren, *har fornægtet* Kristi Guddom“. Aug. Kristensen tager til Genmæle mod denne Bemærkning trods den store Glæde, han har haft af den nævnte Bog, og den dybe Ærbødighed, han nærrede for Vilh. Birkedal som en gammel Aandens Stridsmand, der

staar trofast paa sin Fanevagt; men han kan ikke lade denne Beskyldning staa uimodsagt for Sandhedens Skyld, og for den Kærligheds Skyld, han nærer for Ullmann. Ganske vist ligger Rationalismen i Luften nu om Stunder og Fritænkerandaen hjem søger alle tænkende Mennesker, der gaar omkring med en godtkøbs Autoritetstro, og Ullmann kan næppe fritages for at have sagt og skrevet et og andet, som gør for store Indrømmelser til Tidens Fornuftmæssighed. Han har i Bladet „Vor Tid“ skrevet nogle Artikler, hvor det Spørgsmaal drøftes, om det er kristeligt og bibelsk afhjemlet, at Kristus kaldes Gud, nævnes med Guds Navn. „Men“, siger Aug. Kristensen, „det er noget helt andet at sætte den Ting under Debat, om Guddomsglorien skal rives af vor Frelseres Pande og hans Guddommelighed fornægtes. Saa vidt jeg har kunnet forstaa Ullmann, har han ikke ment, at Jesus Kristus er og vil være andet end det, han siger sig at være i Ordet ved Daaben: Guds enbaarne Søn; og de Steder i Skriften, hvor Kristus kaldes Gud, er saa faa og lidet talende, at der derpaa næppe kan bygges noget. — Ja, hvorfor vil Ullmann i det hele taget rejse dette Spørgsmaal? Maaske kan vi her nede hos os næppe forstaa det helt; thi vel har vi Pietister, men ikke af saa konsekvent en Slags som de norske. Deroppe maa der med Kraft værnes om Frelserens og dermed om Kristendommens Menneskelighed. Men bliver det nu saaledes, at Vorherre Jesus Kristus skal i Tiltale og Omtale kaldes Gud, saa glemmes det let, at han kaldte sig selv Menneskens Søn; saa kommer der ud af det en Kristendom, der kun har et Forhold til Himlen, men er fremmed for, ja, fjendsk mod det ægte menneskelige. Jeg ved, at Ullmann lever i Pagten og bruger Pagten, som lyder paa, at Jesus er Guds

enbaarne Søn! Jeg er vis paa, at han med Glæde vil synge med Luther: „Du Gud Faders enbaarne Søn, Mand i Lys, men dog Gud i Løn“. Men min Hovedgrund til at tro om Ullmann, at *han* hverken *har* eller *er* i Begreb med at fornægte Kristi Guddom, er dog denne, at den samme Mand har haft et saadant Inderlighedsforhold til *Vorherres Nadvere*, at den blev ham saa uundværlig, at han brugte sin kristelige Husbondsret til at uddele den i sit eget Hjem, noget han troede var ganske lovligt, men som han dog kom i Konflikt med de kirkelige Myndigheder om. Nu vil jeg gerne spørge gamle Birkedal og de andre — vist ikke saa faa Kristne, der tænker om Ullmann som han: Hvis Ullmann var færdig med Vorherres Jesu Kristi Guddom og kun havde med ham at gøre som Menneskens Søn, mon han saa vilde have gjort sin Altergang til et Kabinetsspørgsmaal? Mon han vilde væрге som en Løve om sin og sines uhindrede Adgang til Alterbordet. Thi var Nadveren for ham ikke andet end et kønt Mindemaaltid til Ihukommelse af Mennesket Jesus af Nazareth, saa havde han næppe kæmpet saa djærvt for at beholde sin kristelige Ret til at bruge den, naar Tvang var til Stede. Men hele denne Nadverhistorie falder ud i det meningsløse, hvis ikke Ullmann venter sig ved Nadveren tilført *guddommelige Kræfter*“.

Skønt Aug. Kristensen ikke var nogen Kampnatur, blev det — som det senere vil ses — ikke sidste Gang, han drog i Leding for at væрге en Ven, som han mente forurettet; men ellers skrev han ikke ofte i Blade og Tidsskrifter, det var ikke der, hans Gerning laa.

I Begyndelsen af hans præstelige Virksomhed, undrede mange af de gamle Taarsboere sig over den nye Præst, som ikke blot kunde prædike, men ogsaa

kunde hente et Læs Tørv hjem fra Mosen, og køre Harven i Saatiden. Sligt havde de ikke været ude for tidligere. Det var, som om man savnede den tilvante Stivhed og Salvelse, der ofte prægede den Tids Præster. Det varede imidlertid ikke mange Aar, før man saa paa den jævne Præst med andre Øjne. Menighedskredsen udvidedes stadigt, Kirkegangen tillog, og efter at Pastor Hejberg var fraflyttet Vrejlev, fik Taars Kirke talrigt Besøg derfra, saa dens store Rum mange Gange knapt slog til. Derfor kaldte Taarsboerne ogsaa spøgende, den vestre Ende af Taars Kirke for: „Vrejlev Sogn“, fordi de fremmede i Reglen tog Plads der.

Gudstjenesten i Taars Kirke med de store Altergange og Mødet med Venner fra flere Sogne skabte en forunderlig Højtid i mange Sind. Naar Salmesangens Toner bølgede varmt og kraftigt gennem Rummet, følte det, at der fandtes en levende Menighed derinde. Og naar saa Aug. Kristensen betraadte Prædikestolen for paa sin jævne, inderlige Maade at forkynde Ordet, bekende Troen og bede Fadervor, skønnedes det, at mange bevægede Hjerter bøjede sig ind derunder. Thi han var en ydmyg Mand. Selv bekender han: „Mange Gange gik jeg paa Prædikestolen med en Følelse af egen Uværdighed; dog saadanne Dage gik jeg tiest ned igen glad og taknemlig for, at Gud alligevel havde ladet det lykkes; men jeg indrømmer villigt, at jeg ogsaa mange Gange gik frejdig og glad op paa Prædikestolen. Til Tider kom jeg ligesaa glad — eller nok saa glad — ned igen; men til andre Tider kom jeg ydmyget og beskæmmet! Det var *altid*, naar jeg havde stølet paa mit eget og ikke ventet mig alt af Aanden og holdt mig tæt nok til ham. I mit eget personlige Gudsforhold føler jeg mig altid som den fattigste af de fattigste. Det blev altid til Graad i Stedet for Daad.

Jeg har altid været — det hænger sammen med Mangel paa Viljekraft — en daarlig Beder.

Og naar jeg i de værste Selvbefredelsens Øjeblikke var alene med Gud, saa kunde jeg udøse mit Hjerte for ham, og der maa jeg tilstaa, at Takken har været mig til usigelig Hjælp. O, kunde jeg blot se mig om efter alt det meget, jeg har at takke for, saa kunde der derud af fødes en virkelig Bøn til Gud.

Mine rigeste Bedetimer — og i Grunden de eneste sande og virkelige — har jeg haft i Kirken, den yndige Kirke, det bedste Hus af alle i Verden, endnu bedre end Hjemmet“.

Disse Ord kan godt staa som Overskriften over Aug. Kristensens Liv og Gerning. Og naar nogle Modstandere har betegnet hans Virksomhed som en „Hvirvelvind“, staaer det i en underlig Kontrast til den Mands indre Liv og store Indflydelse.

Aug. Kristensen gav Stødet til, at der i Taars blev rejst et af de første Forsamlingshuse i Vendsyssel. Folkevittigheden gav Huset Betegnelsen: „Augustenborg“. Her holdt han egentlige Ungdomsmøder, jævnligt ogsaa Bibellæsninger, ligesom han ofte fik afholdt større Møder med fremmede Talere. Senere rejste der sig rundt omkring i Sognene det ene ny Forsamlingshus efter det andet, og Aug. Kristensen indviede de fleste af dem. Inden der var gaaet mange Aar, blev hans Møder, næsten utallige baade i Samlingshusene og Kirkerne.

Men i Kirken følte han sig tryggest.

I sin Prædiken fremdrog han ofte almenmenneskelige Forhold, ligesom han ogsaa frygtløs tog Tidens brændende Spørgsmaal frem til Beskuelse; men han betragtede altid disse i Belysning af Trosordet ved Daaben, som den kristne Menigheds faste Grundvold.

Derfra veg han ikke en Tøddel. Mange vilde maaske nok betegne Aug. Kristensen som Ny-Grundtvigianer, for saa vidt som han ikke vilde sværge til hvert Ord i Biblen, men kun faa har næret en større Ærbødighed for den hellige Skrift og værget Overleveringen trofastere end han. Saaledes vendte han sig kraftigt imod de Nutidspræster, der, om ikke helt, forkaster det Led i Trosbekendelsen „*Undfanget ved den Helligaand*“, saa dog mener, at dette Led har faaet en for fremskudt Plads og maa kaldes mindre væsentligt. For ham staar det fast, at lige fra Oldkirkens Dage er kristne Mennesker døbt paa dette Led i Trosbekendelsen, og vi Nutidskristne er døbt paa dette Ord, og uden at være avlet af Helligaanden kunde Jesus Kristus ikke være Guds enbaarne Søn. Talen om, hvad der er væsentligt, forkaster han, thi Gudstroen er en Oplevelse, ikke en Lære.

Og naar nogle desuden vil mene, at Talen om *Bod og Omvendelse* er forældet, vender Aug. Kristensen sig ogsaa derimod. Guds Kærlighed og Naade maa være Forkyndelsens Grundvold, og Talen om Bod og Omvendelse kan ganske vist bruges ensidigt, som en vis kirkelig Retning gør det; men den kan ikke forkastes. Det kan maaske indrømmes, at Talen om Bod og Omvendelse kan lyde noget gammeldags. „Hvis Peter Plade, Jesper Brochmand eller andre af de gamle lutherske Præster dukkede op iblandt os og talte med Inderlighed, Kraft og Varme om Bod eller Poenitence, maatte man vel for Sandhedens Skyld tilstaa, at Talen kunde lyde noget fremmed, noget for hengemt, forældet og overlevet. Deres Fremstilling, Sætningsbygning og Udtryksmaade kunde være saadan, at Mennesker fik mindre Opbyggelse derved“. Videre kan Aug. Kristensen ikke gaa, og han betragter det som skæbnesvangert for baade Kri-

stendomslivet og Kristensynet om Ordet Omvendelse, skulde kastes over Bord. Man kan ikke væрге Tiden mod Ensidigheder, men kaste alt det væk i Forkyndelse og Tankegang, som de Kristne fra de første apostoliske Tider har ment med Omvendelse, kan man ikke. Og hvis nogen vilde spørge, om der i den kristne Menighed findes et kirkeligt Udtryk, som svarer til det bibelske Omvendelse, svarer Aug. Kristensen uden Tøven: „Ja, Forsagelsen af Djævelen og alle hans Geringer og alt hans Væsen“.

Under hele sin Præstegerning fastholder Aug. Kristensen Forbindelsen mellem det gamle og det nye. Dette kommer maaske stærkest frem i hans senere Aar. Det er saaledes med et Suk, at han ser Brugen af de gamle saakaldte Passionssalmer formindsket eller forsvinde, fordi man finder dem for tunge og triste. Salmen: „Jesu din søde Forening at smage“ er ganske vist vemodig, men den og de andre gamle Salmer udtrykker dog klart Guds Kærlighed i sin Glans baade i Gethsemana og paa Golgata; men det trøster ham, at vor Salmeskat er saa rig, at vi har nye dejlige Salmer at sætte i Stedet.

Denne Trang til at forbinde den nye Tid med den gamle gjorde sit til, at Aug. Kristensen, ud fra Indstiftelsernes faste Grundvold, havde et Ord at sige til Unge og Gamle, hvori der var kirkelig Samlingstrang. Han kunde det saa meget mere, som han ikke havde Høvdingelængsler, men følte sit Kald som en Tjenergerning. Og kun hos faa Mennesker har Samlingstrangen, baade kirkeligt og folkeligt, været mere levende end hos ham. Og dette blev Aug. Kristensens store Gerning i Vendsyssel, at han samlede Størstedelen af den splittede grundtvigske Bevægelse, uden at den ubevidste Høvdingetrang fik ham sat paa Piedestal.

Ikke sjældent indeholdt hans Prædiken et folkeligt Afsnit, saaledes hentydede han ofte til Provisoriets Angreb paa det folkelige Selvstyre og Befolkningens Forsvar mod den tilsigtede Frihedsberøvelse. I Taars Kirke 2. Søndag i Fasten 1886 talte han ud fra Herrens Ord til den kananæiske Kvinde: „Din Tro er stor, ske dig som du vil“, og sagde blandt andet, at i dette Ord skal ogsaa alle danske Kristne søge sin Trøst i disse Dage, naar vi i ægte Fædrelandskærlighed vil, (i hans skrevne Prædiken er dette „vil“ stærkt understreget) at Sandhed, Ret og Frihed skal sejre i vort Land. Naar vi i Sandhed vil, at Ufredens og Tvedragtens Aand skal vige fra vore Landemærker, ja da *skal* det ske, som vi vil, hvis vi tør fæste vor Lid, rette vor Tro til Herren vor Gud! Alle danske Sønderjyder og alle norden for Grænsen, der deler Haab med dem, skal tilegne sig dette Ord: „Dig ske som du vill“. Saa hvis vi i ægte Fædrelandskærlighed vil, at det skal komme sammen, som hører sammen, saa skal det ske, om Troen til Herren den Alraadende er stor og barnlig, som Villien er stærk og oprigtig.

I en Prædiken, holdt i Albæk Kirke 18. Marts samme Aar, kommer han ogsaa ind paa dette Emne, men lægger Menigheden paa Sinde, at naar vi nu i vort Fædreland kæmper for folkeligt Selvstyre, vil Velsignelsen derved bero paa, om der bliver handlet ud fra Bevidstheden om, at Selvstyret saavel som ethvert Styre er noget, „som fra ham, den levende Skabergud, skal have sin Magt og Myndighed. Saa er vi lykkeligst i Danmark, om vi blandt dem, der hylder det folkelige Selvstyre, faar den Guds Menighed med, der hver en Herrens Dag bekender: Vi tror paa Gud Fader almægtigste Himlens og Jordens Skaber“.

Det siger sig selv, at saadanne Frihedsbetragt-

ninger faldt i god Jord hos en Befolkning, der overvejende bestod af Venstremænd, og i Særdeleshed paa et Tidspunkt, hvor de fleste Præster støttede Provisoriet, og tillige paa et Tidspunkt, hvor det kunde volde den Embedsmand Ubehageligheder, som vovede at udtale sig derimod. Aug. Kristensen savnede ikke dette Mod, og i sine folkelige Foredrag kunde han endog-saa bruge stærkere Udtryk mod „Frihedens Fjender“, end han maaske selv i Øjeblikket var klar over. Det var overhovedet hans Styrke at bekende Kulør overfor enhver Sag, der havde Berøring med Tidens aandelige Rørelser og Krav.

Aug. Kristensen er saaledes Fredsven, men kan ikke dele den Tids Fredsvenners Paastand om, at al Krig er forbudt i den hellige Skrift gennem Herrens Ord til Opostelen Peder i Lidelseshistorien: „Stik dit Sværd i Balgen, thi alle de, som drage Sværd, skal omkomme ved Sværd“. Derom siger han omtrent følgende: Gennem de gammeltestamentlige Tider har Gud dog i Aarhundreder tilladt sine Venner at række Haand til en Færd, der er Kærlighedens absolutte Modsætning. I Guds Menighed maa vi derfor sige, at det er grueligt med al Krig og Slagsmaal, fordi vi derved gaar bort fra Kærlighedens Lov og kommer ind under Gengældelsens Lov. „Jeg synes derfor ikke, at Herrens Ord er et klart Forbud mod al Krig, men en mageløs, sikker Paavisning af det skæbnesvangre ved Krigen, der for en Tid bringer os ind under Gengældelsens Lov. Og Vorherres Ord til Peder har jo den Betydning: Du, Peder, misforstaar min Færd, naar du tror, jeg vil vinde et eneste Skridt fremad ved at lade Gengældelsens Lov gælde. Nej, hvert mit Skridt skal betegnes ved en Kærlighedens Sejr, som naar Herren helbredede Malcus's Øre“.

Af og til holdt Aug. Kristensen ogsaa kristelig, sociale Prædikener. Ikke saaledes, at han gav positive Anvisninger til Afhjælpning af Fattigdomsnøden, hvilket heller ikke vilde være let paa et Tidspunkt, da de sociale Problemer endnu laa i Svøbet — hvad de forresten gør fremdeles, skønt Humanismen i flere Henseender er dreven til Spidsen. Der var heller ikke langt imellem hans kirkelige Syn og hans sociale Tanker, idet han ikke mente, at selv de bedste Reformere kunde bringe Frihed og Folkelykke medmindre Kristenlivet fik Lov til at gennemsyre hele Samfundets Udvikling fra først til sidst. Men det, han ønskede, var at aabne Menneskers Øjne for Fattigdomsnøden og dens fysiske Lidelser, saa man fik Hjerter for at mildne disse, der ogsaa svækkede baade Syn og Hørelse for aandelig Paavirkning.

Det var Erfaringer ude fra Heden, hvorfra han stærkt grebet kunde komme hjem og slaa Armen om Halsen paa Laura og sige: „Aa, hvor har vi det dog godt, Mor“!

I en Prædiken i Taars Kirke, holdt over Teksten: *Bespisningen i Ørkenen*, udtalte han bl. a., at i vore Dage er der mange, hos de Kristne, der i hvert Fald udvortes samler sig om Kirken, som lider stor Nød baade legemligt og aandeligt, mange som Livet igennem ere udelukkede fra, hvad der kunde bringe lidt Lys og Glæde ind i deres Tilværelse.

„ . . . De fleste er ved Daaben indpodede i Herren og indlemmede i hans Menighed, men en sørgelig Mængde staar alligevel fremmede for, ja uvillige mod det kristelige. I vore Dage kan man se den bogstavelige Opfyldelse af Ordene i Jacobs Brev: „Se Arbejderne, som høstede Eders Marker, deres Løn har I forbeholdt Eder, derfor skriger de mod Eder“. Der har rejst

sig et Raab fra Arbejdsmarken om højere Løn og bedre Kaar for Fattigfolk. Der raabes paa, at der er alt for urimelig en Forskel paa Lønnen for legemligt og aandeligt Arbejde. Der raabes paa, at Modsætningen er alt for skrigende mellem deres Kaar, der tit uden selv at bestille noget høster Fordelen af Arbejdernes Møje, og saa selve deres Kaar, som satte Arbejdskraften ind og skaffer Indtægterne til Veje. Nu er det jo klart for mange Kristne, men ogsaa for mange andre rettænkende Mennesker, at der alt for ofte klæber stor Uret ved *Maaden*, hvorpaa dette Spørgsmaal er rejst, megen Misundelse og Uforstand, megen Raahed, Voldsomhed og Utaalmodighed kan have blandet sig ind og gjort det vanskeligt — ja tit umuligt — at faa dette Spørgsmaal ind under en mild og heldig Afgørelse. Men, ikke sandt? Hvordan nu end Sagen er ført, saa er der alligevel kommen til Live hos alle vaagne Mennesker i de kristelige Folkeslag en almindeligere Deltagelse for Fattigmands Kaar og en mangfoldig Betænkning af, hvordan der bedst kan raades Bod paa Nøden. — Vi Kristne maa lære af Herren at ynkes over Folkenøden. Gud velsigne os til at staa med et varmt og deltagende Hjerter her overfor . . .“

Aug. Kristensen var Friskolemand til Fingerspidserne. Valgmenighedspræst Jens Bertelsen skrev ved hans Død, at „varmere Ven — maaske nok klogere — har Friskolen aldrig haft“, og dette er sandt. Dette kommer igen Gang paa Gang i hans Foredrag og faar et særlig stærkt Udtryk i en Prædiken i Taars Kirke 14. April 1886, hvor han taler om Folket, der valgte Morderen (Barrabas) for Livsfyrsten. Han siger derom, at ogsaa hos os Kristne findes der et skæbnesvangert Valg mellem det, der ihjelslaar, og det, der levendegør. Mange Mennesker iblandt os har valgt det døde Bog-

stav og vraget den levendegørende Aand. Hvor mange har ikke villet læse sig Kristendom til, men vraget et virkeligt levende Aandens Ord? Hvor mange Forældre vælger ikke Barrabas, naar de ønsker, at Børnene i Skolen skal jo mere jo bedre, bringes ind, ja tvinges ind under den dødbringende Bogstavtjeneste, det aandsfortærende Udenadsvæsen og Remseri, medens man ikke har Øre og Hjerte opladt for Aandens Gerning ved det mundtlige Ord.

Skønt Aug. Kristensen saaledes i sine Prædikener slog paa saa godt som alle det offentlige Livs Streng, svækkes dog Talens kristelige Indhold ikke derved; thi først og sidst var han Præst; og han var det ikke alene paa Prædikestolen, men ogsaa i sin Omsorg for de syge og lidende, uagtet han tit bebrejdede sig, at hans mange Rejser lod ham forsømme denne Side af hans Gerning alt for meget. Lørdag Morgen begyndte han i Regelen at skrive paa sin Prædiken, naar han saa hen paa Eftermiddagen var færdig dermed, tog han Manuskriptet i sin Taske, og hvis Føret var slemt, sine Træsko paa og vandrede ud i Sognet til en eller flere syge og affældige, saa mange som han kunde overkomme, læste Prædikenen for dem og sang de Salmer, han vilde bruge i Kirken om Søndagen. Disse Lørdags-Gudstjenester i Hjemmene var ingenlunde Udtryk for en flygtig Stemning; thi dem fortsatte han hele Livet igennem.

Ude paa Heden levede ikke faa Mennesker, der var aandeligt forkomne, forfaldne til Drik og anden Daarlighed. Han saa med Sorg paa, at disse Mennesker levede uden Gud og Kristendom, og han søgte alvorligt at komme dem i Tale. Det lykkedes ham ogsaa at vinde nogle af disse Sjæle, saa de fik Øjet opladt for noget større end det, de hidtil havde levet i. Blandt

disse var der en Mand, kaldet „Lang Jens“, som var slem til Flasken og førte et daarligt Liv. Aug. Kristensen talte med Manden og fik ham for en Tid bort fra Drukkenskaben, men opdagede senere, at han havde faaet Tilbagefald, og nu søgte han at undgaa sin Redningsmand. Men en Dag mødte Præsten ham tilfældigt ude paa Heden, da Jens saa, hvem han havde for sig, stak han i Rend, smed endogsaa Træskoene, men blev indfanget alligevel. Aug. Kristensen prøvede nu igen alvorligt, men mildt og kærligt, at tale Jens til Rette, uden at det dog lykkedes at holde ham fast, skønt han tog Jens som Daglejer paa Præstegaarden, og i den Tid gik det ogsaa nogenlunde, men senere slog han sig løs igen.

Som Aarene gik, blev Aug. Kristensen mere og mere optaget, idet han den meste Tid var paa Foredragsrejse. Man ser det bedst af et Brev til en Kreds, der ogsaa kaldte paa ham, og som indeholder følgende Bemærkning: „Men det værste af det altsammen er, at fra i Dag, den 19. Oktober og til den 8. November, har jeg hver evige, eneste Dag besat, idet jeg fra Tirsdag til Fredag er til Efteraarsmøde paa Stenum Højskole og fra Mandag den 6. November er paa Rejse i Sjælland (Efteraarsmøde i Vallekilde og tre Foredrag foruden et Svip til København), og den 7. November har jeg to Brudevielser i Taars“.

Utallige Gange har Aug. Kristensen sat sig ind i Postvognen ved Taars for at naa Hjørring Station og derfra fortsætte videre med Jernbanen. Paa denne Rute var der en meget original og noget tunghør Postfører, som morede ham meget. Kom der Passagerer, som skulde med Dagvognen, raabte han: „40 Øre Milen — bagind!“ — Præster var han bange for. En Dag Aug. Kristensen skulde med Dagvognen, kom samtidig

ogsaa Methodistpræsten, og Søren fortalte siden: „Da a so di her to Kaal, bløv a int su glaa, di ku jo ha red sammel aa split mæ hielæ Kramtjisten æ, men da a saa kam te Houstrup, fæk a Sovnfon op, saa bløv a mier rovle!“

De mange Rejser med den Tids Befordringer, undertiden i Kulde og Vinterens Haardhed, kunde tit være meget ubehagelige og krævede et godt Helbred. En Vinter, den samme Postkører maatte benytte Slæden, skulde Aug. Kristensen ogsaa med. Han kom til at sidde i den bageste Stol, indpakket i sin Pels, men det var vildsomt, saa Kusken ikke altid var sikker paa, om han fulgte Vejen. Omsider væltede han, saa Aug. Kristensen rullede et Stykke ned ad en Skrænt. Efterat Søren havde sundet sig lidt, savnede han Passageren og raabte: „Hva æ de her? — Haa da F. . . taae Præsti!“

Han var, som han selv sagde: „en farende Svend“, og den Tids Præster kunde ikke som i Nutiden sætte sig ind i en lukket Bil for med Jernbanefart at fare fra Sted til Sted, man maatte nøjes med Hestebefordring eller Brugen af Apostlenes Heste. Telefonen var endnu ikke videre udbredt, og alene Ordningen af de mange Møder krævede et kolossalt Skriveri, saa meget mere som Stedets Præst ofte var uvillig til at aabne sin Kirke for en fremmed Præst, hvor Præsten for Eks. tilhørte Indre Mission. Dette var saaledes Tilfældet i Hørmested, hvor vi var nogle Familier, som gerne vilde benytte Kirken fire Gange aarligt til Gudstjeneste med Aug. Kristensen som Præst. Sognepræsten (V. Gandil), som var en meget elskværdig Mand, vilde ogsaa nok overlade os Kirken til Prædiken, men ikke til fuld Gudstjeneste med Altergang. I fuldt Alvor spurgte han mig: „Hvorledes kan jeg, hvor der kommer saa mange Altergæster allevegne fra, paatage mig Ansvar for at

ingen gaar uværdige til Herrens Bord?“ Jeg indrømmer gerne at det kunde han ikke, men mente, at han næppe selv formaaede at skille Faarene fra Bukkene, hvor han selv forrettede Altergangen, dog derom vilde han intet høre. Han gav sig alligevel tilsidst, da han helst vilde undgaa, vi løste Sognebaand.

Det hændte ogsaa mere end een Gang, at der kunde komme Kludder i Ordningen, saa Aug. Kristensen rejste forgæves, og ved en Lejlighed blev jeg desværre Synderen. Han og Pastor Bugge, Mosbjerg, skulde holde Gudstjeneste i Hørmested, men af en eller anden Grund maatte Mødet udsættes i sidste Øjeblik. Nu skete det Uheld, at kun Pastor Bugge fik rettidig Meddelelse derom, medens Aug. Kristensen kom til at rejse forgæves. I den Anledning skrev han nedenstaaende Brev, der vel vidner om en berettiget Misfornøjelse, men tillige om hans kærlige Sindelag.

Min kære Ven!

Hvis jeg nogen Sinde har været lige ved at blive fornærmet paa dig, saa var det i Gaar. Jeg kom — efter vor udtrykkelige sidste Aftale, bestyrket ved Bugges Brev, til Sindal Station med Elleve-Toget. Men der kom ingen Vogn fra Hørmested. Jeg gik op til Fotografinden Johanne Jensen; hun vidste intet. Jeg gik ud til Jens Peter Møller, Nymark; han vidste heller intet. Han kørte mig over til Mosbjerg Præstegaard, og Bugge havde godt nok faaet Afbud fra din Hustru. — Hvorfor har jeg intet Afbud faaet? Jeg har min Tid saa godt besat, at jeg knap nok har Tid til at foretage for mange og lange Ekstra-Ture. Jo, jo, du har vel nok en præsentabel Undskyldning paa Stabelen; men det kunde nok interessere mig at gøre Bekendtskab med den!

Hils kærligt din Hustru og Sigrid fra mig! — Forresten er jeg nu som altid din meget hengivne Ven.

August.

Til Trods for alle Besværligheder sagde Aug. Kristensen næsten aldrig „Nej“ til at tage ud, han søgte saa vidt muligt at imødekomme alle, der kaldte paa ham; og tilsyneladende trættes han aldrig. Han talte heller ikke for tomme Huse, Folk drog lange Veje for at høre hans inderlige, troværdige og — ydmyge Vidnesbyrd. Nord for Limfjorden findes der ikke mange Kirker eller Samlingshuse, hvor hans Røst ikke har lydt. Det var derfor ikke helt ved Siden af Sandheden, naar Modstandere spottende kaldte ham: „Vendssysels Præst“, eller oftere „Vendssysels August“. Det forholdt sig nemlig ikke saaledes, at han kunde øve sin Gerning uden Modstand. Baade hjemme i hans eget Sogn saa vel som ude var Modstanderne paa Færde i Lys og i Løn, og ikke sjældent lagde man ham Ord i Munden, som han aldrig havde sagt. Der kunde fremføres flere slige Tilfælde, men her skal kun nævnes et enkelt. En Gang blev han kaldt til mit Hjem i Hørmested for at hjemmedøbe et Barn og naaede Huset ved Middagstid. Min Kone foreslog, at vi døbte Børnet, før vi spiste, hvortil Aug. Kristensen svarede: „Ja, det kan vi saa godt, Marie!“ En Kone, som gik til Haande i Huset, men som ikke hørte til hans Venner, vilde imidlertid have hørt Svaret saaledes: Ja, det kan vi *s'gu* godt Marie, og hun og hendes Mand udbredte nu vidt og bredt, at den berømte Taars Præst bandede, endogsaa ved en Barsedaab.

Sligt morede Aug. Kristensen sig nærmest over. Det samme var Tilfældet, naar der kom rigtig gammel-dags Folk, som i Anledning af Dødsfald vilde akkordere med ham om Prisen for Ligtalen. Saaledes kom en

Gang en Kone, hvis Mand var død, og spurgte, hvad Præsten forlangte for at tale ved Graven. „Det kan De selv bestemme“, svarede Aug. Kristensen. Konen tog en Krone op af Lommen og slog den med et Klask i Haanden paa Præsten, idet hun sagde: „Saa holder De osse nok en knøv bette Taael?“

Mere alvorligt var det, at Manden og Konen fra en afsides liggende Gaard i Sognet en Dag kom til ham og besværede sig over, at deres Gaard var saa hjemsoegt af Spøgeri, at de ikke turde bo der længere, hvorfor de mindeligt bad Præsten om at komme „aa maan de Skidteri nier.“ — „Nej—nej! Jeg kan skam ikke mane,“ maatte Aug. Kristensen bekende; men han havde en pinlig Fornemmelse af Folkenes Utilfredshed med, at de havde en Præst, der ikke kunde sine Ting!

Med Hensyn til det økonomiske var Præstefamilien altid saadan stillet, at der skulde passes noget paa, men til Trods for de forholdsvis smaa Midler, der stod til Raadighed, udfoldede Præsteparret Aaret igennem en mageløs Gæstfrihed. De boede saa godt som for aabne Døre; Folk kom og gik, som de var hjemme. Meget ofte, naar der holdtes sidst Gudstjeneste i Kirken eller paa Højtidsdage, var Huset fuldt af Gæster, hvoraf vel de fleste var fra Sognet, men der kom ogsaa mange fra Hjørring og andre fraliggende Steder. Undertiden laa flere af Gæsterne over om Natten, saa Sengene mange Gange blev dobbelt belagte. Ogsaa fra Førsttjenesten kom mange Udensogns med hjem til Middag. En Dag saa Fru Laura i Kirken mange, som hun vidste, vilde komme. Stegen mente hun nok vilde slaa til, derimod kunde det komme til at knibe med Rødgrøden. Saa snart Prædikenen sluttede, skyndte hun sig derfor hjem og lavede en Portion mere. Den Dag var de 31 til Bords — til daglig 3 a 4. Mange

tænkte vist ikke rigtigt over, at man ved saadanne Lejligheder lagde tunge Byrder paa Fru Lauras Skuldre. Og hende var det, der helt igennem maatte tage sig af Hjemmets Økonomi; thi denne Side af Sagen tog hendes Mand sig ikke meget af. Men hun var en elskværdig, tilsyneladende utrættelig, Værtinde, der aldrig gjorde Indtryk af at have travlt. Heldigvis havde hun ogsaa i Pigen, Anna Jakobsen, en fortrinlig Medhjælper, der blev i Huset i samfulde 21 Aar. Anna Jakobsen oprettede senere et Højskolehjem i Hjørring.

Som allerede antydet havde Aug. Kristensen ikke megen Forstand paa Penge, derfor blev han ogsaa mange Gange misbrugt. Selv havde han ikke store Fornødenheder; men fik han Lyst til en Ting, købte han den ofte enten til sig selv eller en af Familien. Han sagde selv, at han var „Liebhaver“. Fru Laura var derimod paapasselig, økonomisk og sparsommelig. Dette Forhold kunde undertiden give sig pudsige Udslag. Fru Kristine Terkelsen spurgte saaledes en Gang Aug. Kristensen, om han ikke havde Lyst til at følges med hende og et Par andre til et større Møde i en anden Landsdel. „Det kommer skam an paa, om Laura vil ud med Pengene,“ svarede han. „Ja, her er det lige omvendt,“ sagde Fru Kristine.

Lad os et Øjeblik i Tankerne kigge ind i Præstegaardens Stuer ved en Lejlighed, hvor kun de mest dagligdags Gæster er samlede. De fleste er fra Sognet, men der findes ogsaa Folk langvejs fra. Der er gamle grundtvigske Veteraner fra Skov-Kirstens Tid med stærke Ansigter og langt Skæg, Koner med det gamle, smukke vendsysselske Silketørklæde paa Hovedet. Blandt de gamle ser vi: *Kristian Johansen, Smed Kristian, Severin Ørum, Kristen Sørup, Jokum Engen, Peder Graum, Kristian Stenbroen* og flere. Af

den næste Slægt er der *Josva Nielsen, Kristen Vogdrup, Niels Peter Houstrup, Bødker Jens Karl Nielsen*, hvis Hjem i Taars var et af de Steder, hvor Aug. Kristensen gik oftest ud og ind, *Niels Jensen*, Bollerhede, *Peder Dissing*, Bjørnstrup og *Kristian Hansen*, Renden, hvis Gaard og Stuer var det kæreste Opholdssted for Præstegaardens Børn. Desuden er tilstede Pastoratets grundtvigske Lærere: *Lauritsen*, Sæsing, *J. C. Jensen*, Taars, *J. P. Andreasen*, Tranget, *Andersen*, Lørslev, *I. P. Møller*, Svendstrup, der ogsaa jævnlige søgte Kredsen, skønt han hørte afgjort til den Henriksenske Retning. Endvidere ses nogle af Aug. Kristensens Konfirmander og en Del Højskoleungdom, der spændt lytter til de ældres Samtaler. Værten sidder spillevende midt i Kredsen og ler hjerteligt af en af de Gamles Fortællinger. Henvender nogen et Spørgsmaal til ham, vender han sig med hurtige, livlige Bevægelser mod Taleren; ikke som et Orakel, der kan give uomstødelige Svar paa alle Spørgsmaal, men som den, der gerne vil hjælpe til at bringe Klarhed i de Ting, hvorom der maatte være Meningsforskel. Han er „Dus“ med alle Vennerne, og alle kalder ham hjemligt: „August“ og hans Hustru: „Laura“. For dem er denne Omgangstone ligefrem og naturlig og bundet dybt i deres kærlige Hjertelag og Tro til Mennesker. Samtalen drejer sig om mange Ting, mest om Dagens brændende Spørgsmaal paa Kirkelivets og Folkelivets Omraade. Ogsaa de politiske Forhold drøftes, men i Kredsen savner *Estrup* en Forsvarer. Er Samtalen et Øjeblik ved at gaa i Staa, istemmer Aug. Kristensen med sin lyse Stemme en Salme eller en Folkesang, og alle Gæsterne synger med af deres fulde Bryst. Det er blevet sent og Laura indbyder til Kaffe bordet; man bænker sig som noget selvfølgelig og efter Bordet synges en

eller flere Aftensange, hvorefter Aug. Kristensen bekendte Troen og bad Fadervor, saa forlader Gæsterne Præstegaarden, og vi gaar med.

Lignende smaa Sammenkomster fandt ogsaa Sted omkring i Hjemmene, hvortil Aug. Kristensen i Regelen ogsaa var indbudt. Ved disse Lejligheder manglede der aldrig Stof til Samtale, thi 80-Aarene var i saa Henseende særlig frugtbar.

I Aaret 1883 faldt Hundredearsfesten for Grundtvigs Fødsel med det tre Dages store Vennemøde, hvorfra Udtalelser drøftedes i grundtvigske Kredse over hele Landet. Ikke længe derefter udgav Otto Møller, Gylling, sin omstridte Bog om „Genløsningen“. Endvidere kan nævnes: Askovadressen og Højesteretsdommen; Mødet paa Sagatun, hvor Spørgsmaalet: Gammel-Grundtvigianer og Ny-Grundtvigianer kom stærkt frem i Forbindelse med Stormen mod Bibelen som hellig, ufejlbarlig Skrift. Dertil kom Ministeriets Nægtelse af at stadfæste Brücher som Valgmenighedspræst. Til disse kirkelige Begivenheder kom endnu de politiske: Finans- Riffel- og Gendarm-Provisorierne; Attentatet paa Estrup og Højesteretssagen mod Typograf Julius Rasmussen, hvor Aktor gjorde gældende, at det nærmest var *Grundtvigianerne*, der var skyldige i, at Magten blev sat i Rettens Sted, en Udtalelse der gav Genlyd i „Dagbladet“ og i Landstinget.

Det var saaledes et begivenhedsrigt Tiaar, i hvilket Aug. Kristensen blev Præst, og han levede med i det alt sammen. Naar dette fremdrages her, er det, fordi hans Liv og Gerning tildels blev præget deraf, det prægede hans Samtaler ved Vennesammenkomster, det prægede hans folkelige Foredrag, og som vi har set, ogsaa hans Prædiken.

Det er foran omtalt, hvorledes Aug. Kristensen

var en Modstander af Udenadlæsning og Remseriet. Overfor Konfirmanderne viste han ogsaa i Gerning sin Tro paa det levende Ord. Lektuelæsningen var bandlyst og den mundtlige Fortælling sat i Højsædet. Dette var ikke blot en Teori. Personlig var det ham en hjertelig Trang gennem det frie Ord at vinde de Unges Øre for Aandens Røst, og varmt og inderligt vidnede han om Guds Menigheds Herlighedshaab paa Trosordets faste Grundvold. Mange Unge har i Konfirmandstuen i Taars oplevet Timer, de aldrig glemmer, hvorom flere, nu gamle Kvinder og Mænd, bærer Vidnesbyrd.

I Børneskolen gik han dog ikke saa vidt som den Henriksenske Retning, hvoraf flere var af den Mening, at Børnene ikke skulde lære at læse, før Aanden indgav Barnet det; men han ønskede Undervisningen i Skolerne baaret af Friskolens Tanker, og i saa Henseende var Forholdene i Taars ret gunstige, idet de fleste af Pastoratets Lærere delte hans Skolesyn. Aug. Kristensen nedskrev undertiden sine Indtryk af Mennesker, han mødte, og dette har han ogsaa gjort for Lærernes Vedkommende. Han siger saaledes bl. a. om Lauritsen, Sæsing, at denne var en dygtig, kundskabsrig Mand, noget stejl, nem at fornærme, men vanskelig at faa god igen, saa det tog Tid rigtig at faa ham til Ven. J. P. Andreasen, Tranget, havde gode pædagogiske Anlæg, men fik næppe disse udnyttede saa godt som ønskeligt. J. C. Jensen, Taars, er en fortrinlig Kirkesanger, en dygtig, men noget stiv Skolemand. Han er en meget virksom Mand; men der var ligesom noget utilnærmeligt over ham, der en Tid holdt mig lidt paa Afstand, men tilsidst blev han min kære Ven. G. Andersen, Lørslev, var et Hjertemenneske, meget hjemme i sin Bibel, saa hvis jeg havde haft Tid at sætte mig hen til ham, kunde jeg have lært meget af ham.

Som Skolemand var han noget svag i Disciplinen. M. Møller, Svendstrup, var vistnok den, der stod mit Hjerter nærmest baade som Skolemand og grundtvigsk Mand, men hans Henriksenske Opfattelse stod os imellem.

Aug. Kristensen indrømmede gerne, at Skolebørn, undervist efter den gammeldags Recept, gjorde sig bedre ved Eksaminer og Visitatser, naar man til Fryd for Autoriteterne kunde mekanisk pumpe Skritsteder og Salmevers ud af dem. Det er muligt, at Biskoppen, engang han holdt Visitats i Taars, vilde have foretrukket denne Metode, thi hans Humør var ikke godt. Efter Middagen i Præstegaarden antydede han nemlig overfor Værten, at han havde savnet et Glas Vin og tillige Omegnens Præster ved Bordet, der var kun Bønder og Skolelærere. Helt forfærdet blev Biskoppen og Provsten paa Autoriteternes Vegne, da Aug. Kristensen kørte de høje Herrer til Jernbanen, ved, at en Pige kom løbende bag efter Vognen og raabte: „August! August! — Du har glemt din Paraply!“ — Men „August“ morede sig.

I Aaret 1892 blev Ugilt—Taars Sognekald skilt, og Aug. Kristensen blev nu Sognepræst i Taars. Venner af Indre Mission har villet paastaa, at han nu satte særlig stærkt ind for at vinde Missionen. Lærer Lauritsen, Hovstrup, (forhen Lærer i Taars) antydede dette i en Tale, han i 1927 holdt i Brønderslev, hvor han fremdrog Træk af Missionens lokale Historie. Han berørte ogsaa Aug. Kristensens Virksomhed, og efter Referatet, *saaledes*, at Tilhørerne maatte tro, at denne havde været paa Vej over til Missionen. „Han var Grundtvigianer“, noget let i det, men man kunde ikke andet end holde af ham. Han besøgte en Gang en troende Kvinde, der hed Lise, og da hun bad for ham til Gud: „Gør August til din Præst“, saa græd han. Da Lise

døde, opfordrede Aug. Kristensen i sin Ligtale Indre Missions Venner og Grundtvigianerne til at række hinanden Haanden over Graven. Jeg efterkom Opfordringen i Kirken og Aug. Kristensen trak mig ind bag Alteret, omfavnede mig og holdt mig fast og sagde: „Tag mig, som jeg er“. Senere blev han paa Vraa Højskole, vistnok navnlig af Fru Terkelsen, trukket mere over til Grundtvigianerne igen“.

Dette sidste turde være en Misforstaaelse. Ingen af Aug. Kristensens nære Venner har nogensinde mærket, at der hos ham var en Dragning over mod Indre Mission; men sandt er det, at det var ham en Hjertesag at samle alle alvorlige Mennesker, han kom i Berøring med, ind under en kirkelig Paavirkning, ogsaa Indre Mission. Men her mødte han stor Modstand, idet Sognepræsten J. J. Tørsleff og hans Venner med Flid søgte at afsvække hans grundtvigske Forkyndelse. Paa sine ældre Dage bebrejdede han sig iøvrigt, at han maaske i Begyndelsen tog noget for skarp Afstand fra Missionen, „da der findes ærligt troende Kristne indenfor denne kirkelige Retning“.

Men ogsaa indenfor den grundtvigske Bevægelse havde der været stor Gnidningsmodstand at overvinde. Den Fløj, der sluttede sig til Pastor B. K. Henriksen, Vejby, indtog en isoleret Stilling og var vanskelig at komme i Forbindelse med; naar man ikke helt overgav sig. Som før berørt, saa mange i hans Tale en Fornøjelse af Grundtvigs Forkyndelse, ligesom man sluttede sig fast til hans folkelige Trosbekendelse, hvor han hævdede: Tro paa Gud — paa Kongen og den danske Folkeaaend. Hans Tale om Frigørelse fra alle Dogmer og Hævdelsen af det mundtlige Ord som Aandens Redskab, samt den stærke Tale om Gyldenaarets Komme, der var nær, greb mange med uimodstaaelig Kraft.

I og for sig var der ikke noget nyt i Pastor Henriksens Forkyndelse, men hans ejendommelige Form og profetiske Udtryksmaade fik mange Hjerter til at banke, og der er heller ikke Tvivl om, at flere gennem Henriksen modtog en aandelig Berigelse, der senere prægede deres Liv og Væren.

I Midten af Firserne blev Folkestrømmen til Vejby imidlertid stillestaaende og mod Tiaarets Slutning, begyndte den at vende i Retning af Taars, hvor Aug. Kristensen stadig samlede flere og flere ind under Ordet, han førte. Dertil bidrog det vel ogsaa noget, at Pastor Henriksens Helbred blev stærkt svækket, saa han ikke kunde være saa meget for Kredsen som ønskeligt; men der var ogsaa ved at falde mere Ro over Sindene end før. Tidligere var det saaledes, at Henriksen og hans Udtalelser drøftedes ved enhver Sammenkomst; man tog Parti for og imod, og mange vaandede sig under Valget. Nu var det anderledes, mange af Henriksens Kreds kunde føle sig opbyggede ved at høre Aug. Kristensen, men som det vil ses af det følgende, en lille Fløj af Kredsen kunde han ikke vinde, hvilket tildels hængte sammen med, at flere af Henriksens Venner var tilbøjelige til at lægge en større Afstand mellem de to Præsters kirkelige Syn, end der i Virkeligheden var.

I 1887 forlod Henriksen Vendsyssel, men paa Venners Opfordring gjorde han korte Besøg og holdt da Gudstjeneste og Altergang for Vennekredsen. Kort efter Nytaar 1891 holdt han saaledes Gudstjeneste i Taars Kirke og efter Kirketjenesten var der Møde i Forsamlingshuset. Pastor Henriksens Helbred var stadig svigtende, og i Kirken bad han derfor Aug. Kristensen om at assistere ham ved Nadverbordet, hvilket han ogsaa villigt gjorde, men nogle af Henriksens Venner var misfornøjet dermed, især Ludvig Bøgeskov,

der som før nævnt var blandt Aug. Kristensens Ungdomsvenner fra Bornholm, hvor de tilsammen havde rejst omkring og talt og sunget for at vinde Mennesker for det grundtvigske Livssyn. Nu mødtes de igen i Vendsyssel, hvor Bøgeskov var Elev paa Vraa Højskole og hans Brøder, Johan Bøgeskov, Lærer. Senere købte han en Gaard i Serritslev Sogn. L. Bøgeskov var blandt Pastor Henriksens ivrigste Tilhængere, og ved det ovenfor nævnte Møde i Forsamlingshuset traadte han skarpt op mod sin Ungdomsven, Aug. Kristensen, uden nogen Foranledning fra dennes Side.

For en talrig Forsamling holdt Pastor Henriksen paa sin ejendommelige Maade et beaandet Foredrag. Efter at en Sang var sunget, tog han igen Ordet, og til hans Venners Forbavselse udtalte han: „Ja, mit Helbred er nu svagt, og jeg kommer maaske ikke til Vendsyssel mere, men jeg vil anbefale mine Venner, at gaa til Alters hos Aug. Kristensen, det kan I godt være tjent med.“ Derpaa forlod han Mødet.

Forsamlingen blev tilbage, og der udspandt sig nu en varm Diskussion, foranlediget af L. Bøgeskov, der beklagede at Aandens Lys var svækket hos Pastor Henriksen, naar han kunde anbefale sine Venner at bruge en Præst, der stod som Medlem af forskellige Foreninger, og som derfor maatte mene, at Aanden behøvede slige Hjælpemidler som Fredssag, Kvindesag og Fernando Linderbergs Landarbejderforbund. Det hele formede sig nærmest som en Undsigelse af Aug. Kristensen, en Undsigelse, der faldt ham dobbelt tungt, da den indeholdt et nyt Sprængstof indenfor de grundtvigske Kredse.

Ludvig Bøgeskov søgte ogsaa at modvirke Aug. Kristensens Indflydelse i disse, han holdt en Mængde velbesøgte Møder omkring i Sognene. Senere byggede

han Forsamlingsaal paa sin Gaard i Serritslev, hvor der holdtes mange Møder, og navnlig Efteraarsmøderne havde en betydelig Tilslutning og Bøgeskovs Hjem blev nu et Centrum for den Henriksenske Bevægelse. Men ogsaa andre dygtige Ordførere blev tilkaldt (kun ikke Aug. Kristensen), blandt disse kan nævnes Pastor Morten Larsen, der ofte var Taler ved Efteraarsmøderne i Serritslev. Hvor spændt Ludvig Bøgeskov ansaa Forholdet for at være imellem sig og Aug. Kristensen kom særlig tydeligt frem ved to Lejligheder, hvor de to Mænd mødtes. Ved et Bryllup hos Niels Krustrup i Guldager, hvor Aug. Kristensen havde foretaget Vielsen, blev den bortrejste Pastor Henriksen ogsaa omtalt og i Samtalens Løb sagde Ludvig Bøgeskov: „Ja, nu kommer det an paa, hvem af os to der skal være Fører!“ — „Det maa Du skam godt være, Ludvig,“ svarede Aug. Kristensen. — Ved en senere Familiefest i Sønder-Li, erklærede Bøgeskov over for Aug. Kristensen, at denne ikke kunde leve i sin Daabspagt, naar han havde saa lidt Tro paa Aandens Magt, at han fandt det nødvendigt at være Medlem af de mange Foreninger. Denne Paastand gjorde Aug. Kristensen saa ondt, at han straks rejste til sine Venner paa Vraa Højskole for at blive hjulpet over dette.

Havde Bøgeskovs Opfattelse af Aug. Kristensens Trosalvor ændret sig, efter at denne havde forladt Vendsyssel?

Det kunde synes saa, thi nu indbød han ham som Taler ved et Efteraarsmøde i Serritslev. Men trods sit milde Sind overfor Mennesker kunde Aug. Kristensen ikke glemme Bøgeskovs ovennævnte Beskyldning, og han sagde derfor Nej, medmindre denne vilde give ham en uforbeholden Undskyldning for hin Udtalelse i Sønder-Li, hvad han ikke gjorde.

Den store Tilslutning, Aug. Kristensens Forkyndelse fik i vide Kredse gjorde, at Tanken om at danne en Valgmenighed i Vraa, kom stærkt frem. Det var i 1892 at Mænd fra mange Sogne mødtes paa Vraa Højskole for at drøfte Sagen. Til at begynde med syntes der ogsaa at være god Stemning for at foretage dette Skridt, men inden Mødet sluttede, viste det sig, at Stemningen paa en mærkelig Maade slog helt om. Dette skyldtes den gamle Gaardejer Kristen Johansen fra Taars, der stod frem og fortalte, at han Natten før Mødet havde drømt, at dette Foretagende ikke vilde blive til Velsignelse, medmindre man gjorde Skridtet fuldtud og dannede en Frimenighed helt frigjort for statskirkelige Former. Som Manden stod der med det lange, hvide Skæg lig en gammel Profet, hvis Syner varslede ilde, paavirkedes Foramlingen paa en forunderlig Maade, og Sagen stilledes i Bero.

Det vil være paa sin Plads ogsaa at berøre Aug. Kristensens politiske Stilling. Som allerede nævnt var han Venstremand og ikke bange for at bekende Kulør selv paa Prædikestolen, hvad der paa dette Tidspunkt ikke var helt ufarligt for en Præst af denne Partifarve. Han sluttede sig til den Bergske Gruppe, men deltog iøvrigt kun meget lidt i den offentlige politiske Diskussion. Det laa heller ikke for ham, og kun enkelte Gange traadte han offentligt frem, men til Trods for hans Tilbageholdenhed, blev han dog valgt ind i Venstres Bestyrelse for Hjørring Amts fjerde Valgkreds. Folketingsvalgene faldt tæt paa dette Tidspunkt, og ved flere Valg havde Bestyrelsen, for hvilken Højskoleforstander Jørgen Terkelsen var Formand, opfordret Kredsens mangeaarige Folketingsmand, Svend Peter Christensen, til at trække sig tilbage, hvad denne var meget uvillig til. Det samme gentog sig paa et Dele-

geretmøde i Brønderslev, hvor der skulde træffes Bestemmelse om Kandidaten. Henstillingen til Folketingsmanden blev fremsat af Lærer Frederiksen, Thise; men uagtet dette skete meget spagfærdigt, tog S. P. Christensen heftigt Ordet imod ham og krævede Beviser for, hvor han havde svigtet Venstres Politik.

Aug. Kristensen tog derpaa Ordet, og nu kom der en for ham karakteristisk Episode, der viser, hvorledes han, som man siger, kunde gaa ind i Folk med skoede Træsko paa. Han anerkendte, at Folketingsmanden ikke havde svigtet Venstres Politik, men det er ikke nok. „Thi i saglig Henseende har du svigtet over hele Linien, Svend Peter! Du er for gammel nu, og følger jo slet ikke med! — Du er fremmed for Skolespørgsmaal, for kirkelige Spørgsmaal, for sociale Spørgsmaal og følger daarligt nok med i det daglige Arbejde paa Rigsdagen, og saaledes over hele Linien. Det er paa høje Tid, du trækker dig tilbage!“

Med sit venlige Smil tilføjede han, idet han slog Folketingsmanden paa Skulderen: „Ikke sandt? Du Gamle!“ — „Jo—o“, svarede denne.

Overfor enhver anden vilde han uden Tvivl have visket Haanden tilside og sagt: „Dette er jo en Fornærmelse, dig vil jeg slet ikke befatte mig med!“ Men denne lille Episode viser, hvorledes Aug. Kristensen kunde sige det, ingen anden kunde, uden at det blev taget alt for ilde op.

I Halvfemserne opstod der i Taars Sogn en hidsig Opposition mod Aug. Kristensen paa Grund af hans sociale Interesser, et Røre, der er bleven kaldt: „Krigen i Taars“. Derom har han selv optegnet følgende:

„Min Ven og Nabo, Bødker Jens Karl Nielsen, samt flere andre var bleven opfyldt af den Bevægelse i social Retning, som var rejst af Fernando Linder-

berg. Vi holdt og læste hans Blad „Programmet“, Organ for det af ham stiftede og ledede „Dansk Landarbejder Forbund“. Meningen var en Vækkelse i social Henseende, men saaledes, at der kunde blive en Skare socialt bevidste, vaagne Frihedsmænd, der *ikke* var Socialdemokrater. Der blev holdt Møder om denne Sag — ogsaa i Taars; men meget snart blev desværre den hele Bevægelse opfattet som en Slags socialistisk Husmandsbevægelse, der skulde vende mod Gaardmændene og ved Organisation fremtvinge en højere Dagløn. Og man rettede især sin Uvillie mod mig, som man ansaa for Lederen af det Hele. Maaske faldt der ved et eller andet Møde en umoden og uoverlagt Ytring, men ingenlunde hverken saa mange eller saa krasse, at dette kunde begrunde, hvad man saa foretog sig, nemlig at tilstille mig en regulær Mistillidserklæring og Trusel. Hovedmændene her var nogle Højre-Proprietærer, som med Begærlighed greb denne Lejlighed til at komme en bekendt Venstrepræst til Livs. Blandt Underskriverne fandt jeg kun en eneste af mine *kirkelige* Venner, og at han bag efter fortrød det, er der mange Vidnesbyrd om. — Man gav mig at vælge imellem, enten at føre offentlig Avisfejde om Sagen eller at give Møde en Aften i Bøjet Forsamlingshus i Taars Sogn for at forsvare mig mundtlig. Jeg valgte det sidste. — Mødet der var besøgt af en urimelig Mængde Mennesker af alle Slags. Ingen vilde hænge Bjælden paa Katten, og da endelig en ikke alt for betydelig Proprietær gjorde Begyndelsen, var det let for mig at besvare hans Spørsmål, der beroede paa himmelraabende Misforstaaelser og Fordrejelser af *mine* eller *mine* Meningsfællers Ord. — Men dette Halløj gav det værdifulde Udbytte, at Jens Karl Nielsen og jeg blev opmærksomme paa Thomas

Larsen, der flere Gange havde været tilstede ved vore Møder og gjort god Tjeneste som Ordfører. Og da Talen senere var om en Afløser af Folketingsmand S. P. Christensen, opfordrede vi Thomas Larsen og fik hans „Ja“ dertil. Vi begyndte straks en kraftig Agitation for hans Valg, der jo ogsaa gennemførtes i 1895 med ca. 300 Stemmers Majoritet“.

Mødet i Bøjet Forsamlingshus fik et lille pudsigt Efterspil, som Aug. Kristensen ikke omtaler. Det var Afholdsmænden Lærer Lauritsen, Sæsing, der foranledigede dette, ved i Slutningen af Diskussionen spagfærdigt at henstille til Proprietæerne og de større Gaardmænd, om disse ikke — til Fordel for deres Arbejdere — kunde slaa lidt af paa deres Gilder, Kaffeunse og Kognakker. Denne Henstilling vakte en stor Opstandelse, man raabte fra flere Sider i Salen: „Er det Mening, at vi nu ogsaa skal spørge Arbejderne, hvor mange Kognakker vi maa drikke“!

Oppositionen mod Præsten fandt dog, at der burde foretages noget til Gavn for Arbejderne, men ikke som Klasse. I saa Henseende besluttede man at oprette en Sygekasse i Sognet. Vedtægter blev affattede og et konstituerende Møde afholdt i Taars Forsamlingshus. Den dygtige og praktiske Lærer J. C. Jensen, Taars, var udset til Formand, men nægtede at modtage Valg, da han ikke kunde tiltræde Vedtægternes § 1. Denne indeholdt nemlig den ejendommelige Bestemmelse, at alle Sognets Beboere kunde optages som Medlemmer, *med Undtagelse af Lærer Lauritsen, Sæsing*. Senere oprettedes en statsanerkendt Sygekasse, for hvilken den bandlyste Lærer blev Formand.

Naar Aug. Kristensen skriver, „at der blev sat en kraftig Agitation i Gang for Thomas Larsens Valg“,

er dette selvfølgelig rigtigt, idet han skrev en Mængde Breve til sine Venner rundt i Valgkredsens Sogne, han deltog dog kun i et af de 45 Vælgermøder, der afholdtes før Valget den 9. April, men han var min ordførende Stiller paa Valgdagen, og senere ved alle Valgene saa længe han boede i Vendsyssel. Han var mig en trofast Ven; thi da jeg i 1909 faldt i Kredsen, og der i den Anledning blev holdt en Fest for mig, rejste han fra Øster Tørslev til Vraa for at deltage i denne, ligesom han ogsaa til Lejligheden havde skrevet en morsom Sang.

Da jeg stod paa Valgtribunen den 9. April var det under Indtrykket af den Sorg, at vi i Hjemmet havde mistet en lille Dreng. I den Anledning modtog min Hustru og jeg næste Dag følgende kærlige Skrivelse.

Kl. 10 Aften.

Kære Venner.

„Hermed en kærlig Hilsen og en liden Krans — nej, et Kors er det nok! bundet af „vor Mor“ med egen høje Haand“ ! —

Naar I nu paa Langfredag steder eders lille Dreng til Hvile i Graven, husk saa paa, at „saa mange som er døbte til Kristus Jesus, er døbte til hans Død.“ —

Tak, kære Thomas Larsen, for alt trofast og uegenlyttigt Arbejde i den gode Sags Tjeneste. Maatte baade du selv og vi andre faa baade Glæde, Gavn og Velsignelse af, at du er bleven vor Repræsentant paa Tingene. Og maatte Gud Fader bevare dig for alle de Farer, som er paa den Vej.

Kærlig Hilsen fra os alle her ved eders Ven.

August. . .

Efter Valget stiller Satirikeren Chr. Ledet i Bladene det Spørgsmaal: „Hvorledes kan det gaa til, at

en ren Landkreds som Hjørring Amts 4., har faaet til Repræsentant en Smed, der er Socialist“? „Jo“, svarer han sig selv: „Det er Egnens mest afholdte Præst, der holdt Smeden over den politiske Daab, og gav ham Velsignelsen i Menighedens Paahør. Og Menigheden annammede Smeden, enfoldige i Troen, som Præsten havde formanet dem til at være“. — *)

Aug. Kristensen var trofast mod sine Venner, selv om han af en eller anden Grund følte sig skuffet af dem. Saaledes beredte Fernando Linderberg ham en stor Skuffelse ved at træde ind i Socialdemokratiet. Desuagtet tog han ikke i Betænkning i „Højskolebladet“, at bryde en Lanse med Frimenighedspræst *Søren Anker Møller*, Klim, der i samme Blad havde betegnet Linderberg, som Rationalist. **) Aug. Kristensen tog til Genmæle og skrev: „*En Smule Forsvar for en gammel Ven*“, hvor han bl. a. siger, at „der findes to Slags Mennesker: de *hjørteelige* Folk, der griber og smelter og kalder paa vore bedste Følelser, og saa de *myndige*, som virker ved Overbevisningens Sikkerhed“. Til de sidste henfører han Søren Anker Møller, hvis Tale ofte har virket velgørende paa ham. Men ligesom det hjærteelige kan blive til Føleri, kan det myndige blive til Overlegenhed, der saarer, og saaledes er Møller optraadt i hans Svar til Linderberg. „... Jeg vil gerne være fri for at indlade mig paa at afgøre, hvem af disse to, der har Ret i deres Opfattelse af Kristendommens Forhold til Arbejderbevægelsen. Jeg tror ærlig talt, — og det har jeg personligt sagt baade til Møller og til Linderberg, — at der er en temmelig ringe og lidet betydende Forskel i deres Opfattelse her. Men som Linderbergs person-

*) Thomas Larsen: »En Gennembrudstid« B. 2. S. 571.

**) »Højskolebladet« for Juli 1892.

lige Ven fra de unge Dage og til i Dag, føler jeg mig kaldet til at tage ham i Forsvar. — Rationalist — ja hvem af os er ikke det! Der gaar gennem Tiden en saa afgjort rationaliserende Luftning, at faa tænkende Mennesker — ogsaa mellem Kristne — kan siges fri for noget af den Surdejg paa et eller andet Punkt. Men som Ordet almindeligt forstaaes, saa menes der et Menneske, som er stærkt paa Vej til at fornægte sin Kristentro. Hvor megen Grund end Fernando Linderberg har givet S. A. Møller til at sætte Ordet „Rationalist“ efter ham, saa kan jeg efter mit Kendskab til F. L. forsikre baade S. A. Møller og hele Højskolebladets Læsekreds, at det, som fra den tidligste Ungdom og til i Dag ene og alene har baaret F. L. oppe, saa han har bevaret sin Ungdomsfriskhed, sin Arbejdskraft og Dygtighed, er hans Kristentro, Troen paa Pagten og Fadervor og Livet deri. Han har virkelig ikke danset paa Roser — nej i den Grad ikke, at med den Natur, han har, ved jeg ikke, hvad der vilde blevet af ham, hvis ikke han havde Børnetroens Forhold til levende Kristendom. — Og man forstaar ikke et Muk af al hans Tale og al hans Virksomhed, hvis man ikke skønner, at det først og sidst er ham om at gøre at faa levende danske Kristne i Tale, fordi han føler sig overbevist om, at disse just i deres Kristendom har den bedste Betingelse for at kunne tage et Tag i den store Samfundssag: „Arbejderspørgsmaalet“... Fernando Linderberg kan maaske nok komme med en eller anden Bemærkning, som jeg heller ikke vil lyse i Kuld og Køn, som ægte kristelig, men derfor kan man ikke kaste det halve Skældsord og hele Kættermærke: Rationalist, efter en Mand, der som han staar sammen med Guds Menighed og øser sit Liv af dens evige Kildevæld... Men for Linderberg er det

kun om at gøre, at vække kristne Menneskers Opmærksomhed og Deltagelse for Arbejdersagen. Møller mener, at Linderberg ser Biblen gennem Henry Georges Brilller. Nej, hvis den Mand ser med Brilller, saa er det grundtvigske. Den Kreds er han opdraget i, ligesom han er Medlem af den grundtvigske Valgmændighed i København, og staar i Venskabsforhold til denne Menigheds afholdte Præst Fr. Jungersen.“

„Jeg har skrevet dette lille Forsvar for ikke at komme i Konflikt med min Ridderlighedsfølelse“.

Taars, d. 15. Juli 1892.

Det kan synes, som om Søren Anker Møller har følt sig noget slaaet af Aug. Kristensens varme Forsvar for Linderberg, thi i „Et lille Gensvar“ vil Møller ikke indrømme, at han har betegnet L. som Rationalist eller prøvet paa at sætte ham udenfor Menigheden i Rationalisternes Lejr. „Der kan være adskilligt ukristeligt i ens Liv, uden at man derfor ophører at være Kristen, og der kan være adskilligt Rationalistik uden at man derfor kommer uden for Menigheden... Jeg betragter L. som en Medkristen og varm for at føre Kristendommen til andre, og under den Forudsætning har jeg ført Forhandlingerne. Det gør mig ondt, at mit Stykke har vakt den bitre Stemning, som gav sig til Kende i Svaret“.

Senere, den Gang Fernando Linderberg udgav sin fortrinlige, men omstridte Bog om *Frikonkurrencen og Socialismen*, gik Aug. Kristensen — til Trods for den berømmelige „Krig i Taars“ — ikke af Vejen for udførligt, at anmelde og anbefale Bogen i tre lange Artikler i „Vendsyssel Tidende“ for 13. Februar 1896 og følgende Dage. Han slutter Anmeldelsen med at henvise til, at Forfatteren med Kraft gør op-

mærksom paa, hvorledes der maa tilvejebringes en Forsoning mellem Kristendommen og den sociale Bevægelse. „Og dertil“, siger Anmelderen, „kan jeg fuldstændig slutte mig og anbefaler paa det varmeste Bogen“.

Aug. Kristensen tog iøvrigt yderst sjælden Ordet paa offentlige politiske Møder. Sammen med Lands­tingsmand Jørgen Pedersen var han dog 1890 Taler ved en politisk Høstfest i Hjørring, hvor han sluttede sin Tale med følgende Ord: „Lad os med Tanken paa det stakkels danske Folk, der hidtil har set saa ringe Frugter af den Frihedssæd, der er saaet iblandt os, ønske at Frugterne maa kendes, som Aarene skrider, at det gode Ords Sæd ikke faldt forgæves i Folkehjer­tet, men at vi i en god Stund maa faa en folkelig Gyldenhøst“.

Efter denne lille Udsigt over Aug. Kristensens Deltagelse i den lokale politiske og sociale Bevægelse, vender vi tilbage til hans præstelige Gerning; thi det var denne, der dybest og inderligst havde hans Hjer­te. Han sagde saaledes selv, at han oplevede mange gode og rige Timer rundt omkring i Forsamlingshusene, men han var altid gladest for at tale i Kirken. Og saa længe han var i Taars, kunde han Søndag efter Søndag glæde sig ved at tale til en stor Menigheds­Forsamling. Hans Udensogns Præstegerning øgedes ogsaa stadigt, saa den tilsidst næsten voksede ham over Hovedet. Blandt de Egne hvor han hyppigst færdedes kan bl. a. nævnes: Lyngby ved Vesterhavet, Frederikshavn med omliggende Sogne, Bjergby-Mygdal, Bindslev, Brønderslev, Vedsted, Aalborg og i Vest Himmerlandskredsene lige fra Sønderup over Nibe til Løgstør. Til flere af de nævnte Kredse kom han regel­mæssigt.

Tit maatte han høre Klager over, særligt fra Indre Missions Side, at han forstyrrede andre ærlige Præster i deres Arbejde ved denne Udensogns Præstegerning, og gav verdslige Mennesker en Sovepude ved at færdes med dem og tale til dem, som om de var bevidste troende Kristne. Paa sine ældre Dage vilde han selv indrømme, at enkelte Steder kunde en saadan Mulighed være til Stede, men han kunde ikke bebrejde sig dette; thi aldrig kom han ukaldet, og han havde en usvigelig Forvisning om, at det var Kristendom, han forkyndte; ligesom han ogsaa lagde sine Tilhørere paa Sinde, at blive Søndagsmennesker, der søgte Guds-tjenesten ogsaa til andre Tider, end naar han var Ord-fører. —

I 1896 lod Aug. Kristensen sig overtale til at flytte fra Taars til Vrejlev, hvor han havde mange Venner, en Beslutning, som han senere led meget under. Vrejlevboerne havde en god og ivrig Fortaler i hans gamle Ven pens. Lærer Henriksen, Poulstrup, men Fru Laura og Børnene — der nødigt vilde fra Taars — havde ondt ved at tilgive Henriksen, naar han lukkede sig inde med Præsten paa dennes Kontor. Fra Vrejlev og Hæstrup blev der ogsaa sendt en Adresse med en Mængde Underskrifter, der opfordrede Aug. Kristensen til at søge dette Embede. En dragende Aarsag, sagde han selv, var Minderne om Vrejlev-Folkenes og hans egen gamle, uforglemmelige Ven, Præsten P. K. Algren. Ligeledes drog det ham, at han fra Vrejlev kun havde $\frac{3}{4}$ Mil til Vraa Højskole i Stedet for at der fra Taars var ca. 2 Mil ad daarlige Veje, og det vilde være ham en Tilfredsstillelse, at deltage i Højskolens Gerning gennem ugentlige Foredrag. Desuden blev det ikke vanskeligt, at vedligeholde Forbindelsen med Venner i Taars. At flytte til

Vrejlev var ikke noget økonomisk Fremskridt; thi vel var Embedet større, men der var Formandspension og en stor Byggegæld, dog disse Forhold ofrede han vist ikke mange Tanker. Det er vistnok i det hele tvivlsomt, om Aug. Kristensen kunde gøre sig selv det rigtig klart, hvorfor han søgte fra Taars. Muligvis

Billede fra Taars med lille Vilhelm.

indeholdt Beslutningen et ham ubevist psykologisk Moment, nemlig en Trang til Forandring, til andre Omgivelser, til at lære flere Mennesker at kende og, til at vinde flere Venner.

Det er foran sagt, at Aug. Kristensen ikke havde Hjemmet med sig, og det kan være paa Tide at nævne lidt om dette. Der var kommen Børn i Huset, som begyndte at præge Hjemmelivet i Taars Præstegaard, først to Døtre og senere to Sønner, af hvilke den sidste fødtes efterat Familien var flyttet til Vrejlev.

Den førstefødte er Datteren:

Johanne Kristensen, f. 22. Oktober 1885, gift med Førstelærer Aksel Nielsen, Nørreby Skole, Klinte Sogn paa Fyn.

Ingeborg Kristensen, f. 2. Marts 1888. Musiklærerinde, boende hos Moderen i København.

Vilhelm Kristensen, f. 31. Aug. 1894. Død 3½ Aar gammel.

Viggo Kristensen, f. 10. September 1897. Landbrugskonsulent i Brønderslev.

De ældste af Børnene voksede til, og der blev Spørgsmaal om deres Undervisning. Fru Laura kunde ikke magte denne Opgave sammen med de øvrige Krav, det gæstfrie Hus stillede, og Faderen, der næsten altid var paa Foredragsrejse, fik heller ikke Tid dertil, hvad han senere ofte bebrejdede sig. Det blev derfor nødvendigt, at søge fremmed Hjælp, og nu fik man i Huset en Lærerinde, *Edvardine Ipsen*, der kom til at høre Hjemmet til i 21 Aar, og stod i nært Venskab og Fortrolighed til hele Familien. Hun havde været Elev sammen med Fru Laura paa Bornholms Højskole i Sommeren 1880, senere fik hun en Friskolegerning ved Lauras Hjem, og efter 12 Aars Forløb en lignende hos Ludvig Bøgeskov og den Kreds i Serritslev, der sluttede sig til ham. Derfra kom hun saa til Taars Præstegaard. Om hende skriver Aug. Kristensen bl. a. „Hun har givet alle vore 3 Børn den første Undervisning, og hun har fremfor alt givet dem sin Kærlighed, og hun følger dem paa deres Veje med sin Deltagelse og sin Bøn. Og jeg kan aldrig nogen Sinde tilfulde lønne Edvardine for, hvad hun af Arbejde, Bøn og Taarer har ofret for mine Børn. Nu arbejder hun med fremmede Folks Børn; men saa længe hun lever, skal hun, — om hun ellers vil, — have sit Hjem her...“

De nulevende ældre Folk, som den Gang besøgte Taars Præstegaard, og som for deres Erindring fremkalder Billedet af Hjemmet der, vil ogsaa derpaa finde Edvardine og de to Smaapiger, Johanne og Ingeborg.

Uagtet Familiens passive Modstand, endte Vrejlev-Overvejelserne alligevel med, at Aug. Kristensen søgte Embedet og blev kaldet dertil den 1. Januar 1896. Første Søndag i Fasten holdt han sin Afskedsprædiken i Taars. Hvad han sagde ved denne Lejlighed ved vi, idet han kort Tid efter udgav: „Mine fire sidste Prædikener i Taars“.

Med Kraft og Inderlighed talte han over Evangelieteksten om Fristelsen i Ørkenen og dvælede ved de mangehaande Fristelser, kristne Mennesker kan komme ind under. Gennem sin Præstegerning havde det været ham en Hjertesag at pege paa; hvad der er Skjold og Værge mod alle Fjendens Anløb, det der er skænket Guds Menighed i Livsordet og Sakrament-ordet, Ordet af Herrens egen Mund og Fadervor-Bønnen, der oplader Himlen for hver den, som lever i sin Daabs Pagt og Naade. Om sit personlige Forhold til Taars Menighed udtalte han ved Afskeden bl. a.:

...„Der gives maaske flere Mennesker i denne store Forsamling, som synes, det er en uhyre Dumdristighed, at jeg flytter fra Taars. Aa, kære Venner! I Dag er jeg selvfølgelig mest opfyldt af Smerten og Vemoden ved at skulle sige Farvel; men jeg tør dog sige, at skønt jeg er baade et ulydigt og uartig Gudsbarn, saa har jeg dog under mange Taarer tryglet min himmelske Fader om, at alt hvad jeg gjorde maatte være efter *hans* Vilje; og jeg kender mine virkelige kristne Venner her paa Stedet saa godt, at jeg ved, de ogsaa i den afventende Tid har opsendt mangan en Bøn om, at hvad jeg stod i Begreb med at gøre,

maatte være efter hans Vilje. Lad os derfor, kære Venner, trods alle Afskedstaarer holde fast, at der ikke er foretaget et forvovent Spring eller givet efter for en ligefrem Fjendens Fristelse, men der er sket det, at jeg som et Guds Barn har fulgt en Røst, som jeg mente var ovenfra; og saa er det forresten lagt i Gud Faders Haand, og der er det godt gemt og skal nok blive til Velsignelse baade for Eder og mig... En Præst, der staar og skal tage Afsked, han har absolut ikke noget inderligere og bedre Ønske, end at han maatte have været til Tjeneste for Menigheden og mange enkelte deri. Og her falder Virksomheden i to Dele: den i Kirken og den uden for Kirken. Skønt jeg, — som jeg saa tit har sagt, — er et Søndagsmenneske og altid har gaaet til min Kirketjeneste med Glæde, saa trænger jeg dog til megen Overbærenhed fra Eders Side. Hvor tit var ikke Vidnesbyrdet fattigt og tarveligt og Bønnen kold og lunken; hvor tit greb jeg mig ikke i baade ved Døbefonten og Nadverbdet ikke at være rigtig levende. Om alt dette siger jeg: tilgiv mig det for den Kærligheds Skyld, som jeg ved, I har til mig; ligesom jeg ved, at Gud kan og vil tilgive mig det for Jesu Skyld... Og saa skal mit sidste Ord være Tak! Tak først til Gudfader for tolv rige og lykkelige Præsteaar paa dette Sted. Derefter siger jeg Tak til Eder alle, I Taarsfolk, for al Velvilje og Imødekommenhed! Jeg er mig ikke bevidst at jeg har nogen eneste Fjende paa dette Sted, der ønsker ondt over mig. Saa en Tak til anderledes tænkende Kristne, fordi I, — trods alt det ved mig, I ikke kunde synes om, dog var rare og kærlige imod mig og omtalte mig vel paa fremmede Steder! Men først og fremmest faar I min inderligste og dybtfølte Tak, I mine kære uforglemmelige Venner, med hvem

jeg baade i Hjemmet og i Kirken har delt det allerbedste! Gud velsigne Eder for al Eders Kærlighed mod mig og mine! — Lad os da saa sige Farvel i Jesu Navn og trøste os ved, at Herrens Venner ingen Sinde ses skal for sidste Gang“.

Ligesom i Aug. Kristensens øvrige Gerning mødes man her ved Afskeden med et ydmygt Menneske, der kender egne Fejl og Brøst, hvis Farvel er en Bøn om Guds Naade og Menneskers Overbærenhed. Derfor kan han ogsaa afslutte sin Præstegerning i Taars med en inderlig Tak til Gud og Menigheden for de tolv lykkelige Aar.

Ja, Taars blev Aug. Kristensens lykkeligste Tid.

III.

AUG. KRISTENSEN I VREJLEV-HÆSTRUP.

Den 1. Marts 1896 holdt Aug. Kristensen sin Tiltrædelsesprædiken i Vrejlev-Hæstrup Kirker. Om denne Begivenhed har Lærer T. C. Larsen (Rønnebjerg) fortalt, at Dagen blev en virkelig Festdag. „Den store Klosterkirke var smukt pyntet med Grønt og Blomster, og de fire Landeveje, der førte til Kirken var den Dag som fire sorte Strømme, og Markstjerne var som Bifloder, der sluttede sig til. I Stedet for den gamle Præst fik vi nu en ung, livsglad Mand, som med stor Veltalenhed forkyndte det glade Budskab om Frelsen i Jesus Kristus, der gennem Daab og Nadver skænker sin Menighed alle Naadens Gaver, saa Ordet er os nær i vor Mund og i vort Hjerter, saa „naar Hjerter med Varme om Ordet slaar Arme, vor Frelser vi tage i Favn“. Dertil kom, at han sang og messede, saa det frydede hvert Hjerter.“

Ligesom den gamle Degn følte mange Kirkegængere, at Dagen varslede om en Fornyelse af Forkyndelsen i det gamle Kirkehus; og det samme gentog sig ved Gudstjenesten i Hæstrup Kirke. Det var heller ikke underligt, at Folk følte sig oplivede; thi de kirkeligt interesserede Mennesker i Pastoratet havde faaet netop den Præst, de ønskede, og haabede nu paa,

at Menighedslivet skulde udfolde sig rigt og herligt her, hvor der nu i flere Aar havde hersket Dødvande. Aug. Kristensens nærmeste Forgænger, Pastor Thøger Sørensen, havde staaet i et mindre godt Forhold til Befolkningen og prædikede for næsten tomme Kirker. Dette hængte vel nok sammen med, at Tiden og Udviklingen var løbet forbi denne Præst, som var kommen til Vrejlev efter flere Aars Ophold i Grønland, hvorfra han kom 1877 og blev Præst i Ulvborg og senere (1882) i Vrejlev. Inderst inde var han vistnok en god Mand, men meget ejendommelig. I kirkelig Henseende hørte han til de ubestemmelige; selv sagde han, at af kirkelige Retninger var der ingen, som han havde modtaget saa meget godt fra, som fra Irvingianerne. Han holdt stejlt paa *Embedet, Ordinationen og Sognegrænsen*. Hvis nogen løste Sognebaand fra ham til andre Præster, oplæste han Navnene paa Prædikestolen og bad, at disse vildfarende, der havde forarget sig over Sandheden, maatte komme til Sandheds Erkendelse.

Hvor daarligt Forholdet mellem ham og Sogmenigheden var blevet, ses bedst deraf, at han fik sendt en Adresse, underskrevet af saa godt som alle Mænd i Sognet, hvori man krævede at faa Kirken overladt til Gudstjeneste ved Pastor Aug. Kristensen og Provst Albert Sørensen, Jerslev. Dette foranledigede ham til i en Prædiken at udtale: „ . . . Vi ser det ogsaa, hvorledes der er Uærbødighed for det Hellige, hvorledes Vanhelligelse og Vederstyggelighed ogsaa kommer frem derved, at fremmede Præster trænger sig ind og tjener ved et Alter, hvortil de ikke ere kaldede.“ Ved en anden Lejlighed udtalte han, at muligvis kunde en Baptist eller Mormon blive salige, men om en Grundtvigianers Frelse nærede han kun ringe Haab.

Endvidere opfattede han Skriftemaalet som et *Sakrament* og udtalte endogsaa: „Præsten har ogsaa Magt til at løse og binde. Lad os prise Gud, der har givet Menneskene en saadan Magt“.

Disse og lignende Udtalelser lød selvfølgeligt underlige i Algrens gamle Menighed, ligesom den stærke Hævdelse af Sognebaandet lød ilde i grundtvigske Folks Øre; men desuagtet erkender selv Pastor Thøger Sørensens Modstandere, at de til Tider kunde føle sig opbyggede under hans Prædiken, saa han maa vel ogsaa have haft andre Ord at føre. Den Gang nu Aug. Kristensen skulde flytte til Vrejlev, raadede hans derboende Venner ham meget fra at drage ind i Præstegaarden, før den gamle Præst var borte, da dette kun vilde volde Ubehageligheder, naar man erindrede, hvor opirret denne kunde blive over, at Aug. Kristensen en Gang imellem prædikede i hans Kirke, saa han endogsaa den første Gang lod Alterkarrene tage bort, hvilket voldte en ikke ringe Gene.

Aug. Kristensen fulgte ikke Raadet, men flyttede ind i Præstegaarden, og det viste sig, at han kom meget godt ud af det med sin Forgænger. Han opdagede nemlig her en Afstand mellem Embedsmanden og Privatmanden, der ganske overvældede den jævne Taars Præst, der i sin Virksomhed kun tænkte meget lidt paa Embedsmanden. Aug. Kristensen blev modtaget med en Høflighed og Hensynsfuldhed, som han aldrig havde turdet regne med. En Mand spurgte en Dag Pastor Thøger Sørensen om, hvad den nye Præst egentlig var for en, og fik det Ejendommelige Svar: „Han er et troende Menneske — mærkværdigt nok“! Gennem det korte Samliv udviklede der sig et virkeligt Venskab mellem de to Præster, der varede Livet ud.

Den Dag, Aug. Kristensen holdt sin Tiltrædelsesprædiken i Vrejlev-Hæstrup Kirker, var det ikke for Menigheden en ubekendt Mand, der førte Ordet. Flere Gange havde hans Røst lydt fra de samme Prædikestole, og de fleste har vistnok under Gudstjenesten haft en Følelse af noget hjemligt. Udkastet til den nævnte Prædiken synes at være gaaet tabt, men antageligt har, paa Grund af Forholdene, dens Indhold heller ikke været særlig præget af Lejligheden. I den følgende Tid blev der snart god Kirkegang i de før saa tomme Kirker. Vennerne følte det, som om de var kómne fra Kulden ind i en varm Stue, naar Forkyndelsen lød mildt og hjerteligt om Kristnes Opstandelseshaab paa Trosordets Grund. Og Menigheds-sangen tonede atter varmt og kraftigt hen under Kirkens Hvælvinger som i Algrens Dage.

Det var imidlertid ikke saaledes, at Kritiken tav stille, navnlig fandt Indre Mission Aug. Kristensens Prædiken for „veg“, det var saadan en Allemands-Salighed, han forkyndte, der ikke havde noget med Omvendelsen, Korset og Lidelsen at gøre, i al Fald kun i forbigaaende. Og ganske vist talte han ikke, som Missionen sædvanligt den Gang gjorde, med Lovens Torden over Tilhørerne, men mange vil endnu mindes hans Tale om Kristi Lidelseshistorie og om Korsets Gaade, en Tale der ikke manglede Kraft og Inderlighed. Men sandt er det, at Udtryksmaaden var stærkt personligt præget, saaledes som det ogsaa fremgaar af nedenstaaende Udkast til en Paaske-Prædiken om „Korset og Lillien“, der er medtaget her for at give unge Læsere et svagt Indtryk af Aug. Kristensen som Prædikant.

Som Udgangspunkt benyttede han ved denne Lejlighed Grundtvigts Salmevers:

Tag det sorte Kors fra Graven!
Plant en Lillie, hvor det stod!
Ved hvert Skud i Dødninghaven,
Blomster spirer for vor Fod!
Englevinger paa vor Grav
For den brudte Vandringsstav!
Palmefugl for Askekrukke!
Frydesang for hule Sukke!

„Det er alle Billederne paa, Tegnene paa og Udtrykkene for Opstandelsen, som her er samlet sammen paa en saare poetisk Maade. Tag det sorte Kors fra Graven! Naar Salmisten raaber dette ud i Menigheden, saa er det vist ikke Meningen, at han vil kendes ved Korset som Sejrstegnet. Den samme Salmist sang for os paa Langfredag om Korset: „Paamind os kun vort Sejrstegn om Herrens Død og Pine; thi under hver en Himmelegn hermed han frelste sine“. Naar han derfor Paaskedag synger: „Tag det sorte Kors fra Graven“! Saa vil det vel sige: stands ikke, naar du staar ved Graven, ved Langfredags Betragtningen! Bliv ikke staaende som ved det, hvori din Trøst udmunder, og hvori den skulde være udtømt, at han den levende, han døde! Thi det sorte Kors kan umuligt føre vor Fantasi andetsteds hen end til Golgata! Og hvor stort et Halleluja vi end kan udjuble staaende under Korset paa Golgata, saa er Korset, hvor han døde, dog ikke det Sindbillede, der taler tydeligst om dette frydefulde: at han, der døde, se han lever; thi han er opstanden fra de døde! Derfor foreslaar Salmisten: „*Plant en Lillie, en Paaskelillie, hvor Korset stod*“. Mon vi rigtig har lagt mærke til Paaskelillien? Den regnes ikke mellem de smukke, de yndefulde Blomster, man kan nok overse den. Nu i Foraarstiden

er det ikke den Blomst, som ens Øje fanges af og kommer til at dvæle med mest Velbehag ved! Derfor var der god Mening i, da den Salmist, som foreslog at omdigte det sorte Gravkors med den hvide Paaskelillie, spurgte, — idet han var ved at give os et dejligt Digt med Navnet Paaskelillien: „Sig mig Blomst, hvad vil du her“. Bondeblomst fra Landsbyhave, uden Duft og Pragt og Skær, hvem est du velkommen Gave? Hvem mon tænker du har Lyst, dig at trykke ømt til Bryst! Mener du en Fugl tør vove Sang om dig i Danmarks Skove!

Nej, kære Venner! Naar Paaskelillien fryder vort Øje, saa er det ikke Synet selv, ikke Skønhedsindtrykket den giver os, — men det hænger saadan sammen, som det i Digtet lægges Paaskelillien i Munden: „Ved mit Syn kun den sig fryder, som har kær, hvad jeg betyder“. Ja, netop derfor skal der plantes en Lillie paa Graven, thi ved Synet af Paaskelillien tænker Kristne Mennesker paa det, den betyder, det kæreste de overfor Graven kan faa med at gøre, nemlig Opstandelsen fra de døde. Er Død og Grav os en Gru, Navnene paa Fjendskabet i sin værste Skikkelse, saa betyder Paaskelillien — hvor tarvelig den end er for Øje og Sans, det kæreste vi ved: Opstandelsen fra de døde, og vi skal dø, og vi tør nok dø uden Frygt i Troen paa den Korsfæstede! Paaskelillien betyder: „*Han* lever — og vi skal leve! Han opstod, og vi skal opstaa“! Maatte ogsaa i disse Dage den uanselige Paaskelillie, som nu titter frem hist og her, holde den Prædiken for os: se ikke paa mit Ydre, de andre Blomster er meget kønnere end jeg, — men ved mit Syn dog den sig fryder, som har kær, hvad jeg betyder, nemlig Opstandelsen fra de døde! — Naar Salmisten bliver ved: „*Med hvert Skridt i Dødningeha-*

ven Blomster spirer for vor Fod“, saa kan det faa mangfoldig Anvendelse. Allerførst et lille Ord om det, som ligger lige for: Dødningehaven i Betydning af Kirkegaarden. Altsaa hos Kristne er Kirkegaarden bleven til en dejlig Have, saa jeg ved at færdes mellem Blomster og se dem spire for min Fod næsten kan glemme, at det er de dødes Have, jeg færdes i. Bliv ikke vred paa mig eller tag mig det ilde op, naar jeg i denne Forbindelse siger, at skønt jeg takker Gud for, at min Virkeplads og mit Hjem blev i Vendsyssel, saa hører til de Ting, som jeg ingenlunde bliver forligt med, de vendsysselske Kirkegaarde! Jeg er opvokset paa Bornholm, og der er allevegne Kirkegaarden den dejligste Urtehave, der plejes af store og smaa, rige og fattige, med den største Omhu. Det er Kvinders og Børns kærkomne Lørdagsarbejde. Og i Øst-Jylland, f. Eks. i Randerseggen, ser Kirkegaardene helt anderledes ud. Hvorfor skal vi heroppe gøre os berygtede ved, at de dødes Have i den Grad *ikke* ligner en Have, at den minder mere om en Ødemark eller et Overdrev. Kunde vi ikke, saa mange af os, som *har* kære, der sover den lange Søvn i Dødningehaven derude, kunde vi ikke hver for sig sørge for, at denne vor lille Plet blev en køn og yndig Blomsterhave, og kunde vi saa ikke sammen med hverandre — som samlet Sogn, eller Kommune — sørge for, at der i det hele og store blev gjort noget, f. Eks. plantet, saa at ogsaa vor Kirkegaard blev en Dødningehave, hvor Blomster spirer for vor Fod!

Naa, det var nu den bogstavelige Dødningehave derude. Men naar det hedder: „Med hvert Skridt i Dødningehaven Blomster spirer for vor Fod“, saa vil det vel sige: at er først Paaskelillien plantet paa Gravene, har vi faaet Paaske og har levende tilegnet os

Guds Menigheds-, Evigheds- Opstandelses- og Herlighedshaab, saa vil — trods det, at Jorden er og bliver Forkrænkighedens Dal, den store Dødningehave alligevel blomstre, spire for vor Fod, saa vil der komme iblandt os, hos os og om os mere af det, som fortæller om Liv, om evigt Liv; thi Blomster er Livets Budbringere, Bebudere af dette: „det gror, der er Vækst og Grøde“. Ja, det er netop Betydningen af kristeligt at faa Paaske: at vi ikke blot befæstes i Haabet om, at der skal times os en Oprejsning engang fra Døden og Graven, men at mere og mere vil Samfundet med, og Troen paa den opstandne, levende Frelser leve op som Blomster og komme i Grøde. Thi det er Paasken: han lever, og vi skal leve, og leve ikke blot med ham, efter at vi er gaaet gennem Døden og Graven, men leve hans eget Opstandelsesliv, endnu mens vi vandrer i Dødningehaven her. Ja, Blomst efter Blomst skal spire for vor Fod! O, hvor dejligt det dog er, naar Mennesker faar med det at gøre, at leve deres Liv med Vorherre paa hans Ord, i hans Menighed. Jeg talte med en Højskolekammerat fra Sjællands Odde, et af de dejligste Steder i vort Fædland; han fortalte mig, at han var over tyve Aar, og havde intet set til alt det kønne, der omgav ham paa alle Sider. Saa kom han paa Vallekilde Højskole, hvor han aandeligt fik Paaske, og da han kom hjem, saa han det altsammen med andre Øjne — ogsaa hans gamle Moder syntes han saa langt skønnere ud. Ja, det betyder jo: Blomster spire for vor Fod, og saadan kunde der nævnes meget, kære Venner. Gud velsigne os til saaledes at faa Paaske, at det maa blomstre for vor Fod allevegne! Men Dødningehaven er for os, der skal dø, ogsaa de dødes Rige paa den anden Side! Og saa siger vi: lukke vi vore Øjne

som de, der har faaet Paaske ved at tilegne os Guds Menigheds Opstandelseshaaab, saa skal vi ogsaa der opleve, at Blomster spirer for vor Fod, at de dødes Have er bleven et Paradis ved ham, der besøgte den Paaskelørdag og efterlod Livets Ord og Paaskeevangeliet, saa Blomster kan spire, og Liv kan gro, ja Væksten og Udviklingen føres videre fremad, ogsaa i Skyggernes Land. — *Englevinger paa vor Grav, for den brudte Vandringsstav,*“ — det er et rigt Paaskebillede. Det var nok et gammelt Grav-Symbol: den brudte Vandringsstav paa Graven. Det betyder altsaa: nu er min Vandring ude, nu har min Vandringsstav fuldendt sin Tjeneste, nu kan den brydes i Stykker, den gør ingen Gavn mere. Saa siger Salmisten: Nej, det er virkelig altfor trist et Billede at rulle op ved Graven. Ganske vist er Vandrungen her til Ende. Men er det et kristent Menneske, som er død i Troen paa Jesus Kristus og med Guds Menighedshaab levende i sit Hjerte, saa lad dog den brudte Vandringsstav komme af Vejen, — og vil I afbilde, hvad der er i vente for en saadan, der har faaet Paaske, saa anbring hellere et Par Englevinger paa Graven til Tegn paa, at ved Jesu Opstandelses-Kraft skal Mennesket flyve over Graven og ind i de levendes Land. Det er kun en liden Stund, at Sjælen skal slaa sig ned i Dødningehaven, nej, paa Trækfuglevis skal den faa dejlige Englevinger, flyve derfra og over i Livets og Lysets evige Hjemstavn. — Eller, vil Salmisten sige, — ynder I med vore Forfædre den Gravskik at lade Askekrukken komme ned i Gravhøjen — saa vid, at paa kristne Menneskers Grave vilde Askekrukken være ilde anbragt, nej, saa maatte I hellere bruge den vidunderlige *Palme-fugl*, som der ogsaa i Hedningeland gaar de dejlige Sagn om, nemlig Fuglen Fønix, som brændes til

Aske, men opstaar som en ny og herligere Fønix. O, Venner! vi *bliver* Støv og Aske. Men dette med Asken, der føder af sig den levende Fugl, er *nu* ikke blot et kønt Sagn, men en levende Virkelighed, saa det hedder ved hver en Jordefærd som Menighedens Afskedshilsen til den afdøde: Af Jord er du kommen, til Jord skal du blive, men af Jordan skal du igen opstaa. Du skal gaa ind til en Fønix-Tilværelse, der er langt herligere og bedre til at stole paa end den, som hint gamle dybe Sagn melder om. — Endelig siger Salmisten, som de kristne vilde sige ved Graven, Herrens Grav: *Frydesang for hule Sukke!* Lad dog de dybe Sukke over Døden og Dødens Hærværk i den kristne Menighed blive afløst af en Frydesang, en glædelig Lov og Pris og Tak for Sejren over Døden, for Udgangen fra Graven; — lad i det hele den sukkende Kristendom, der ikke er naaet længere end til Golgata og staar ved Korset og sukker over sine Synder, om den end enfoldigt nok fortrøster sig til Syndernes Forladelse ved ham, der hang paa Korset, lad denne sukkende Langfredagskristendom, der har glemt, at han, der hang paa Korset, i Gravens Land stormede Dødens Taarne — lad den blive afløst af den glade Paaskekristendom, som jubler over, at Døden er overvunden og Graven sprængt, at Livet har sejret, saa vi har en levende Frelser midt iblandt os med sit eget Livsens Ord, der gør et levende Ords levendegørende Virkning paa vore forkrænelige Sjæle og Hjerter. — Ja, glædelig Paaske-Fest i Jesu Navn! Lad det ret blive en Livets Fest for den levende Frelser! Ja synger det med i højen Sky: „Ordet stod op af døde, lyder i Aandens Kraft paany, tænder saa Tunge gløde! Amen i Jesu Navn!“

Ovenstaaende Prædiken-Udkast giver mestens kun

et Indtryk af Aug. Kristensens Form, og i alle hans Manuskripter er denne omtrent den samme; men det levende, varme og inderlige Vidnesbyrd, der flokkede Mennesker omkring hans Talestol, saa man fulgte ham fra Møde til Møde, kan Manuskripterne ikke gengive. Saaledes var det ogsaa Tilgangen fra Taars, som kom til i høj Grad at præge Kirkebesøget i Vrejlev, skønt der mellem de to Kirker er ca. 1 Mil. Tidligere søgte, som før nævnt, Vrejlevboerne til Taars, nu blev det omvendt. Dette var vel ikke helt uden Sammenhæng med, at Aug. Kristensens Efterfølger, Pastor Rasmus Jensen Haugaard, ikke formaaede at vinde ret mange af Taarsboerne. Han var en dygtig Prædikant, der til at begynde med havde god Kirkegang, men han havde Pavenykker, hvilket daarligt rimede sig med Vendelboernes Naturel, og snart kom han til at tale for næsten tomme Stole. Blandt andet følte han sig meget krænkede over, at Aug. Kristensens mange Venner i Taars formaaede *ham* til visse Gange om Aaret at holde Gudstjeneste i hans gamle Kirke. Ved en saadan Lejlighed mente Pastor Haugaard, at han alt for sent havde faaet Meddelelse om Kirkens Benyttelse, hvorfor han ikke vilde lukke Kirkedøren op. Kirkesangeren, J. C. Jensen, opbevarede ellers Kirkedørsnøglen, men for at sikre sig hentede Pastor Haugaard Nøglen og tog den i sit eget Værge. Det var koldt, og ved den berammede Kirketid stod Folk frysende udenfor Kirkedøren, deriblandt en Familie med et lille Barn, der skulde døbes, Der gik nu Bud efter Pastor Haugaard, og efter en længere hidsig Parlamentaren fik man endelig Adgang til Kirken.

Ved en anden Lejlighed skulde Gaardejer Peder Dissing, Bjørnstrup, have udført en kirkelig Handling. Peder Dissing, der ellers hørte til Henriksens Kreds, havde formaaet Aug. Kristensen, — den Gang

Øster Tørslev, — til at komme, men denne blev syg og fik Pastor Thomas Bugge til Stedfortræder. Bugge mødte ogsaa ved Kirken, hvor der stod Folk i Mængde, men Kirken var laaset for Næsen af dem. Bugge og Peder Dissing maatte saa op til Præsten, der var uvillig til at udlevere Nøglen. Ved denne Lejlighed skal Peder Dissing have sagt: „Ja, Pastor Haugaard, vi kunde jo sagtens tage Nøglen fra Dem, men haaber, De gaar i Dem selv og udleverer den!“ Det endte med, at Præsten „for denne Gang“ lukkede Døren op; men for at sligt ikke skulde gentage sig, løste nu mange Taarsboere Sognebaand til Aug. Kristensen, og nu kunde der ikke længere blive Strid om Kirkenøglen.

Dog var Stridighederne ikke endnu forbi, thi nu fandt Præsten paa at forbyde Lærer Jensen at synge i Kirken, naar Aug. Kristensen og Sognebaandsløserne holdt Gudstjeneste. Jensen blev kaldt op til Pastor Haugaard, der truede med at klage over ham til Skoledirektionen, hvis han ikke afholdt sig fra at synge, naar fremmede Præster benyttede Kirken, og han forelagde ham en allerede affattet Klage, der var parat til at afgaa, hvis Jensen ikke nu paa Stedet afgav et bestemt Løfte. Men det vilde Jensen ikke; han havde tidligere sunget, naar man bad ham om det, hvad enten det var fra grundtvigsk eller fra indre Missions Side, og det vilde han blive ved med. Klagen blev derfor indsendt, men der gik Aar og Dag uden at Jensen hørte noget derom. Han fik derfor Aug. Kristensen til ved en Lejlighed at gaa ind til Provst Gulstad i Hjørring for at forhøre, hvorledes Sagen stod. Provsten lo og sagde: „Nej, det kan Haugaard ikke gøre!“

Uden at komme nærmere ind paa disse Stridigheder skal endnu kun tilføjes, at det endte med, at Gaardejer *Peder Ørum* rejste til Aalborg for at klage

over Pastor Haugaard til Biskop *Frederik Nielsen*, og at Præsten blev saa forbitret over at leve blandt de oprørske Taarsboere, at han rystede Støvet af sine Fødder og søgte et Kapellanembede i Midtjylland. I og for sig var det en trist Skæbne; thi Pastor Haugaard havde flere gode Betingelser, men han var uden Forstaaelse af den Befolkning, han levede iblandt.

I sin udensogns Virksomhed havde Aug. Kristensen saaledes mange Skuffelser og Ubehageligheder fra de Præsters Side, som vilde hævde en mere eller mindre stram statskirkelig Opfattelse. Men til Gengæld havde han den Glæde i Behold, at hans Venner ikke svigtede ham, og saa længe han var i Vrejlev-Hæstrup, stod han i stadig og nær Forbindelse særligt med sin gamle Menighed i Taars. Ogsaa fra Hjørring og Omegn kunde han tælle mange grundtvigske Folk mellem sine Tilhørere.

I Pastoratet havde Skolevæsenet udviklet sig paa en meget ejendommelig Maade og desværre til Skade for Skolen. Det var ikke saaledes, at Lærerne daarligt magtede Børnenes Undervisning, thi der fandtes ved alle Skolerne duelige Lærere; men Pastor Thøger Sørensen havde været en striks Skolemand, som krævede Udenadlæsningen og Remsen gennemført, og den Lærer, som søgte at slippe uden om dette for at bruge en mere pædagogisk Undervisningsmaade, var han ikke venligsindet. Dette i Forbindelse med det mindre gode Forhold, der herskede mellem ham og Beboerne, førte til, at man til Skolekommissionen valgte Medlemmer, som Præsten maatte tælle blandt sine Modstandere, nemlig Amsraadsmedlem, Sogneraadsformand *Jens Sørensen*, Saksager og pens. Lærer *Henriksen*; Poulstrup. Forholdene udviklede sig derefter saaledes, at Kommissionen paa egen Haand berammede og holdt

Eksamen i Skolerne uden Nærværelse af Præsten, der saa en anden Dag — uden at Læreren havde faaet Meddelelse derom — mødte i Skolen for at overhøre Børnene og tilføje sine Bemærkninger i Protokollen.

Aug. Kristensen fik snart Forholdene i en anden Gænge. Skolekommissionens Medlemmer hørte til hans Venner, hos hvem der var Sangbund for en friere Undervisningsmetode, og Skolevæsenet ordnede sig snart til Befolkningens Tilfredshed. Han kom hurtigt til at staa paa den bedste Fod med alle Lærerne, saa han var ingen uvelkommen Gæst hverken for disse eller Børnene, naar han besøgte Skolerne. Den tidligere nævnte Lærer T. C. Larsen har fortalt om den nye Præsts første Visitats i Rønnebjerg Skole, at Dagen igen blev en Festdag for ham, „saa jeg atter hængte vort gamle Dannebrog ind i Skolestuen. Vi sang og fortalte, saa Børnenes Øjne straaledede, og til Tider perlede de. Ja, det var en glædelig Vending“.

Det laa i Aug. Kristensens hele Karakter, at han gerne vilde i nært og fortroligt Forhold til alle Pastoratets Lærere. En af disse, Pedersen i Hæstrup, som han holdt meget af, og som han betegnede som en „god og brav Mand“, kunde han ikke rigtig blive klog paa. Lærer Pedersen var udgaaet fra Jelling Seminarium og havde her følt sig tiltalt af Kristen Kolds Skoletanker, som han ogsaa efter Forholdene praktiserede i sin Skole, uden dog afgjort at slutte sig til den grundtvigske Retning. I Skolen og Kirken tiltalte han saaledes Aug. Kristensen, som uden for disse Rammer fandt ham noget stiv og utilnærmelig. Denne Ytring af Aandslivets Mangfoldighed forstod han ikke rigtig; men hans Trang til at vinde Venner lod ham ikke dette Spørgsmaal ligge ubesvaret; thi efter han i 1901 var flyttet fra Vrejlev, førte han dette til en Brev-

veksling mellem de to Mænd, der indledes med følgende karakteristiske Brev fra August Kristensen:

Kære Lærer Pedersen!

Maa jeg herved *takke* Dem for den Tid, vi har været og virket sammen! Og maa jeg takke Dem for de varme og gode Ord, De henvendte til mig og min Hustru ved Afskedsrådet i Hæstrup Skole. — Jeg har haft det saaledes med Dem, kære Pedersen! at jeg har været saa ualmindelig og udelt tilfreds med Dem i Kirken og i Skolen; og jeg har ogsaa været overbevist om Deres personlige Hengivenhed overfor mig — især de sidste Par Aar. Men jeg vil være ærlig og tilstaa, at jeg har ikke kunnet blive klar over, om De helst vilde tages til Indtægt for det grundtvigske Vennelag og Livssyn eller ej. Deres Maade at tale med Børnene paa taler absolut for det første! Ingen grundtvigsk Friskolelærer kunde tale mig bedre til Maade end De! Men jeg synes, at man ellers, — gennem alle de Aar, jeg har været i Vendsyssel, — har mærket saa lidt til Dem og navnlig set Dem saa sjældent paa de Steder og mellem de Mennesker, hvor jeg havde min Gang, og i alle Maader var bedst hjemme. De forstaa mig vist nok; dette er ingen Bebrejdelse, men det er et meget interesseret Spørgsmaal til en Mand, som jeg gerne vilde være i Samfund med om det bedste, som jeg kender og elsker, men om hvem jeg ikke rigtig ved, om han saa hører derhen, hvor jeg helst vil have ham. Ja, De kender min aabne Natur og tilgiver mig ogsaa denne Henvendelse; den kommer ikke af kold Nysgerrighed; men den kommer af varm Interesse og Hengivenhed for en Mand, som jeg agter og ærer i en sjælden Grad, men som jeg just derfor gerne vilde være i noget

dybere og inderligere Forhold til! Mit Spørgsmaal kunde jo ogsaa populært formes saaledes: „Er De Grundtvigianer eller ej? Og er De det, — hvad Deres Undervisning i Skolen især tyder paa, — hvorfor har man saa ikke set mere til Dem eller faaet mere med Dem at gøre i den grundtvigske Kreds deroppe?“ Aa, det har mange Gange brændt mig paa Læben, dette Spørgsmaal, men jeg fandt aldrig nogen Lejlighed. Og saa behandlede De mig stadigvæk saa udelukkende som Præst — med Deres Hr. Pastor osv. — at jeg turde ikke tro, at De kunde svare til, om jeg vilde komme og sige: „Aa, Skidt være med Præsten. Lad os tales ved som to gode Venner!“ — Ja, denne Gang har jeg faaet Luft for noget, som længe har ligget mig paa Sinde. Og nu venter jeg, at De holder saa meget af mig, at De kan tage, hvad jeg her har skrevet, paa en god og kærlig Maade. Modtag mit Billede som en lille Erindring om, hvorledes jeg saa ud.

Vi De hilse Deres Hustru og alle Børnene. Hils Laurids Bak og de andre gode Folk i Hæstrup, som maatte sætte Pris paa at modtage en Hilsen fra mig. Men selv være De denne Gang venligst hilset med Tak for alt godt, vi har haft sammen, fra

Deres hengivne

Aug. Kristensen.

Aug. Kristensens Vrejlevtid var ogsaa Tiden for de store „Slotvedmøder“. Sommermøderne i Slotved Skov ved Sindal Station havde gammel Tradition, skabt af Venstre, som i Provisorieaarene holdt mægtige Protestmøder og flokkedes om Talere som Christen Berg, Hørup, J. A. Hansen, Holstein-Ledreborg, N. J. Larsen m. fl. Det var grundtvigske Foregangsmænd,

som ordnede disse Møder, og Skovens Ejer, Venstrepolitikeren, Godsejer L. C. Nyholm, Baggessvogn, overlod gerne Venstre Pladsen og var ofte selv Ordstyrer ved Møderne. Af og til holdtes ogsaa Møder, hvor der taltes om kirkelige og folkelige Emner, men det var ikke forud fastlagte Møder. Det var Indre Mission, der mod Aarhundredets Slutning fastslog de *aarlige* Sommermøder i Skoven, og det viste sig, at disse Møder undertiden talte Tusinder af Mennesker fra alle Vendsyssels Egne. Dette virkede som en Spore for den grundtvigske Bevægelse til ogsaa at samles mindst en Gang aarligt paa denne smukke Mødeplads, og Aug. Kristensen blev ofte Taler ved disse Møder under meget stor Deltagelse. Det vilde føre for vidt at komme ind paa Aug. Kristensens Ordførerskab ved saadanne Lejligheder, her skal kun lige nævnes et Møde, der blev holdt under særlige ugunstige Forhold, for at vise, hvorledes han tog en saadan Situation.

Friluftsmøders gode Forløb er jo ikke blot afhængig af Taleren, men ogsaa af Vejr og Vind, der kan virke ganske ødelæggende; saaledes hændte det en Gang, at der indtraf et øsende Regnvejr, der piskede stærkt ind mod den mod Øst temmelig aabne Mødeplads. Mødet skulde begynde; mange Hundrede Mennesker stod daarligt dækket af Paraplyer og Frakker. Stemningen var trykket. Men nu traadte Aug. Kristensen op paa Talerstolen, holdt Paraplyen i Vejret og raabte: „Følg mig alle sammen, der maa være bedre Læ ovre paa den anden Side Bakken!“ Paa sine korte Ben sprang han i Forvejen og søgte hurtigt at forcere Bakken, men havde det Uheld at falde og trille et Stykke tilbage, hvilket vakte nogen Munterhed. Da Forsamlingen omsider kom over, blev en Vogn trukket frem til Talerstol, og Aug. Kristensen entrede Vognen.

I det samme blev der en Revne i Skyerne, hvorigennem der faldt en Solstraale.

„Sel“, raabte han, „skal vi saa synge: „I al sin Glans nu straaler Solen“.“

Stemningen var genoprettet, og nu talte han varmt og inderligt paa hans egen levende Maade, saa Forsamlingen blev grebet af Ordene. Og han kunde tvinge Mennesker til at lytte. Ikke derved, at Blomster og Billeder flød fra hans Mund med en uendelig Frodighed, han talte ganske jævnt uden oratoriske Kunster, men ogsaa uden Famlen og Søgen efter Ordene. Det var hans frejdige Trossyn, hans levende Væsen og inderlige Hengivelse i Emnet, der paa en forunderlig Maade meddelte sig til hans Tilhørere, hvad enten han talte paa Prædikestolen eller fra en Vogn i Skoven.

Og Aug. Kristensens Virkekreds udvidedes stadigt. Det kan godt siges, at den i Almindelighed naaede fra Skagen til Randers, og til Tider gik hans Foredragsrejser over Øerne, lige til Bornholm; han var tilsyneladende uopslidelig. Jævnligt saa man ham paa Vraa Jernbanestation sætte sig glad og tilfreds tilrette i Toget for at rulle ud i den vide Verden. Han kom let i Snak med andre rejsende, og traf han Venner, kunde han fortælle en Mængde morsomme Historier fra Foredragsrejserne. Ved en saadan Lejlighed sad der en Gang en gammel Bondemand og lyttede til, meget spændt og nysgerrig efter at opdage, hvem den livlige Mand var, og tilsidst spurgte han derom.

„Ja“, sagde Aug. Kristensen paa sin raske Maade: „Jeg er en af dem, der smeder Mand og Kone sammen, og sommetider skiller jeg dem ogsaa ad; kan De saa gætte“?

„Do er Handelsrejsende eller ogsaa Kreaturhandler“!

„Nej, der tog De Fejl, jeg er Præst“!

„Præst! — no de æ do, — nej de ka do
intj bild mæ ej“!

Ved paa sine Rejser at lytte til Folks Underholdning, modtog han ofte Indtryk, der førte ham nærmere ind paa et eller andet brændende Spørgsmaal, som han saa lejlighedsvis tog op i sine Taler. Saaledes hørte han en Gang, at en Mand var meget optaget af at forklare sine Medrejsende, at de Teologer havde Ret, der benægtede Tilværelsen af en personlig Djævel, en Tanke Manden kun mente eksisterede i Præsternes Dumhed osv. I en Prædiken optog Aug. Kristensen dette Spørgsmaal og ud fra Daabens Ord om Forsagelsen af Djævelen og alle hans Gerninger og Væsen, udtalte han bl. a. omtrent følgende:

„I vore Dage holder man jo af at bortforklare hele Forestillingen om en personlig Djævel. Men dels lyder nu den kristne Daabspagt paa Forsagelsen af Djævelen, saa allerede af den Grund er Guds Menighed fuldt forvisset om Djævelens Tilværelse. Man kan heller ikke se bort fra det kristne Menneskes Erfaringer, hvorigennem selv de ædrueligste Kristne har fornummet, at de er bleven ligesom angrebet af en brutal Fjende udefra. Fra Slægt til Slægt „har man sagt ja og Amen til Peders Tale om ham, som en brølen- de Løve, der gaar paa Rov, efter hvem han kan opsluge“. Og for Misgrebenes Skyld (Hekseprocesser o. l.) kan Guds Menighed ikke frafalde Forvisningen om, at Kampen staar mod denne personlige Fjende. Og naar det hedder: „Staar ham imod faste i Troen“, eller naar Paulus formaner til at gribe Troens Skjold, hvormed man kan slukke alle den Ondes gloende Pile, er dette talt ud fra Menighedens Erfaring. Aug. Kristensen siger videre: „Faste i Troen — i den kristne Tro, som jeg sammen med Menigheden be-

kender, den Tro, hvori jeg beder mig i Guds Beskærmelse og Varetægt; derfor hører Tvivl og Anfægtelse sammen. Naar Troen er syg og vaklende, stormer Fjenden Hjertets Fæstning, og saa kan der ske stor Sjæleskade“.

Modstandere vilde sagtens paastaa, at disse Udtalelser var for dogmatiske og ikke overbevisende; men naar Aug. Kristensen henviste til Menighedens Erfaringer hjemlet ved Daabens Pagt, var dette for ham fuld Sandhed, som der ikke kunde rokkes ved.

Undertiden slaar han, ogsaa fra Prædikestolen, stærke Slag mod Tidens Skavanker. Ved en Lejlighed taler han om Gæstfrihed, som en af de gamle kristelige Dyder. Men for at kunne øve den maa vi sørge for, at der i vor Husholdning „*kan blive noget tilovers*, navnligt til *Gæsterne og de fattige*“. „Glemmer ikke Gæstfrihed, thi derved har nogle huset Engle“, og lad os ikke glemme Vorherres Ord: „De fattige have I altid hos Eder“. Og det er ikke den apostoliske Nøjsomhedssaand, „naar Kristne i vore Dage hengive sig til moderne Flothed og Ødselhed, baade hvad angaar Hjemmets Udstyr, Levevis, Klædedragt og Adspredelser, Husk alligevel paa, at vi ere Husholdere. Paa dette Punkt gives der Samvittigheder, der er søvnige og trænger til at vækkes“.

I sine Folketaler saavel som i sine Prædikener kalder Aug. Kristensen stærkt paa Kærligheden til Folk og Fædreland, og formaner til ikke at glemme at tænke paa og takke for, at vi har et Fædreland. Danmark og det danske Folk er ikke en Selvfølgelighed, men en kostbar Skat skænket af Vorherre, men som Voldmænd søger at berøve os.

Denne Skat skal vi værne og værge. I en Prædiken over Teksten: „Giv Kejseren, hvad Kejsers er,

og Gud det, som Guds er“, uddyber han sine Tanker nærmere og betoner stærkt, at vi kan lære Kærlighed til Folk og Fædreland af vore sønderjydske Brødre, der lever under fremmed Vold, men kæmper en trofast Kamp for Modersmaal, dansk Aand og Kultur. Disse Folk har noget at give Danmark. Og vi kan alle give Danmark vor Kærlighed og vore Længsler, hvis vi er borte fra Fædrelandet og betræder skønnere Egne. Han minder i saa Henseende om Oehlenschlägers Længselssang: „Underlige Aftenlufte, hvorhen vinker I min Hu“, og til Sangen: „Jeg tror, der er skønnest i Danmark!“ Han citerer flere af vore Fædrelandssange, hvorigennem Digterne har sunget Kærligheden til „Danmark vor Moder“ ind i danske Mænds og Kvinders Hjerte.

Til denne Moderjord er fæstnet alle danske Minder, „de dunkle fra Hedenold om Skjold, Fredegod og Uffe hin spage — og de klarere historiske Minder fra Gorm og Thyra Danebod til Minderne fra Dannevirke og Dybbøl. —“ „Fælles Minder som vi ejer, lyser paa vor Fremtidsveje“. Dette kan vi Danske tilraabe hverandre. Danmark har givet os ikke blot Landet, Jorden, det fælles historiske som knytter sig dertil, men Danmark har ogsaa, givet os vort Modersmaal som er „det Rosenbaand, som store og smaa omslynger“, og „om du plyndres, ej du søndres, Baandet er dit Modersmaal“. Men naar Danmark har givet os saa uendeligt meget, at vi knapt kan gøre os Rede for det, spørger Taleren: „Hvad har vi saa givet, og hvad giver vi Danmark“? Det er ikke nok, svarer han, at vi betaler vore Skatter, for at den danske Statshusholdning kan holdes gaende, eller at give vor Stemme paa Valgdagen for at holde det danske Forfatningsliv i Orden, thi dette vil ikke være den dybeste Mening

med Ordet: „Giv Kejseren, hvad Kejserens er.“ Enken gav saa *lidt*, den ene Skærv, men alligevel saa *meget*: Alt hvad hun ejede. Det er denne Maade at give paa, naar vi skal give Danmark, hvad Danmarks er. De fleste kan kun give lidt, men der var dem, som gav meget: Oehlenschläger sin Digtning, Thorvaldsen sin Kunst, Rasmus Rask sin Videnskab, Tietgen og Dalgas hele deres Livsgerning. Men hvad enten vi kan give lidt eller meget, lad os huske paa Rasmus Rask's Ord: „Sit Fædreland skylder man alt, hvad man kan udrette“. Lad os da mere end de fleste af os gør, give Danmark vore Ord, saa vi taler dem renere og bedre, renser vor Tale mere og mere fra det fremmede. Og lad os give Danmark dette, at vi handle og færdes i dansk Aand, og ikke i Handel og Vandel, Omgængelse og Selskabelighed give Plads for fremmed Sæd og Skik. Lad os holde Skoler i dansk Aand, og lad os holde Møder i dansk Aand! Det er i denne Retning vi maa tilskynde hverandre til, at give Danmark, hvad Danmarks er. Og det maa begynde hjemmefra. Maa jeg overfor Eder, som kender mig vidne, at mine første lyse Forestillinger og varme Følelse for Danmark og det danske har jeg hjemmefra — fra Moders og Fader Sang og Fortælling. Der er meget vi kan give, *lidt* efter Verdens Maalestok — men stort maalt med Hjertets og Kærlighedens Maalestok. Ja, maatte vi alle, baade Gamle og Unge, føle det som en Opgave i vort Liv at give Kejseren, hvad Kejserens er, i Betydning af paa hjertelig Maade, at give Danmark og det danske, hvad det har Krav paa... Og er vi *Kristne*, giver vi Danmark og det Danske vor Bøn. Vi vil bede for vort Folk og Fædreland og vore Landsmænd under fremmed Herredømme“.

Disse Udtalelser var ikke noget tilfældigt. I Prædikener, i folkelige Foredrag, i Sang og Samtale kom Aug. Kristensen ofte ind paa Fædrelandskærligheden, som en af Menneskelivets bedste Følelser, der først kom til rigtig Udfoldelse i et kristent Menneskes Liv. Ikke saaledes at den, der stod udenfor Kristentroen, ikke kunde være en god dansk Mand eller Kvinde; men den Kristne ejer en Rigdom deri, at han kan takke Gud, der gav os Landet og helliger Kærligheden dertil.

Mange ældre vil endnu mindes fra de store Sammenkomster, hvor let han kunde komme ind paa dette Emne, hvor varmt han kunde istemme Chr. Richardts Sang:

„Venner ser paa Danmarks Kort,
ser saa I det aldrig glemmer,
til hver Plet har faaet Stemmer,
thi det Fædreland er vort! —
Maalt med Verden er det lille, —
derfor ingen Plet at spilde!
Maalt med Hjertet er det stort, —
der er Danmarks Saga gjort“ . . .

Vi mindes ogsaa, hvorledes han med straalende Øjne kunde synges:

„Højt over Sol,
paa sin Konningestol,
om end Skyerne brast,
sidder kærlig og fast
han, som vogtede Danmark saa længe;
end hans Bue har klangfulde Strænge,
og hans Bue slaar aldrig tilbage,
tro som Guld er den Gamle af Dage“ . . .

Varmt kunde Aug. Kristensen tolke Haabet og Troen paa de danske Sønderjyders Genforening med Moderlandet, skønt der paa dette Tidspunkt (Køllerpolitiken) for menneskelige Øjne at se kun var ringe Udsigt der til. Desværre fik han ikke den Glæde at opleve dette!

Det daglige Liv i Lund Præstegaard blev ikke ganske det samme, som det var i Taars. Vennekredsen kom og gik ikke ud og ind saa talrigt som der. Dette hængte noget sammen med, at Præstegaarden laa langt fra Kirken, og at Befolkningen var uvant med at aflægge Besøg hos Præsten, med mindre det angik kirkelige Forretninger. Dertil kom den lille Vilhelms Død, der tog meget stærkt paa Forældrene, saa Fru Laura i længere Tid ikke godt kunde tage sig af mange fremmede. Hvor stærkt Barnets Bortgang har ramt Faderen ses ogsaa deraf, at han Aarsdagen derefter har noteret paa Udkastet til sin Prædiken: „Lille Vilhelms Dødsdag“. Aug. Kristensen skriver selv derom, at den Maade, han levede sit Liv som Præst, kom til at gaa ud over Hjemmet, paa to Maader. „For det første var jeg jo lidt hjemme, saa den gode Dvælen i Hjemmet, denne given sig hen i rigtig at tage Livet i dybeste Forstand og med Hustru og Børn den blev der alt for lidt af. Og dernæst stillede jeg min Hustru en vel stor Opgave ved den store Gæstfrihed, som jeg gerne vilde skulde øves mod alle Venner, fra nær og fjern. Thi det var næsten mere end Laura magtede. Naar hun maatte bære hele det udvortes Læs med Bispisning osv., saa fik hun for lidt personlig Glæde af de Mennesker, der kom, og fik egentlig ikke at vide andet om Gæstfriheden end, at den var besværlig og kostbar. Hele Glædessiden — og navnlig hele Fællesskabsfølelsen — fik hun alt

for lidt af. Med Aarene ejede hun en større Støtte i vor Pige Anna Jakobsen“. —

Et lignende Billede, som foran er givet af en Aften i Taars Præstegaard, kunde ogsaa gives af Lund Præstegaard, naar Venner samledes, navnlig naar Taarsfolk kom i Besøg. Blandt de Venner i Vrejlev, som Præstefolkene kom mest sammen med, maa i første Række nævnes Gaardejer Lars Møller, Guldager og hans Hustru Gitte, hvis Datter var Præstebørnernes eneste Kammerat i Præstehjemmets Skole, — i Taars var der flere. De to Familier kom særlig meget sammen og gik ud og ind hos hverandre, som de var hjemme. Men som Venner prægede Hjemmet i Taars, hvilede Hjemmet i Lund mere i sig selv. Gaarden var større og bedre, der var 2—3 Karle, 3 Piger og Edvardine. Karlene og Pigerne blev ofte paa Stedet i flere Aar og blev ved at være nogle af Familiens bedste Venner. Hjemlivet var hyggeligt og fornøjeligt, særligt om Aftenen, naar alle var samlede, og Aug. Kristensen eller Edvardine læste højt, og senere, naar Pigebørnene spillede og sang. Om en Aften i Præstegaarden har Datteren Fru Johanne Nielsen bl. a. meddelt følgende: „Jeg glemmer aldrig Søster Ingeborgs første Fødselsdag i Lund, kort Tid efter lille Vilhelms Død. Der skulde intet Gilde være; — saa kom pludselig henimod en halv Snes Taarsbørn. Der maatte saa alligevel Bud efter gamle „Kren Pæl“ med Fiolen, og vi dansede i Konfirmationsstuen. Bagefter blev der redt Senge i stor Stil. Et særligt muntert Præg var der gerne over den sidste Maaned før Konfirmationen, naar Udensogns Konfirmander boede hos os, og gik til Forberedelse hos Far hver Dag. Al denne med os jævnaldrende Ungdom fyldte Huset med Leg og Lystighed paa den alvorlige Baggrund af Fars Tale. Og Far og Mor var med eller saa forstaaende til“.

Om den frie Tone i Hjemmet vidner iøvrigt følgende. En Dag havde en af Drengene øvet sig saa flittigt i den ædle Cyklekunst, at han ømmede sig for hvert Skridt. Næste Morgen spurgte Aug. Kristensen: „Naa, hvordan gaar det din Bagdel“? Svaret lød frejdigt: „Dej goer, nær a goer“!

Aug. Kristensen bebrejdede sig ofte, at han, paa Grund af sine mange Rejser, var alt for lidt for Hjemmet. Men naar man fra alle Sider kaldte paa ham, er det forstaaeligt, at det var vanskeligt for ham at trække sig tilbage. Dertil kom, at det var ham en Lyst og Glæde at færdes ude blandt mange Mennesker. Og han kunde ikke være uvidende om, at han var populær og stod som et Midtpunkt i den vendsysselske, grundtvigske Bevægelse, uagtet han havde flere dygtige Kaldsfæller i Landsdelen. Men alt dette var jo ikke den dybeste Grund til, at han for saa vide om Land, men han havde tilegnet sig Hostrups Ord:

„Leve kort Tid eller længe
Blot vi lyser op i Taagen...“

Det var ham en Hjertets Trang at være med i dette Arbejde, og derfor spændte han saa vidt og saa langt, han kunde række. Betegnende er det, at en Gang han mødtes med den gamle Pastor P. Chr. Zahle i Lyngby ved Vesterhavet, raabte denne: Naa, det er Dem, man kalder „Vendsyssels August“! Denne Titel søgte Aug. Kristensen ikke, men naar Jakob Knudsen i sin Bog: „Jyder“ skriver om en i Vendsyssel bekendt Præst, der var en uindskrænket Hersker over 27 Foredragsforeninger, er Adressen tydelig nok. Nær og fjærn havde han vundet mange Venner, og dem gav han ikke Slip paa. Et talende Eksempel i saa Henseende foreligger der bl. a. i nogle Breve Breve til en

fattig Pige i Taars ved Navn Saramine, hun levede sammen med sine Forældre under trange Forhold. Saramine synes at have staaet Familien nær, hvilket fremgaar af en lille Billet, der er sendt hende fra Præstefolkenes ældste Barn, Johanne.

Taars Præstegaard 21. Aug. 1886.

Kære Saramine!

„Da vi var oppe hos dig i Aftes, glemte vi en lille Stump af vort Ærinde, nemlig at bede dig komme herop paa Mandag, da det er Vilhelms Fødselsdag, og Fader kommer hjem. Nu er der ikke Plads til mere paa Kortet, og du faar en Hilsen fra os alle. Hils din Moder. Din lille Johanne“.

Af Brevene fra Aug. Kristensen skal her optages to, og der behøves ikke nogen nærmere Forklaring, de taler for sig selv.

Lund Præstegaard 11. Jan. 1897.

Kære Saramine!

„Det gjorde os allesammen ondt, at du har mistet din Fader; thi vi vidste, at du holdt af ham og bad for ham og fulgte ham med de kærligste Tanker. — Er det alligevel ikke godt, kære Ven, at vi Mennesker ikke ved mere, end vi ved, og ikke kan se længere, end vi kan? Hvem ved nu f. Eks. rigtigt, hvad der rørte sig i din Fader? Vi ved, at han havde en ond Lyst og Lidenskab at kæmpe med, og at han i denne Kamp led mange Nederlag, men vi ved jo dog saa grumme lidt om, hvordan det saa ud i hans Hjerter efter et saadan et tabt Slag; om han ikke inderst inde længtes ud over dette kødelige og elendige, om der ikke gik Sukke gennem hans Hjerter, som allesammen

havde det Grundindhold: „Gud vær mig Synder naadig!“ Og jeg synes godt jeg kan tænke mig, at han i den ellefte Time har faaet det skønt; det vil sige, at han inden han lukkede sine Øjne, har faaet et virkeligt Møde med Vorherre i Ordet, saa han er bleven vis paa sine Synders Forladelse og er gaaet bort i Fred. Saa meget ved vi jo da, kære Saramine, at Gud vil ingen Synders Død, men at han skal omvende sig og leve. Gud give dig nu lyse og haabefulde Tanker angaaende din gamle Faders Udgang herfra og de Kaar, som han nu frister. Og hils din Moder kærligst fra os alle her. —

Slotvedmødet gik saa overmaade rart. Navnligt tror jeg, at alle Venner blev glade for Pastor Clausen fra Aalborg, som talte ualmindelig baade varmt og klart og sandt om det gamle dejlige Ord: „Saa elskede Gud Verden osv“. — De der kunde høre Missionær Løwenthal, var glade for, hvad han fortalte. Erik Begtrup talte ogsaa godt — men maaske var det nok en Smule mere oplysende end opbyggeligt. Pastor Westergaard talte ganske kort om sin Fremtidsgerning i Amerika; og saa sluttede jeg med et Par hjertelige Ord om Troen paa de helliges Fællesskab og med Tak til Gud og Mennesker for den velsignede Dag og med de bedste Ønsker for Løwenthal og Westergaard i deres Gerning derude i det fremmede. Tilsidst bekendte jeg Troen og bad Fadervor og lyste Velsignelsen. Jeg var Vorherre taknemlig for det Møde! — Kom nu snart op til os igen; du er velkommen af os allesammen baade store og smaa! Kærlig Hilsen fra os alle ved din gamle Ven og Præst. August“.

Det næste Brev er fra Aar 1900, og har følgende Indhold:

Kære Saramine!

„I Dag beder jeg dig om noget stort noget — og det er sagtens ogsaa større end du kan svare til. Men jeg maa prøve det! Du kender vist den rare Birgitte ovre fra Ugilt, hun er bleven forlovet med en Enkemand, der har 7 Børn! Nu er hans Søster (en Pige af Frelsens Hær) hos ham, men hun kan og vil ikke blive der længer. Og de kan paa ingen mulig Maade faa Bryllup før til Foraaret. Hendes Forældre har saa meget imod det og er saa haard mod dem begge. — Nu er det, du ikke maa blive vred paa mig, fordi jeg siger til dig; det er vel ikke paa nogen Maade muligt, at *du* kunde tage over til denne Mand; Jens Kristjan Jespersen, Adstedbro i Ugilt pr. Sindal, for at holde Hus for ham og være Moder for Børnene i disse Vintermaaneder? Søsteren tager nok den mindste, spæde, lille med sig til Hjørring, saa der bliver 6, hvoraf den ældste er 11 Aar. Jeg ved, at vil og kan du, saa bliver Børnene godt passet. Men muligvis er det for stort et Offer jeg forlanger af dig. Men for den rare og nu saa forknytte Birgittes Skyld beder jeg dig om det, hvis du da ellers synes du kan forlade din gamle Moder saa længe. Hvis du paa ingen mulig Maade kan, saa kunde du vel ikke give Anvisning paa et andet paalideligt Menneske, som kunde tage sig det paa? Men jeg beder dig om, at give Besked straks — enten til J. Chr. Jespersen selv eller til mig. Søsteren truer hver Dag med at tage bort, og saa er han jo i den forfærdeligste Forlegenhed. —

Nu maa du ikke tage mig denne Henvendelse alt for ilde op, men husk paa, at det sker kun, fordi jeg har ubetinget Tillid til dig.

Kærlig Hilsen til dig og din Moder fra din Ven
August Kristensen“.

Disse to Breve er kun en Prøve paa, hvorledes Aug. Kristensen, selv paa Afstand, fulgte sine Venner og deres aandelige og timelige Kaar, især de fattigste af disse; hvorledes han søgte at hjælpe dem til Rette, baade paa den ene og den anden Maade, og dermed opfyldte Skriftens Ord om *Enkerne og de faderløse*.

Til hans nærmeste og kæreste Præstevenner, hørte Pastor *Thomas Bugge*, Mosbjerg-Bindslev, og Kapellan *Jens Bertelsen*, Vraa. Disse tre Præster udgjorde for saa vidt en Trekløver, som de alle fuldtud delte Grundtvigs kirkelige og folkelige Syn. I Form og Udtryksmaade var de derimod ret forskellige, hvorfor de ogsaa paa udmærket Maade udfyldte hverandre. Thomas Bugges Taler var af mere videnskabeligt Indhold, men savnede derfor ingenlunde Troens Varme; men for den almindelige Befolkning laa hans Udvikling noget for højt, og hans Sprog var knudret. Naar han f. Eks. kunde bruge et Udtryk som; „Alle-Tings-Genoprettelses-Dagens-Kræfter“, svimlede det for de gamle Koner, der gik til Kirke med Lommetørklædet og en Ambragren smukt sammenlagt paa Salmebogen. Men for de, der kunde følge Bugge, var hans Tale baade oplysende og oplivende, og sine Venner var han til megen Glæde. Han blev senere Aug. Kristensens Efterfølger som Præst i Vrejlev-Hæstrup, og naar dette nævnes her, er det, fordi det, som det senere vil ses, fik en vis Betydning for Aug. Kristensens fremtidige Virksomhed. Blandt hans nære Præstevenner var ogsaa Frede Jensen, Raabjerg (senere Skallerup) og hans Hustru Thyra samt Præsterne Pedersen og Vestergaard i Elling. I sin Bog „Fra gamle Præstegaarde“ fortæller Fru Thyra Jensen, morsomt om, hvorledes hun og hendes Mand havde indbudt Vendsyssels folkekæreste Præst til at tale om Aftenen i Forsamlingshuset

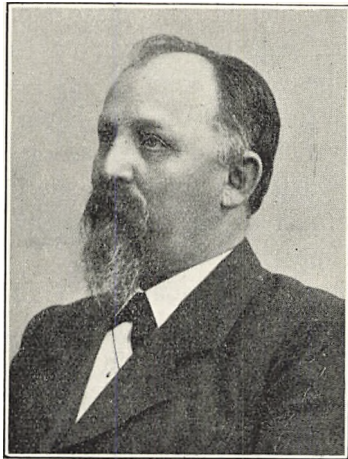
og holde Gudstjeneste i Raabjerg Kirke næste Dag. „Aldrig har der vist været en saadan Forsamling i denne Kirke. Om alle Danmarks Bisper havde været der, var der ikke kommen saa mange, tror jeg. Hans Venner i mange Miles Halvkreds var stævnet sammen. „Følg med ned i Præstegaarden, jeg ved I er velkomne“, sagde August Kristensen til saa mange, han kunde overkomme. Det var Middagsmaden, der var færdig, men den forslog intet til alle disse Mennesker. Saa kogtes der Kaffe, saalænge der var en Bønne i Huset. Folk var lykkelige ved at være i hans Nærhed, saa de fleste ikke sansede, at det var vort Hjem og vor Kaffe.

Endelig svandt det sidste Læs, og det var tydeligt, at August Kristensen nu var baade træt og sulten; jeg var lidt bedrøvet over min Middagsmad, der havde staaet et Par Timer for længe“.

„Hvad siger I til saadan en Gudstjeneste, det skal vi snart prøve igen, Frede Jensen“, sagde August Kristensen med sit smukke, glade Udtryk.

Ved Aarhundredskiftet blev Præsteembedet i Vraa-Em ledigt, og støttet af saa godt som hele Menigheden, søgte Kapellan Jens Bertelsen Embedet, men da Provst Hansted ogsaa var Ansøger, kunne Kapellanen ikke faa det. Dette gav Stødet til, at den gamle Tanke om Oprettelsen af en Valgmenighed i Vraa blev genoptaget, og Aar 1900 førtes den ud i Livet, og Jens Bertelsen blev dens Præst. Hans sjældne Veltalenhed, og hans hjertevarme Forkyndelse samlede snart mange om Valgmenigheden. Af disse fandtes der flere i Vrejlev Sogn, men de to Præster stod hinanden saa nær, at saa længe Aug. Kristensen var i Vrejlev, fandtes der ikke en eneste Sognebaandsløser fra ham til Valgmenigheden; og lejlighedsvis kunde de to Venner ogsaa overlade hinanden deres Prædikestole.

Til Trods for sine mange Rejser, fik Aug. Kristensen Tid til, at tage sig af Ungdommen ved ugentlige Møder i Poulstrup Forsamlingshus. ligesom han ogsaa holdt flere Bibellæsninger baade i Bastholm, Gunderup og Høgsted. Steder hvor de havde langt til Kirke, og daarlige Veje, men han klagede over, at Besøgene rundt i Hjemmene blev til alt for lidt. „Dog

Aug. Kristensen ved Flytning til Øster Tørslev

sad jeg“, skriver han, „ved mange Sygesenge og har dyrebare Minder derfra. . . Hvad ellers vort Liv i Vrejlev angaar, ja da er der virkelig meget at takke for. Vi havde trindt omkring i det store Pastorat saa gode og trofaste Venner baade mellem de Gamle og de Unge, at vi har dem for hele Livet. Og det skal de have inderlig Tak for“.

Paa Vraa Højskole holdt han ugentlig Foredrag for Eleverne, og i Samlivet med Familien der følte han sig, ligesom i gamle Dage, rigtig i Vennevold. Kun

gjorde det noget Skaar i Glæden derover, at Laura og Døtrene stod i et noget mere køligt Forhold til Højskolen.

Der var al mulig Grund til at tro, at Aug. Kristensen følte sig glad og tilfreds i sin omfattende Præstegerning i Vrejlev Hæstrup, hvor han stod som Midtpunkt i en stor kirkelig og folkelig Bevægelse. Saa meget mere overraskende kom det for hans mange Venner, at det Rygte pludselig bredte sig, at han søgte et nyt Embede Søndenfjords. Og Rygtet talte sandt, han søgte det ledigblevne Embede, Øster Tørslev i Omersyssel. Mærkeligt nok var det ikke første Gang, at hans Opmærksomhed blev henledet paa dette Embede. Thi straks efter at han havde taget sin Embeds-eksamen, fik han en Opfordring til at søge det af en Ungdomsven (Bornholmer) af ham og Laura: *N. B. Holm*, en udmærket Mand, der var Lærer og Kirkesanger i Øster Tørslev. Den Gang turde eller vilde Aug. Kristensen ikke paatage sig en Præstegerning, og han gav derfor Afslag. I Aaret 1900, altsaa efter 19 Aars Forløb, blev Præsteembedet igen ledigt, og Lærer Holm rettede atter til Ungdomsvennen en indtrængende Opfordring i Form af Nødraabet: „Kom og hjælp os“! Denne Gang kunde Aug. Kristensen ikke staa imod, han søgte Embedet; omend under tunge Overvejelser. Det vilde heller ikke have berørt ham særlig ildé, hvis han ikke fik Embedet, hvilket fremgaar af et Brev til mig, skrevet netop paa dette Tidspunkt.

Lund Præstegaard, 23. Marts 1901.

Kære Ven!

„Tak for dit meget rare og kærlige Brev! — Ja, jeg skal nok for tredje Gang anbefale dig til Vælgerfolket den 3. April. Nu er du jo lyst i Kuld og Køn som hørende til Spidserne, naar du har faaet Sæde i

Skattelovenes Fællesudvalg. Til Lykke med eders Arbejde.

Jeg haaber, du forstaar, at det ikke er svigtende Hengivenheder overfor mine Venner i Vendsyssel, som har bevæget mig til at søge herfra. Men jeg er derudefra blevet kaldet paa med et Raab, der i høj Grad har Karakteren af et Nødraab. Og naar de saa siger derude, at i Vendsyssel er saa mange gode grundtvigske Præster, mens de slet ingen har, saa har jeg ikke i Længden kunnet staa for den Tale. Men jeg er saaledes stillet, kære Ven, at jeg kan være glad og taknemlig for, hvilken Afgørelse der sker. Jeg vil nok komme dem til Hjælp derude — men jeg har ikke det mindste imod at forblive, hvor jeg er — og navnlig vokse noget mere sammen med de Vrejlev-Hæstrup Folk. Thi i den Henseende staar der en Del til Rest, navnlig naar jeg sammenligner det Forhold, hvori jeg (og Laura med) var kommen til Taarsfolkene. —

Og Mads Ibsen, der saadan døde i det fremmede Land, men døde som en ærlig Mand og som det troende Guds Barn, han altid har været. — Jeg har *stadigt* den Bedrøvelse, at mange af mine Venner huser en dybt rodfæstet Socialistforskrækkelse og er bange for det sociale Spørgsmaal. — Besøg mig naar du er færdig. Du ved, du er velkommen. — Paa godt Gensyn den 3. April i Vraa“.

Hvad var da Grunden til, at Aug. Kristensen vilde lægge to Fjorde mellem sig og Vendelboerne, som han elskede ?

Spørgsmaalet er vanskeligt at besvare, og maaske stod det — ligesom da han søgte Vrejlev-Hæstrup — ikke en Gang klart for ham selv. At „Nødraabet“ skulde være den eneste Grund, er næppe sandsynligt, og økonomisk Forhold var udelukket, thi vel var Øster Tørslev et stort Embede, men derpaa hvilede to Formænds- og

en Enkepension, hvilket var en betydelig Foringelse. Man føres derfor let ind paa den Tanke, at det foran nævnte psykologiske Moment igen har øvet nogen Indflydelse. Men desuden kan man ogsaa gætte paa forskellige Omstændigheder, der har været medvirkende til, at han tog en Beslutning, som voldte ham saa megen Fortrydelse.

Den Gang han flyttede til Vrejlev, stod det, som allerede nævnt, for ham som noget attraaværdigt at blive Præst for hans uforglemmelige Ven: Algrens gamle Menighed; thi han vidste, at denne udmærkede Præst havde traadt dybe Spor i Vendsyssels aandelige Jordbund. Nu var der imidlertid gaaet mange Aar, de gamle Grundtvigianere fra Algrens Tid var borte, en ny Slægt var vokset op, som var mere stundesløs og, hvis Interesser spredtes over mange Felter. Som ovenstaaende Brev viser, kneb det derfor ogsaa for Aug. Kristensen at komme i den nære og hjertelige Forbindelse, som han ønskede, med Vrejlevboerne. Kirkegangen skuffede vist ogsaa noget; men han klagede ikke derover — havde heller ingen Grund dertil; — dog under Hensyn til den store Adresseopfordring, som han havde modtaget, til at søge Embedet, var hans Forventninger om, at en stærk sluttet Menighedskreds vilde samle sig om ham, spændt noget for højt.

Mere personlige Grunde kan ogsaa have gjort sig gældende. Den delte Stemning i Hjemmet overfor Vraa Højskole, hvor Børnene stod afgjort paa Moderens Side, har næppe været helt uden Indflydelse. Dertil kom, at der i Øster Tørslev kun var en Kirke, saa han kunde faa mere Tid til ogsaa at betjene andre Kredse. Og ude i Synskredsen skimtede han Mellerup Valgmenighedskirke, — hvor han havde prædiket mange Gange, — som nu var uden nogen fast ansat

Præst. Dette Forhold kan have draget ham med en magnetisk Kraft; thi ganske vist følte han sig ikke særlig besværet af de folkekirkelige Forhold, men Valgmenigheden stod absolut hans Hjerte nærmest. Han har da ogsaa drømt om den Mulighed at blive Præst for en større Menighedskreds i Vendsyssel, hvormed hans seneste Optegnelser indeholder følgende.

„ . . . Faa Præster har vel som jeg staaet i Forbindelse med Valgmenighedskredse, — ja jeg har paa en Maade arbejdet Valgmenigheden i Hænderne. Jeg betjente fra Vendsyssel i fire Aar Kredsen i Støvring, indtil man sluttede sig til Valgmenigheden i Vraa, betjent af min kære Ven Jens Bertelsen. Jeg betjente i henved fire Aar Valgmenigheden i Mellerup, da man var Sognebaandsløser til Malling i Odder og folkekirkeligt betragtedes som en Filial til Odder Valgmenighed. Og jeg vil ærligt tilstaa, at jeg *troede* — i mine lyseste Øjeblikke, mens jeg var Præst i Vendsyssel, — at min Stilling for mange Venner trindt om i Sognene skulde have endt med, at der, — efterhaanden som de andre grundtvigske Præster kom bort eller døde, — skulde være bleven dannet en stor vendsysselsk Valgmenighed med mig som Præst, og jeg tænkte mig altid Jens Bertelsen, som min Medhjælper. Men det blev anderledes; Vraa Valgmenighed, som jeg af Præster staaer nærmere end nogen anden, blev dannet hurtigere og anderledes, end jeg havde ventet. Dog tror jeg ikke, der gives et Menneske i Vendsyssel, der nogen Sinde har hørt mig udtale mig beklagende over, at denne Valgmenighed fremkom . . .“ ! Dette er saa sandt, saa sandt; tværtimod anbefalede han Tilgang til Valgmenigheden, dog føler man ligesom et Suk fra Aug. Kristensens Indre, naar man læser ovenstaaende Linier . . .

Den 6. April 1901 blev han kaldet til Øster Tørslev, og 5. Søndag efter Paaske, den (12. Maj) holdt han sin Afskedsprædiken i Vrejlev-Hæstrup. Mærkeligt nok var det samme Søndag i Kirkeaaet, som han for 19 Aar siden holdt sin Tiltrædelsesprædiken, som Kapellan pro loco, i Ugilt-Taars.

I Afskedsprædiken fremhæver han, at ved denne Lejlighed vil han gerne samle sammen paa, hvad han i sin Forkyndergerning har villet tale til Menigheden. Dagens Tekst drejer sig om Bønnen i Jesu Navn, og derom har han ogsaa talt baade i Kirken og Konfirmationsstuen. Han har dog især villet prædike selve Frelsernavnet, Jesus Kristus Navnet. Det er dette, vi først og sidst trænger til at minde hverandre om, at en Frelse og en Frelser er nødvendig. Synd og Død er ikke en ulykkelig Hændelse, men rummer i sig Fortabelse. Vort Liv er fortabt, hvis vi bliver i den onde Fjendes Vold, som voldte Faldet og staar bag ved Synd og Død. Og det nytter ikke, som det er sket i disse Dage, at snakke om Menneskelivets Udvikling til større og større Fuldkommenhed, thi saa forstaar man ikke Faldets Dybde, eller Begrebet: „Fortabelse“. Saa er man udenfor Kristendommen. Hvor Evangeliet forkyndes, lyder det alle Dage paa Frelse fra den Fortabelse, som Slægten og den enkelte er hjemfaldet til, fordi Synden kom og førte Døden med sig ved ham, som en Dødens Fyrste. „I ved, at jeg ikke hører til de Præster, i hvis Prædiken Talen om Fortabelsen er den fremtrædende Del; men det skal ikke fordølges, at bliver vi under Syndens Sold og Dødens Magt og Herredømme, fortabes vi. Derimod har jeg hver Søndag peget paa Jesus som Frelser. Mange peger hen paa Jesus af Nazaerth, men vi kan ikke følge alle disse Fingerpeg. Han skildres som

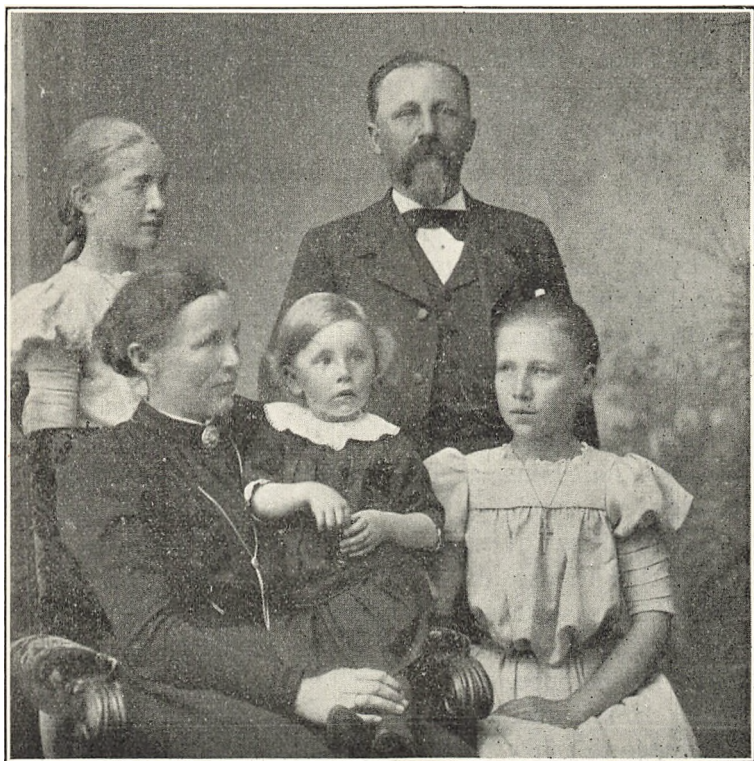
den ypperlige Lærer og Vismand, som den enestaaende Moralprædikant, det ulastelige Menneske, det mageløse Eksempel o. s. v. Der peges paa ham som Herolden, Budbringeren om Guds Kærlighed, og alle disse Fingerpeg kan i og for sig være rigtige nok, men ikke udtømmende. Derfor holder vi Ordets Forkyndelse i Menigheden til det gamle Fingerpeg i Johannes — Forkyndelsen: „Se det Guds Lam, som bærer Alverdens Synd“! Her er der peget paa Jesus som Frelser. „Jeg ved mig i Samfund med alle dine, som ser paa Jesus som den eneste Frelser under Solen. Jeg har vist, navnlig i Langfredagsprædikener fremhævet, hvorledes Kristne, trods al Meningsforskel rakte hinanden Haand under Jesus Frelserkors“. Efter at have dvælet ved Frelseren — som den Salvede, Ypperstepresten, Profeten og Kongen, der døde for os, udgød sit Blod for os, hengav sig for os, „hvortil vi bestandig maa tilbage; thi det er det glade Budskab om Guds Kærlighed, at han hengav sin enbaarne Søn i Døden for os

Ja det, at en for alle døde,
gav Guds Kærlighed sin Glans;
alle Jordens Roser røde
ej forslaar til Lammets Krans“.

Her henvendte Aug. Kristensen sig mere personligt til Menigheden.

„Ja, I har slet ikke forstaaet mig, hvis ikke min Forkyndelse er bleven Eder en Henvisning i Slægt med dette gamle dejlige: „Gak under Jesu Kors at staa“! . . . Og har I, kære Venner, faaet lidt fat paa, hvad jeg særlig har villet fremdrage, saa maa I have kunnet skønne, at det var mig om at gøre, ikke blot at vinke til Korset og ringe til Kirke, men fremfor alt,

at kalde til det personlige Møde med den levende opstandne Frelser ved Daaben og Nadveren, det Møde, der maa gentages hver Dag, naar Pagten bekendes, Fadervor bedes, Frelserordet lyder og Korstegnet bru-

Naadensaaret i Vrejlev.

ges, og hver Gang vi er med ved Jesu Nadverbord. Endelig har jeg ogsaa forkyndt Jesus som den salvede Konge, ved at forkynde Haabet, Guds Menigheds Opstandelse om den Herlighed, naar vi paa den store Dag gaar med vor Konge, han, som er vor Frelser

tillige, ind til hans himmelske Kongeherlighed. — Hvad jeg saadan ellers kunde have at sige om dette, at jeg flytter, og Maaden, hvorpaa det er kommet, har jeg sagt ved de Sammenkomster af privat Natur, hvortil jeg har stævnet baade Vrejlev og Hæstrup Folk. Nu siger jeg Gud Fader i Himlen og Eder, kære Venner, min Tak for al Kærlighed og Glæde, som jeg og mine har nydt paa dette Sted! Lad os bede om, at vi maa bevares for hverandre i al Evighed! Men ikke sandt, det sker jo kun, naar vi bliver hos *ham* og i *hans* Samfund, som er Vorherre Jesus Kristus. — Gud vel-signe i de kommende Tider Kirkelivet, Menighedslivet i Lys og Løn paa dette Sted! Og lad os holde fast ved, at ingen og intet kan skille os ad, saa mange som er hjertelige fælles med Jesus Kristi Liv og Fred, Lys og Kraft og Herlighed. Amen i Jesu Navn“.

Det var med dyb Bevægelse og under mange Taarer Aug. Kristensen holdt sin *sidste* Afskedsprædiken.

I Anledning af Forflyttelsen fandt „Vendsyssel Tidende et smukt og sandt Udtryk for mange Vendelboers Følelse: „Denne Meddelelse vil vække Beklagelse i vide Kredse, thi Aug. Kristensens Navn og Gerning er vokset fast i den offentlige Bevidsthed som et smukt, sundt og sandt Led af det kristelige og folkelige Liv heroppe.

Hos mange vil hans Bortrejse efterlade et dybt Savn, fordi han var dem en trofast og medfølende Ven, baade i Sorg og i Glæde“!

IV.

AUG. KRISTENSEN I ØSTER-TØRSLEV.

Det var den 19. Maj 1901, Aug. Kristensen blev indsat som Præst i Ø.-Tørslev. Kirken var overfyldt af Tilhørere. Provst Heegaard foretog Indsættelsen og dvælede særligt ved, at det gjaldt om for en Præst at være Sandheden tro i Kærlighed, saa Sandheden ikke blev den blødsødne, som man lukker Øjnene for. Og lige saa lidt maa Sandheden blive den haarde og den kolde uden Hjærte for den, der tales til.

Aug. Kristensen prædikede over Dagens Tekst: *„Talsmanden, Sandhedsaanden skal vidne om mig, men ogsaa I skulde vidne; thi I vare med mig fra Begyndelsen“*. Varmt og hjerteligt talte han om Helligaandens Vidnerøst i Guds Menighed ved Daabens Bad og Nadverbordet og om Dicipel-Vidnesbyrdet, som han ogsaa i al Skrøbelighed gerne vilde være med til at aflægge for Menigheden her. Tilsidst griber han Lejligheden til at lægge sine egne personlige Forhold til Vidnetjenesten frem for Menigheden, idet han bl. a. fremhæver, at han ikke har nogen særlig Opvækkelses- eller Omvendelseshistorie at pege hen paa som Sikkerhed for at være et kristent Menneske; men han er vokset op i et troende Hjem og er i Ungdommen taget ved Haanden af Guds Menighed og er bleven

hjemme der. Men det betyder ikke, at der ikke er sket et Gennembrud. „Jo — i min Ungdom maatte jeg med Bevidsthed, og tit under mange Taarer, tilegne mig hjerteligt, hvad jeg kun ejede i Fantasien. Og i de sidste Aaringer er Syndsbekendelsen og Syndsbevidstheden trængt mere igennem end nogen Sinde tidligere, hvad kun Gud ved, — og de som kender mig ud og ind“. Men trods al Omskiftelighed i Sind og Tanke, trods al Livets Bølgegang vidner Aug. Kristensen, at han har været med Herren fra Barndommen af indtil denne Dag. Og han advarer mod den falske Opfattelse, at Dicipel-Vidnesbyrdet er noget, der kun vedkommer Apostle, Præster og Lærere. At være Discipel betyder, at alle kristne skal være sanddrue, alvorlige og kærlige Vidner for de store og især for de smaa, som Gud har betroet os til vor Omsorg og Varetægt.

„Saa takker jeg Eder alle, som paa saa indtrængende og kærlig og samstemmende en Maade har bedt mig om at komme herud og være Eders Præst! Og spørger I, hvem jeg er, og hvad jeg er, — saa lægger jeg aldeles ikke noget Dølgemaal paa, at jeg har aandelig talt alle mine Rødder i grundtvigsk Jordbund; jeg er rigtig et Barn af den grundtvigske Menighed og den grundtvigske Folkehøjskole, og dette vil selvfølgelig præge baade mit Vidnesbyrd og hele min Maade at være og virke paa! Men derfor maa alligevel ingen misforstaa mig saaledes, som om jeg kun vil være Præst for de saakaldte Grundtvigianere! Jeg vilde saa gerne gaa Aandens Ærinder over for Eder alle saa mange, som mener at have Brug for mig. Og jeg tilstaar, at der er især tre Slags Folk, jeg i denne Sammenhæng tænker paa, og det er: de syge, fattige, bedrøvede og anfægtede — de gammeldags Kristne, som

hverken har med Grundtvigianisme eller indre Mission at gøre, men folder Hænderne over deres Fadervor og klynger sig til, hvad skrevet staar, og saa de *Unge*“.

Denne Prædiken faldt ikke i god Jord hos Provst Heegaard og hans Menighedsfæller af Indre Mission, særligt paa Grund af den nye Præsts Udtalelser om, at han ikke havde nogen paaviselig Omvendeshistorie. I Tidens Løb kom han og Provsten dog i Forstaaelse, saa Forholdet mellem dem blev ret venskabeligt.

Om Naadesaaret siger Aug. Kristensen, at dette langtfra blev saa hyggeligt som hos Pastor Thøger Sørensen i Vrejlev. Den gamle Pastor Nielsen og en Datter, Marie, fandt han meget rare. Fruen besad megen Intelligens, hun var musikalsk og til Tider underholdende, livlig og vittig, men hun var uligevægtig, og han maatte grade Humøret, før han følte sig tryk i sin Fremtræden overfor hende. Familien var fuldblods Embeds-Aristokrater, Bønder regnedes ikke for noget som helst. Dette passede langtfra Aug. Kristensen, som i Mismodets Stunder maatte fælde salte Taarer af Længsel efter Vendsyssel. Heldigvis havde han Vennen Lærer Holm, der var ham til megen Trøst i hans „Enkemandstid“. Desuden rejste han ogsaa meget paa dette Tidspunkt.

Kirken i Øster-Tørslev var lys og venlig, men det samme kunde ikke siges om Præstegaarden, hvor Beboelseshuset var en gammel Rønne med Straatag, lave Vægge som Ramme om en Mængde smaa Rum, der ikke taalte nogen Sammenligning med Præstegaarden i Vrejlev. Aug. Kristensen ofrede neppe dette mange Tanker, men da Laura og Døtrene omsider kom, blev det for dem en næsten kunstnerisk Opgave, at faa det ny Hjem indrettet paa det efter Forholdene bedst mu-

lige Maade. Det lykkedes dem ogsaa efterhaanden at skabe en gammeldags Hygge, der ofte savnes i ny, moderne Bygninger.

I det ny Embede fik Aug. Kristensen snart Forbindelse med Befolkningen, der syntes godt om hans jævne og livlige Væsen. Og udadtil lettedes hans udstrakte Foretagsvirksomhed derved, at han nu kun havde een Kirke at betjene. Iøvrigt indtraf der i de første Aar af hans Præstegerning i Øster-Tørslev en Række ydre Begivenheder, der ikke blev uden Indflydelse paa hans Liv og Virksomhed, og hvoraf enkelte var af en saa skæbnesvanger Betydning, at de let for stede kunde have standset hans travle Færd.

Den 1. Oktober 1901 prædikede han i Vinding Kirke ved Vejle, og samme Dag talte han ved Efteraarsmødet paa Vinding Højskole. Under Kørselen derfra til Toget, skete der i Udkanten af Vinding By den Ulykke, at der bagfra kom et Par løbske Heste, som sprængte paa hver sin Side af Vognen med en saadan Kraft, at Vognen vippede, saa Aug. Kristensen fløj ud over Kusken og ramte med Hovedet en Trekant mellem tre Veje, hvor han laa besvimet. En ung Pige, som ogsaa var med, brækkede Armen. Aug. Kristensen bragtes ind paa Vinding Ladegaard, hvorfra der straks hentedes Læge og telegraferedes efter hans Hustru. Efter tre Kvarters Forløb kom han igen til Bevidsthed, men huskede kun, at han var i Vinding og anede ikke, at han var kørt løbsk, før man fortalte ham det. Desuagtet vilde han straks rejse hjem, men da han lettede Hovedet en Smule fra Pudlen, mærkede han, at dette ikke lod sig gøre. Lægen konstaterede en Hjernerystelse og forbød at flytte den syge foreløbigt. Om Natten ved 2-Tiden naaede hans Hustru Vinding Ladegaard og fandt til sin Glæde, at det dog ikke var saa galt, som

hun havde forestillet sig. Det blev et ti Dages Sengeleje, før Præsteparret igen kunde rejse nordpaa med dybfølt Taknemlighed mod de gæstfri Ejere af Vinding Ladegaard, Marius Jensen og hans Hustru Kathrine.

Aaret 1903 har Aug. Kristensen kaldt et begivenhedsrigt Aar, men for ham og Familie var Begivenhederne af en ret trist Karakter. Blandt andet havde han den store Sorg, at hans kære Ven N. B. Holm døde af et Hjerteslag, der tog ham i Skolen midt i en Regnetime. En Pige kom løbende ned til Præstegaarden og raabte, at Holm var ved at dø. Aug. Kristensen løb straks op til Skolen, men da var Holm allerede gaaet bort. Dette Dødsfald blev et haardt Slag for mange, ogsaa for Aug. Kristensen, som derved mistede en af sine bedste og mest forstaaende Venner.

I Oktober Maaned kom han paa sine Farter til Efteraarsmøder ogsaa til Hvam ved Aalestrup, hvor han skulde prædike i Kirken Kl. 12 og senere tale i Forsamlingshuset sammen med Frøken Eline Begtrup. Mødet trak saa længe ud, at der ikke blev Tid til at spise Aftensmad, inden de to Talere skulde køres til hver sin Jernbanestation. Hele Dagen havde Aug. Kristensen været nervøs og daarlig tilpas, og nu kom han glubende sulten til Hobro, hvor han slugte noget Smørrebrød og en Øl. Han kom i Snak med en Rejsende, der hed Ramm, og denne indbød ham paa en Toddy. Mens de nød den, saa den rejsende op fra sin Avis og sagde: „Pastor Monrad ved Marmorkirken er død“! Dette greb Aug. Kristensen saa stærkt, at han sprang op og raabte: „Det er da vel ikke sandt“! For ham var Monrad mere end nogen anden Indbegrebet af Modstanden mod en Kirkeforfatning og Forkæmperen for de grundtvigske Frihedsideer, det som han havde kaldt „den taalsomme Folkekirke“.

Omtrent Kl. 9 satte de to rejsende sig i Toget og var ene i en Kupé, men under Kørselen sank Aug. Kristensen sammen, og da han ved Totiden om Natten igen kom til Bevidsthed, befandt han sig i en Seng paa Højskolehjemmet i Randers. Lægen, der var kommen til Stede, mente, det var et apoplektisk Anfald, men da han hørte om Hjernerystelsen i Vinding, satte han Tilfældet i Forbindelse dermed. Da Laura kom til Randers om Morgen, fandt hun sin Mand meget mat og afkræftet, og i tre Søndage kom han ikke i Kirken. Men den tredje Søndag havde han formaaet sin 84-aarige Fader — der opholdt sig i København — til at tage over og prædike for ham. Den gamle Præsts Besøg vakte Glæde og Oplivelse i Hjemmet, og mange var glade for at høre ham i Kirken.

Kort Tid derefter fik Aug. Kristensen endnu et Slag, men derom lader jeg ham selv fortælle.

„Den 17. November kom der et Telegram fra min Søster til Lærer Jørgensen om, at Fader var død den 16. November af et Hjerteslag. De bragte saa Laura dette Budskab, for at hun paa en lempelig Maade kunde meddele mig det. Budskabet traf hende hos Kristen Møllers, med hvem vi skulde paa en Køretur, til Udflyttergaardene. Her fik Laura sagt det til mig paa den sødeste Maade af Verden. Ja naturligvis gjorde det Indtryk paa mig, men mit første Ord var dette: Aa, maa jeg da ikke faa Lov til at rejse hjem til Begravelsen? Og da hun mente, at jeg dog vist var rask nok dertil, faldt jeg ganske til Ro. Ja, Fader! *Ham*, stod jeg i et Taknemlighedsforhold til som til intet andet Menneske. Han var min Kærlighedstilflugt fra allertidligste Dage. Naar jeg sukkede og klagede over Skolens Tvang og Bogslidet, saa gennemgik han troligt det med mig, som det kneb mest med. Han

førte mig til Gud! Af hans Mund har jeg hørt Bekendelsen, Bønnen og Lovsangen, længe før jeg blev mig bevidst i mit Gudsforhold. I hans Favn kastede jeg mig i Ungdomsdagene, naar jeg havde gjort Fader og Moder haardt imod, og fik den ømmeste Kærlighedens Modtagelse. Han var, da jeg selv blev Mand, min bedste Ven, min kærlige Raadgiver, den, der med aldrig svigtende Kærlighedens Opmærksomhed fulgte mit Liv og min Virksomhed, mit Hjem og mine Børn. Det blev et underligt Hul i min Tilværelse, da han gik bort! —

Laura og vore to ældste Børn fulgte med til Rønne, og vi tilbragte velsignede Dage derhjemme og tog vemodigt Afsked med det gamle Hjem, vor Barndoms og Ungdomstids Tilflugt og Hvilested . . .“ Ved det sidste Farvel i Hjemmet udtalte Aug. Kristensen ved Faderens Baare, omtrent det samme som ovenfor citeret, men sluttede sin Tale med at sig: „Ja, kære Venner, netop fordi vi tror paa den levende Gud, vor himmelske Fader i Jesu Navn, saa vide vi, at det vigtigste er ikke dette, at vi bærer Faders afsjælede Legeme ud fra Hjemmet op i Kirken og ud paa Kirkegaarden, men det er dette, at Guds Engle have baaret den virkelige Fader, det Hjerte, der aldrig hører op at slaa, den evige Aand der hen til Faderhuset med de mange Boliger, hvor den enbaarne, den førstefødte af mange Brødre har beredt en Plads ogsaa for ham! — Ja saa Tak, baade Moder og Fader, for det gamle Hjem her nede paa Jorden! Men først og sidst Tak, himmelske Fader, for Hjemmet her oven til, hvor Glæden aldrig dør, hvor Freden aldrig forstyrres, og hvor Kærligheden aldrig affalder! — Amen i Jesu Navn!“

Ved *Sørgenhøjtideligheden i Kirken* talte Provst Sodemann, Pastor Marius Jensen, Pastor A. Juel og

Aug. Kristensen, „Kirken var fyldt til sidste Plads . . . Gennem Salmesangen lød der som et tusindstemmigt sidste Farvel og: „Paa Gensyn!“ fra det Sted, hvor den afdødes Røst ofte og klangfuldt havde lydt med i Salmesangen. Fra det Sted foran Alteret, hvorfra han saa ofte havde lyst Velsignelsen over Mønigheden, lød der nu en Række af Vidnesbyrd om, hvad man havde haft i den levende Pastor Kristensen, og hvad man tabte ved hans Bortgang“. *)

Aug. Kristensen forrettede Jordpaakastelsen, bekendte Troen og bad Fadervor. Han udtalte dernæst paa egne og Familiens Vegne en hjertelig Tak for den overordentlig store Deltagelse.

Søndagen efter Faderens Begravelse prædikede han i den med Tilhørere fyldte Rønne Kirke, om *Trøsten over Døden*.

Hjemrejsen gik godt og han havde ingen Men af Turen.

I Juni Maaned 1904 er Aug. Kristensen atter paa Bornholm til sin Søster Kristines og Pastor Marius Jensens Sølvbryllup. Han oplevede her en særdeles fornøjelig og vellykket Fest. Men ogsaa i hans kære Hjemstavn synes Uheldet at have været ude efter ham; thi i de 8 Dage, han var derovre, blev der kørt galt med ham to Gange. Den ene Gang brasede Vognen sammen under ham, og den anden Gang blev Hestene sky for en Motorcykle og satte med Vognen tværs over en Grøft, men han slap dog helskindet fra det begge Gange.

Det er dog sandsynligt, at alle de Uheld, han var ude for, har taget paa Nerverne; thi før i Tiden var han en dygtig Kusk, men nu blev han snarest

*) Efter Bornholms Tidendes udgivne Pjece i Anledning af Pastor Kristensens Død.

ængstelig ved at sætte sig op paa en Vogn. I et Brev til mig fremkommer ogsaa den Bemærkning: „Mit Hoved har det ikke rigtig godt i denne Tid“.

Hans udensojns Virksomhed hørte dog ikke op af den Grund; thi snart efter, at han var kommen til Øster Tørslev, holdt han, efter Anmodning af Valgmeneigheden i Mellerup, Gudstjeneste der i Kirken, hver 14. Dag. Kirken var uden Præst og Menighedens Medlemmer havde løst Sognebaand til Pastor *Vilhelm Malling* i Odder, som en Tid havde ordnet Gudstjenesten, der dog blev ret uregelmæssig. Forholdet blev da dette, at Aug. Kristensen paa en Maade blev Vilh. Mallings Medhjælper ved Kirken i Mellerup, indtil denne antog til Præst: *Ville Christensen*, som blev hans kære Ven og „Dus“-Broder.

Som vi ved, var Aug. Kristensens Ideal Valgmeneigheden, saaledes som han gav det Udtryk i en Prædiken i Taars Kirke 2. Søndag efter Paaske, hvor Talen er om: den gode Hyrde og Lejesvenden . . . „Egentlig talt er Guds Menighed nu i Lejesvendens Baand, saa længe den er i Statens Varetægt. Naar vi ikke paa Timen skiller os fra Statskirken, saa er det, fordi vi tror og har erfaret, at den gode Hyrde har holdt sin Haand over Hjorden, saa Lejesvenden har ikke faaet Lov til at være med ved Herrens Daab og Nadver. Og fordi Menigheden hører officielt til Folkekirken, og har givet sig ind under det Hyrdeskab, som Minister, Bisp, Provst og Præst kan yde, behøver de ikke at høre til den Hjord, for hvilken Jesus Kristus er Hyrde. Men det er en Trøst, at vi indenfor Folkekirkens store Flok kan finde den store Overhyrde Jesus Kristus virkelige Hjord, som kun er der, saa længe den ikke paa lejesvendevis lægger Hindringer i Vejen for at høre Jesus til som den gode Hyrde“.

Til Trods for disse Idealer fandt Aug. Kristensen sig dog ikke rigtig hjemme i Mellerup-Kredsen, og han mente selv, at gamle Stridigheder i nogen Grad bar Skylden derfor, og han følte sig trykket af Fortiden.

I Kredsen havde tidligere virket to udmærkede Mænd, nemlig Pastor Slamberg og Højskoleforstander Jens Bæk, men de fandt aldrig rigtig hinanden. Pastor Slamberg var en Aandens Vejleder af Algrens, Spleis's og Jak. Chr. Lindbergs Type, men som Otto Møller og flere af de gamle Grundtvigianere repræsenterede en ret konservativ Side af den grundtvigske Bevægelse, der særlig fik et kendeligt Udtryk i Provisorietiden. Jens Bæk var derimod en meget frihedselskende Natur, en virkelig Folkets Mand. Og hans Kristendom hvilede trygt og afgjort paa Ordets Grund, og dette gav han ogsaa et klart og utvetydigt Udtryk overfor Ungdommen. Og naar han tolkede sin Trosopfattelse overfor Eleverne, faldt den ganske sammen med, hvad Pastor Slamberg talte i Kirken. Men paa den anden Side var Jens Bæk en noget kritisk Natur, der havde forset sig paa det præstelige konservative og den præstelige Herskersyge og vidste at fortælle slemme Eksempler derpaa.

Og saa var der Jakob Knudsens præstelige Virksomhed i Mellerup Valgmenighed. Om ham som Person, Præst og Forfatter, siger Aug. Kristensen i sine Optegnelser, at han var et Modsigelsens Tegn, som man ikke kan forlange, at almindelige gammel-dags Mennesker, der er stærkt bundne af det en Gang vedtagne, skal kunne forstaa. Han foragter en Mand som Mads Jepsens moralske Forargelse over Jakob Knudsens Skilsmisse og andet Giftermaal, en Forargelse, som er lavet „før Tilfældet“ og som Led i et

System. „Men Folk med gammeldags Tankegang vil vende sig mod dette og ikke finde sig i, at en Præst skiller sig fra sin Hustru og siden gifter sig igen uden Hensyn til, at den første Hustru samt deres fælles Børn fremdeles lever. Jeg vil aldrig forsvare dette og har fremført mine Tanker herom overfor Jakob Knudsen selv.

Man kan heller ikke forlange, at almindelige Mennesker skal kunne andet end studse ved og ryste paa Hovedet af Bøger som „Den gamle Præst“ og „Inger“. Thi de er nu vovede! Det kan aldrig nægtes. — Men jeg vil være med til alle Tider og alle Vegne at fremhæve Jakob Knudsen som en af de bedste og betydeligste Ordførere og Pennesførere i vort Land. Hans Tale og Skrift har en Tendens, — og det er denne ene: kun hos den levende Gud, i Tro paa og i Samfund med ham, kan der leves et Menneskeliv, som er til at holde ud i denne Løgnens og Bedragets Verden, hvori vi lever. Men dette Forhold maa være sandt og ægte, barnligt og enfoldigt — ikke løjet, uægte eller falskt. Og dette personlige Gudsforhold — Midlet ved Jesus Kristus gennem hans Ord og Pagt — det er Menneskets Grundforhold, det er det virkeligste af alt virkelig, saa naar et Menneske staar i det, saa kan han være saa ynkelig, som han være vil, saa synker han ikke i Afgrunden. Som Eksempler fremdrager Knudsen i sine Bøger lutter Mennesker, hvis Fejl og Skrøbeligheder er ganske iøjnefaldende og vitterlige — maaske til sine Tider og paa visse Steder en vel kras Maade at sige den Ting paa: at Kristendom og Moral er ikke et og det samme. Lad saa al Verdens Moralister himle op om Jakob Knudsens Umulighed som Ordfører og Vidne for vort Folk, jeg siger alligevel: der skal ledes efter en, der i dybeste Forstand vil sit Folk noget saa godt som han, der altid staar med dette Raad: kast dig i

Guds Arme i Jesu Navn, saa synker du ikke i Afgrunden! Du maa komme saa ynkelig, som du er, bare du kommer! — Og kritiserer og satiriserer han end sine grundtvigske Venner, han gør det, fordi han ved, at det *ægte* ved det grundtvigske er det bedste, som findes i Danmark, *ja, det ægte*!

Naar Aug. Kristensen stod paa Jakob Knudsens gamle Prædikestol, kunde han ikke frigøre sig for en Følelse af, at han ikke kunde staa Maal med ham som Prædikant, og var derfor bange for, at han ikke kunde være nok for Knudsens gamle Tilhørerkreds. Nogle af de mere kritiske Unge fandt ogsaa hans Prædiken for grundtvigsk-dogmatisk, dog dette tog han sig ikke særlig nær; thi den Tale havde han hørt før. En venligsindet Kollega havde engang sagt til ham: „Det er det samme, fra hvilket Verdenhjørne De begynder Deres Prædiken, Aug. Kristensen; thi De ender altid ved Daaben og Nadveren, men en Prædikens kirkelige Indhold kendes ogsaa uden dette“. Indenfor Kredsen følte han ogsaa, hvorledes den ene var afhængig af den andens Meninger, det var ligesom et Panser, som var vanskeligt at bryde igennem. Men til Trods for, hvad der saaledes kunde møde ham baade indefra hans eget Hjerte og udefra, og som nok kunde give vemodige Stunder, var hans overvejende Følelse dog Glæde over at have faaet en Gerning i Valgmenigheden, hvor han ogsaa lærte Mennesker at kende, som han regnede til sine bedste Venner. Men det kan vist ikke nægtes, at hans Drøm om Valgmenigheden som det store Ideal blev noget afbleget.

I Øster-Tørslev var det ikke som i Taars, at Folk gik ud og ind hos Præsten, som de kunde bedst. Det synes, som om man der paa Egnen havde noget mere Respekt for Autoriteten, thi ved Besøg i Præstegaarden

gik man sædvanligt Køkkenvejen for ikke at synes paatrængende. Særlig ophøjede Forestillinger havde en gammel Kone, som kaldte Viggo, (6—7 Aar gammel) for „Bitte-Herren“ og sagde „De“ til ham, hvilket morede Døtrene meget. I Køkkenet fik Fru Laura og Pigebørnene iøvrigt mangan en hyggelig Samtale med besøgende Naboer, naar Præsten var paa Foredragsrejse. Det var dog langtfra saaledes at Præstefamilien kun havde ringe Omgang med Befolkningen; thi ofte saaledes Venner og Bekendte til hyggeligt Samvær i den gamle Præstegaard, ligesom ogsaa Præsteparret og Børnene kom meget i Besøg hos Venner i Sognet.

At der herskede det bedste Forhold mellem Menigheden og Præsten fremgaar ogsaa deraf, at til hans Fødselsdag 1905 forærede Venner ham en Sum Penge til en Rekreatjonsrejse, hvortil han glædede sig meget, og han besluttede at rejse til Norge i Sommerferien. Familien rejste til Christiania, hvor de tog Bolig paa Voxenkollen for at nyde den storslaaede Natur. Nu traf det sig saaledes, at Norges store nationale Afstemningsdag (5. August) fandt Sted netop i disse Dage. Det var noget for Aug. Kristensen at færdes mellem de Tusinder af Mennesker, som den Dag samledes i Hovedstaden. Og naar Tonerne fra: „Ja vi elsker dette Landet“, eller: „Jeg vil værge mit Land“, bølgede hen over de uoverskuelige Menneskemasser paa „Carl Johan“, og naar fremmede Mennesker omfavnede hverandre paa Gaden, var han nærvæd at lade sig rive med af den nationale Begejstring. For Fru Laura og Børnene var det en Hvile at vandre omkring i de stille Skove paa Voxenkollen, men for Aug. Kristensen var Opholdet iøvrigt mindre vellykket, for ham var det nærmest en Lidelse. Han savnede Mennesker.

Efter en halv Snes Dages Forløb rejste Familien

hjem, selv rejste han alene til Sandefjord for at besøge en Ungdomsveninde Fru Ebba Grønvold, gift med Søkaptajn Grønvold. Derfra kørte han til Skien for at besøge Viggo Ulmann, hos hvem han opholdt sig et Par Dage. Derefter rejste han videre med Baad op ad Skienselven, gennem de mange Sluser til „Dalen“, som han fandt dejlig. Men der var folketomt, og straks rejste han samme Vej tilbage til Skien og havde kun

Øster Tørslev 1910.

en Medrejsende — en portugisisk Jøde. Fra Skien tog han med Toget til Laurvig, som han træt og vemodigt længselsfuld efter Mennesker, naaede i øsende Regnvejr. I Tilgift blev Overrejsen til Frederikshavn meget haard og gav ham ikke Blod paa Tand efter flere Udenlandsrejser. Han duede absolut ikke til at rejse alene.

Saa snart Aug. Kristensen var kommen hjem, stod han igen med Liv og Sjæl midt i sin udstrakte Virksomhed. Men det skyldes hans Minde at sige, at han

dermed kun i meget ringe Grad forbandt Tanken om økonomisk Fordel. For sine udensogns Foredrag fik han meget ofte kun Erstatning for sine Rejseudgifter, men han talte aldrig om disse Ting. Kun en eneste Gang har jeg ved de Undersøgelser, der ligger til Grund for disse Linier, fundet ham optaget af et økonomisk Spørgsmaal. Den Gang han flyttede til Vrejlev, er han i Anledning af et Byggelaan kommen til at skylde to velhavende ugifte Brødre i Hæstrup 1000 Kroner, som hans Eftermand Thomas Bugge skulde overtage. Men da ingen af de to Præster var særlig praktisk anlagte, var en formel Ordning af Sagen skreven i Glemmebogen, indtil Kreditorerne meddelte, at de ikke havde faaet Rente i to Terminer. Paa dette Tidspunkt var det bestemt, at Aug. Kristensen en Dag skulde prædike i Hæstrup Kirke om Formiddagen og tale i Forsamlingshuset. Han skriver da til Lærer Pedersen og beder ham som en praktisk Mand være behjælpelig med at faa denne Sag ordnet, navnlig ved at formaa Bugge til at komme til Stede, saa at Ordningen kan træffes mellem de to Møder. „Det er Uret mod de to gamle tjenstvillige Mennesker, at de skal gaa i Ængstelse for, hvad der bliver af deres Penge. De er en forfærdelig god Mand, hvis De kan faa dette i Orden, til vi mødes“.

Med Hensyn til Aug. Kristensens Forkyndelse i Øster Tørslev kan der spores en kendelig Udvikling. Ved at gennemgaa hans Prædikenudkast, faar man et Indtryk af, at Talens Form og hele Anlæg er bleven ligesom noget fastere og mere afklaret, uden dog at tabe den ejendommelige Farve, der gjorde ham til en særpræget Personlighed. Selv bekender han, som vi har set i hans Tiltrædelsesprædiken, at han i de senere Aar er vundet frem til større Ydmyghed og Syndserkendelse. Det kendes ogsaa, at hans Prædiken har

faaet en stærkere vækkende Tone end forhen, og at Tolderbønnen: „Gud vær mig Synder naadig“ ligger ham nær paa Hjerte og Tunge. Fra Prædikestolen blotter han derfor ogsaa jævnlig Tidens og Menneskelivets Skavanker og revser disse ikke med Lovens Torden, men med Evangeliets varme, kaldende Røst.

I sine Optegnelser beklager han sig over at selv i en udpræget grundtvigsk Kreds der paa Egnen, er man for hengivet til Kortspillet. Ved festlige Lejligheder har han undertiden taget en god Bog med for at læse den højt, og det har man ytret sin Taknemlighed for; men det er som Regel kun bleven til en behagelig Pause i Kortspillet, en Drøitelse af det læste har sjældent kunnet gennemføres. Og saa er dog mange af disse Mennesker noget af det elskeligste, han møder, naar de er paa to Mands Haand, men officielt føler de sig afhængige af hinanden.

I en Prædiken 12. Søndag efter Trinitatis talte han ud fra Ordet: „Han gør det, at de døve høre og de maalløse tale“, og udtalte sin Glæde over, at der paa det danske Modersmaal lyder en klar og frejdig Bekendelse og en glad Lovsang. Men kristne Mennesker maa ogsaa være opmærksom paa de overflødige Ord: Bandsordene, Ederne og alle de Ord, hvormed Guds Navn tages forfængelig, de Ord, hvormed den onde Fjende paakaldes. Han anklager Militæretaten for at have givet det daarlige Eksempel med Hensyn til Banden og Sværge, og Jordens Mægtige besmykker deres Sejersmeldinger med Paaberaadelse af Guds Navn, som om et enkelt Folk stod under Guds særlige Beskyttelse.

Han siger fremdeles, at der var en Tid i Danmark, hvor det syntes at skulle blive til god Skik,

Tone og almindelig Dannelse, at man ikke bandede. Nogle mente ogsaa, at Krigen mod Svir og Drukken- skab skulde have dæmpet Strømmen af Bandsord, men dette Haab har været forgæves; „thi der bandes følt i Danmark — ogsaa af den voksne Ungdom. Hvilken Skam i et Land, hvor det i Henseende til Ordet og Ordets Velsignelse har været en Besøgelsens Tid“. Aug. Kristensen slaar haardt til de tvivlsomme, lumre, slibrige og frivole Ord, der under Billeder og Hentyd- ninger fremmer Uterlighed og Utugt; til den uveder- hæftige Sladder, hvor „pjattede Kvinder og overfladiske Mænd“ besudler Næstens gode Navn og Rygte, og han minder om Træet, der kendes paa sine Frugter, og Skriftens alvorlige Ord om Regnskabsdagen, da der skal svares til alle de Ord, der intet Livsindhold er i. Ja, siger han, naar vi samler alt dette sammen og stil- ler danske Nutidsmennesker i Forhold til Ordet om at *høre og tale*, saa vil ikke faa sige: Ja, her har saa- mænd været talt og hørt meget. Hvor har der dog ikke været talt paa Møder, Sammenkomster, paa Høj- skoler, Forsamlingshuse og Missionshuse. Der har været nok at høre. — Alvorlige danske Mennesker maa spørge: Var det ikke snart paa Tide, at skride til Handling?

Ved en anden Lejlighed advarer han Ungdommen mod Tidens løse Sæder og den megen Letfærdighed, man møder baade her og der. Han klager over de triste Vielser af frugtsommelige Brude og over, at Blu- færdigheden saa ofte bliver sat i Skammekrogen. — For de Unge, som der virkelig er noget ideelt og fremadstræbende i, er det en naturlig og selvfølgelig Trang, at stræbe fremad. Men naar Drivkraftens Vrang- side er Forfængelighed efter at naa Førstepladsen mel- lem Ligemænd, saa er Egenkærligheden — den falske

Æresfølelse — sat i Højsædet og bejler til paa uandelig Maade at blive Nr. 1. Aug. Kristensen beklager at dette ser ud til at være en gennemgaaende Sygdom i enhver Sammenslutning, i Fællesforetagender, i Børgersamfundet, i Politik, ja endogsaa indenfor Menigheden, dette Jag efter at naa Førstestillingen. Men denne indbyrdes Konkurrence er velskikket til at ødelægge Fællesskabsfølelsen, Arbejdet for at naa det fælles Maal. Vi trænger til at gaa i Aandens Skole og lytte til Herrens Ord: „Hvo som vil være Stor iblandt Eder, han være Eders Tjener!“

I en Prædiken om „Arbejderne i Vingaarden“ kommer han ind paa Arbejdet i „Hjemmets Vingaard“ og formaner blandt andet til at tage fat her paa god menneskelig Vis; saa Arbejdet bliver godt gjort. „De Frøkenfornemmelser og Fruegriller, som staar bag ved den tiltagende Uvilje mod Malkepigegerningen, er ingen Ting værd og skulde alle Vegne mødes med et Smil og et Skuldertræk hos fornuftige Folk“.

I en Tale om „Vintræet og Grenene“ strejfer han ogsaa rent menneskelige Forhold og advarer mod, at Glæden over at have et ædelt Stamtræ, være runden af god Rod, bliver til Forfængelighed. Der har været Adelsstolthed og Adelshovmod, som vi alle med Rette dømmer. Der har været Pengearistokrati med dum Stolthed over, at høre til økonomisk velbefæstede Slægter. Men den samme Forfængelighed gaar igen i vore Dage. Der er et Bondearistokrati, som bestaar i Selvglæden over at tilhøre en agtet, uafhængig og indflydelsesrig Gaardmandsslægt, en Selvfølelse og Stolthed, der ikke giver Adelsmanden noget efter i Hovmod. Vi har ogsaa et Aandsaristokrati, men den Slags Ting er ikke noget værd, og drager nedad i Stedet for opad.

Den Slags Stamtræ gælder ikke, men det gælder Menneskets Frelse, at være impodet i Stamtræet her ovenfra. —

Der kunde fremføres mange tilsvarende Udtalelser, men af det foran nævnte vil det ses, at det ikke, — som indre Missions Folk sagde om Aug. Kristensen, — var „lutter Røgelse“ han ofrede sine Tilhørere. Men selv, hvor han optraadte revsende, var det altid paa Evangeliets Grund. Han foreholdt alvorligt Menigheden, hvad der sømmede sig for Mennesker, der vilde bære Kristennavnet, medens han samtidigt slog fast, at Salighedshaabet ikke er knyttet til Skikkelighed, gode Gerninger eller Afholdelse fra dette og hint. „Vi Præster og saakaldte Sjælesørgere“, siger han i en af sine Prædikener, „ser det altfor ofte ved Sygebesøg og Beretninger, hvorledes Folk klynger sig til, at de har levet et skikkeligt Levned, hvor forundrede de ser op, naar det bliver sagt dem, at der ingen Frelse findes i dette, men alene i Troen paa Frelsens Naade i Vorherre Jesus Kristus“. —

„Vi trænger i Guds Menighed til Helligaandens Vejledning: han skal lære og minde Eder om alle Ting“! Dette uddyber Aug. Kristensen nærmere i sin sidste Pinsedags-Prædiken, hvor han blandt andet siger: „Vi mindes derom i Salmerne, der slaar paa de samme Strænge, mindes det i Kollekten: Fællesbønnen om det, som Evangeliet drejer sig om. Men vi ved alle, at det er *Aanden*, der paa denne Søndags-Gudstjens Maade maa minde os om, hvad Herren har sagt og gjort. Endelig minder *Aanden* i Menigheden os om Herrens Ord ved Mindemaaltidet den hellige Nadvere, hvor de Herrens Ord lyder over Gaverne, der skænkes: Gør dette til min Ihukommelse! Ja, maatte vi dog takke for og gøre Brug af den Guds gode

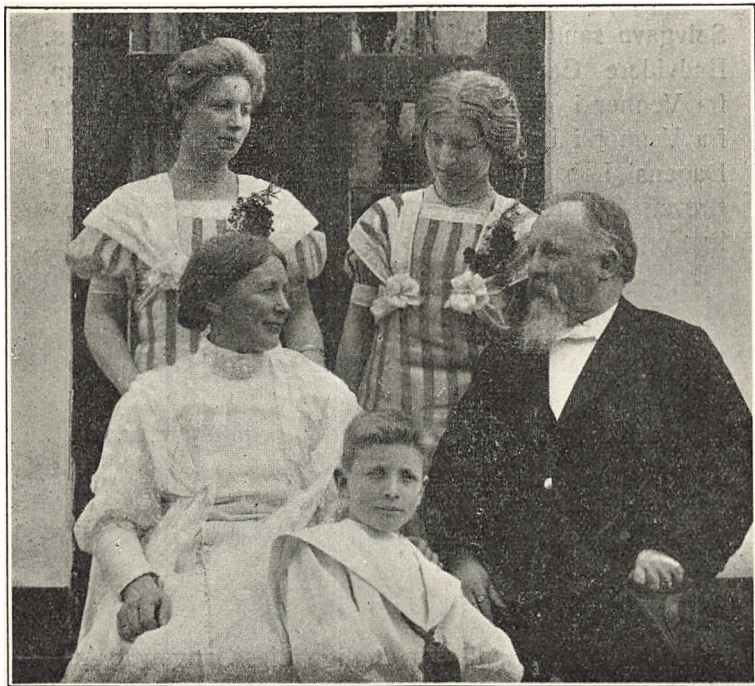
Aand, Pinsegaven til Menigheden, han som *vil* og *kan* lære os alle Ting, som Herren har sagt, og minde os dejligt hver en Helligdag om Jesu Ord *til os* ved det underfulde Maaltid, hvor alt er og sker til hans Ihu-kommelse*.

Disse Ord om Aanden, der skal „vidne, lære og minde“, ved Søndags-Gudstjenesten, ved Badet og Bordet, gaar stedse igen i Aug. Kristensens Prædiken og Foredrag. Selv føler han, at Aanden ogsaa har skænket ham Vidnerøsten, derfor er det blevet ham en hjertens Trang at minde om Aandens Gerning, saa vidt og saa langt hans Røst kan naa. Men ydmygt erkender han, at Menneskerøsten er svag, „thi ingen ved bedre end Forkynderen, hvor fattigt det kan være, hvor lidt der kan være i Forkyndelsen af det virkelige Evangelium, hvis Guds Aand ikke hjælper ham i hans Ordførerskab“. —

Den 17. April 1908 kunde Aug. Kristensen og Laura fejre deres Sølvbryllupsfest. Dette blev en Fest, som man sjældent eller aldrig før havde oplevet der paa Egnen. Fra Syd og Nord, Øst og Vest strømmede Folk til Bryllupsgaarden i Øster Tørslev. Sølvbrudeparret var ogsaa forberedt paa, at modtage mange fremmede, idet der var rejst et stort Telt paa Gaardspladsen. Om Formiddagen holdtes Gudstjeneste med Altergang i Kirken, hvor Valgmenighedspræst Jens Bertelsen, Vraa, holdt Skrifttalen og Aug. Kristensen prædikede. Allerede tidlig om Morgenen var der mødt Gæster fra Bornholm og Vendsyssel, og om Eftermiddagen samledes ca. 450 Mennesker i Præstegaarden. Alle Gæster blev indbudt til et Festmaaltid i Teltet, hvor der herskede den mest fornøjelige Stemning og Sølvbrudeparret blev hjertelig hyldet baade i Tale og Sang.

Blandt Egnens Talere kan nævnes Gaardejer Bak

Poulsen, der talte paa Menighedens Vegne; endvidere Pastor Jensen, Dalbynder, Lærer Jørgensen, Øster Tørslev, Valgmenighedspræst Christensen, Mellerup, Lærer Lind, Enslev, Redaktør Andreasen, Randers, Lærer Vad, Tørring, Højskoleforstander Møller, Dalbynder

Sølvbryllupsbillede.

og Læge Feveje, Dalbyover. Flere Talere Langvejs fra tolkede ogsaa deres Taknemlighed overfor Brudeparret. En af Talerne betegnede Sølvbrudgommen, som: „Danmarks Præst“.

Aug. Kristensen holdt en gribende Tale, hvori han takkede Vennerne for, at de havde gjort Dagen

til en virkelig og skøn Festdag for ham og hans Hustru. Ogsaa Tak for de mange smukke Gaver; men først og sidst Tak for Vennelaget og al den Kærlighed, vi har mødt i de 25 Aar. Festen sluttede med Salmen: „Dejlig er Jorden“ . . .

Blandt Gaverne til Brudeparret var der en smuk Sølv gave samt en kaligraferet Adresse fra Menigheden. Endvidere Gaver fra Sognebaandsløserne i Sønderup, fra Venner i Taars, fra Sognebaandsløserne i Gjerlev, fra Venner i Ugilt og fra Mellerup Valgmenighed. I Dagens Løb indkom der over 200 Telegrammer og Breve. Til Festen var skrevet flere Sange baade alvorlige og skæmtefulde, deriblandt to af Sølvbrudgommen: „En Takkesang“ og „En historisk Bryllupsvis.“ I en af Festsangene siges det bl. a., at Sølvbrudeparret er:

Agtet af dem, som Verdens Lykke kender
lidt kun dens Nød;
men og af dem, som med de tomme Hænder
søger om Brød!
Agtet af dem paa Livets Skyggeside,
der har de søgt at lukke Solen ind.
Saa de nogen lide
gav de Trøst i Sind.

Med Hensyn til det daglige Livs Gang, var Aug. Kristensen og Familie paa mange Maader taknemlige for Kaarene i Øster Tørslev. Det blev jo ikke det samme, som i Taars, hvortil de kom med Ungdommens lyse Forhaabninger, og mødte en stor Modtagelighed hos de den Gang saa begejstrede grundtvigske Vennekredse. Det er jo ogsaa vanskeligere i en modnere Alder at blive omplantet i en fremmed Jordbund. Blandt andet havde Aug. Kristensen i Øster Tørslev mere Glæde af Konfirmand-Undervisningen end tidli-

gere, idet han havde færre Børn, saa han bedre kunde mærke sig og tage sig af det enkelte Barn. Og han var taknemlig for Søndags-Gudstjenesten i den hyggelige Kirke, hvor Kirkegangen og Menighedssangen var god og Orgelet blev betjent paa den mest udmærkede Maade. Han var glad over, at Folk i Byen var saa overordentlig elskværdige mod ham og Familie, han har derom sagt: „Der er Mennesker, hos hvem vi gaar ud og ind, og vi er saamænd velsete og velkomne allevegne. Vi har kun godt at sige om Folks Maade, at komme os i Møde paa“.

I de sidste Aar Aug. Kristensen levede rejste han noget mindre end forhen. Derved fik han ogsaa mere Tid til at besøge syge og bekymrede Mennesker, og de mange Oplevelser i de Gamles Stuer, ved Sygesengene, har han ofte udtalt sin Glæde over og Taknemlighed for. I Hjemmet kunde han give sig helt til Familiens snævre Kreds, men efter kortere eller længere Tids Forløb maatte han igen ud, ellers var han ikke sig selv. De færre Rejser gav ham ogsaa Tid til, foruden Søndags-Gudstjenesten i Kirken, at holde Bibellæsninger i Forsamlingshuset eller i Tørring Skole, og han prøvede ligeledes paa, at holde Ungdomsmøder for begge Køn, men maatte opgive dette, da der blev klaget over, at de Unge holdt Legestue paa Landevejen og kom for sent hjem. Derimod havde baade han og Ungdommen Glæde af de maanedlige Møder, der holdtes i Præstegaarden med Sang, Foredrag, Musik, Oplæsning og Aftenandagt.

Der kom en Tid da Børnene begyndte at flyve fra Reden og var skiftevis ude og hjemme, hvilket lagde en vis Stilhed over Livet i Præstegaarden. De to Døtre var ude som Piger hvert et Halvaar, Johanne hos Faster og Onkel i Aakirkeby, Ingeborg paa For-

søgsgaarden i Askov, hvor de ogsaa var paa Højskolen en Sommer. Endvidere paa Gymnastikkursus, Johanne to og Ingeborg et Aar paa Frk. Zahles Privatlærerindekursus. Johanne var i fire Somre Lærerinde paa Bornholms Højskole, og den sidste Sommer var de to Søstre sammen der. De besøgte ogsaa Ulandet, saaledes havde Johanne Plads paa et Pensionat i Rom 8 Maaneder, og Ingeborg var i Amerika 1½ Aar og 3 Aar før og 3 Aar efter Faderens Død var hun Lærerinde paa Musikskolen i Hjørring. Sønnen, Viggo var først paa Friskolen i Vraa, senere paa Dalsgaards Realskole, Randers og paa Landbohøjskolen.

Stilheden i Hjemmet gav Aug. Kristensen mere Tid til Læsning, han siger selv i sine Optegnelser, hvilken Literatur han paa dette Tidspunkt (1912) beskæftigede sig med. Han nævner saaledes Missionskriftet „Indien kalder“ af Indieren *S. K. Data*, Februar og Aprilhæftet af Pastor *Munchs* „Nördisk Missionskrift“, *Skovgaard Pedersens* „Nutidens Japan“ og *William James* „Religiøse Erfaringer“, som han kalder: „en mærkelig, men i høj Grad læseværdig Bog“. Den opøver en i religiøs Frisind overfor anderledes tænkende; men dens Svaghed er, at den ikke sætter et afgjort Skel mellem Kristendom og andre Religioner. De religiøse Erfaringer er hentet fra alle Slags Religioner, og Kristne savner en Paavisning af, at de Erfaringer, der høstes paa Kristendommens Grund, er de værdifuldeste og rigeste. Men paa den anden Side faar alle snevre og dømmesyge et Kursus i Bjergprædikens: „Dømmer ikke“! og i dette, at der er nok dog kun en, der tilbunds kender det, som Skriften kalder: „Hjerternes Raad“. Jeg glæder mig hver Dag ved Læsningen af den norske *F. W. Bugges* „Pauli Breve“.

En saadan stille Tilværelse kunde som nævnt være en øjeblikkelig Tilfredsstillelse for Aug. Kristensen, men ikke i Længden. Om hans Fødselsdag den 3. Juni 1912 sagde han ironisk, at „den gik glædeligt“. Jeg maatte undvære alle mine Børn, Pigerne var paa Bornholm, Drengen paa Besøg i Vendsyssel“. Der var det mærkelige ved Aug. Kristensens Liv, at Stilheden for ham ikke var nogen egentlig Hvile, han hvilede bedst i Venners Kreds. I Dagene fra 4.—16. Aug. deltog han i Sommermødet paa Liselund, „det var nogle rige velsignede Dage“. Han skildrer Talerne og deres Hovedemner, bedømmer deres Taleevne osv. Han lever med i Sangen, Musikken, Oplæsningen og Bibeltimerne. Samlivet er for ham en Indlevelse i Fællesskabet mellem Kristne. „Ja, det hele Liv paa Liselund var for mig en eneste sammenhængende Hvile og Vederkvægelse. Jeg ved ikke, at jeg nogensinde har tilbragt en Ferie, der gav rigere Udbytte. Vi sølle Talere, som ellers altid er de ydende, vi hviler ud og fryder os over fra Dag til Dag at være de nydende“.

Aug. Kristensen var først rigtig i sit Es, naar han var tæt omgivet af Venner og Meningsfæller, som han kunde bevæge sig imellem, tale fortroligt med og hengive sig til. Som vi har set det ved hans Ferie i Norge, følte han Ensomheden og Stilheden som noget, der var hans Natur fremmed og ikke til at holde ud, hvorimod han levede op i store flere Dages Vennemøder. Og ligesom han selv var en god Taler, var han ogsaa en fortrinlig Tilhører, hvis Fantasi straks satte ham i Stemning.

Hele Tiden skulde han være optaget, og var han det ikke paa anden Maade, saa skrev han Breve til den store, vide Vennekreds. Hvis alle hans Breve kunde samles, vilde de udgøre tykke Bind. Han glemte

ikke sine Venners festlige Dage — som Bryllup, Sølv- og Guldbrillup eller lignende — og det var ikke smaa Lykønskingskort kan sendte, men i Reglen lange Breve.

Og saa Julebrevene!

Mange betragter dette at skrive Julekort som noget en Gang vedtaget, men for ham var det en ren Fryd. Han lukkede sig om Morgenen inde paa sit Kontor og lod hele Dagen Vennekredsen passere Revue for sit indre Blik samtidig med, at Brevene fløj fra hans Haand. Og han skrev aldrig det samme; ethvert Brevs Indhold havde altid Ærinde til den, det var bestemt til. Naar han saa efter endt Gerning, maaske sent paa Aftenen, kom ind i Dagligstuen, straaledede hans Ansigt af Glæde over, at kære Minder var blevne endnu mere levende for ham end hidtil.

Ofte skrev han ogsaa for at hjælpe andre i en eller anden Sag, hvor han ikke selv kunde øve direkte Indflydelse, saaledes som vi har set det i Brevene til Pigen Saramine. I min Brevbunke har jeg ogsaa fundet en Henvendelse (Aug. 1911), hvori det hedder: „Undskyld, at jeg i Løbet af kort Tid gentagende lægger Beslag paa vort gamle Venskab . . . Forresten er jeg ikke synderlig bange for at blive mistydet af dig! Jeg mener, at vi er saa gode gamle Venner, at vi kan tale lige ud af Posen til hinanden uden at risikere hverken det ene eller det andet i Retning af Misforstaaelse“. Efter at have omtalt den Sag, hvorom det drejer sig, har han en stor og glædelig Familienyhed at meddele, han skriver: „Hils Marie og Ingeborg! Du kan gerne meddele den sidste, den vist for *hende**) ret interessante Nyhed, at vor Datter Johanne er bleven forlovet og at hendes hjertenskær er Aksel Nielsen, som med hende var Lærer paa Bornholms Højskole i

*) Min med Johanne jævnaldrende Datter.

Sommer. Han er Broder til Højskoleforstander Andreas Hansens Hustru. — Og vær nu selv kærlig hilset — med Tak for mange gode gamle Dage — fra din altid hengivne Aug. Kristensen“.

Som en Prøve paa, hvorledes August Kristensen skrev til sine Venner i Lyst og i Nød, optages her enkelte Breve, der i særdeles Grad giver Udtryk for hans Hjertelag og hele Personlighed.

Den 27. April 1909 fejrede Højskoleforstander Jørgen Terkelsen sine to Døtres Herdis's og Ragnhilds Bryllupper med Højskolelærer (nu Forstander) Valdemar Rasmussen og Gaardejer Kristen Nørgaard. I Anledning af dette Dobbeltbryllup skrev Aug. Kristensen til Brudeparrene følgende.

Øster Tørslev Præstegaard, den 26. April 1909.

„Kære Herdis og Valdemar,
Ragnhild og Kristen!

Gennem Viggo modtog vi i Dag den ret overraskende Nyhed, at Eders Bryllup skal staa i Morgen! — Maa jeg være med mellem de mange, som bringer Eder den hjerteligste Lykønskning! I er jo begge to — Herdis og Ragnhild — vokset op for mine Øjne, saa jeg har haft Lejlighed til at følge Eders Udvikling saa at sige Skridt for Skridt! Og er jeg end i de sidste 8 Aar kommen til at leve mit Liv og have min Gerning i andre Egne, saa er dog Forbindelsen med de gamle Venner ingenlunde afbrudt — nej i den Grad *ikke*, at det er Højtidsstunder og Festtimer for mig, naar jeg kan se de gamle Egne og færdes mellem de gamle Venner! Derfor ved I vist ogsaa, at det er en oprigtig gammel Ven, der aldrig vil ophøre med at føle sig i Kærlighedens Taknemlighedsgæld til *Eders*

Hjem, og altid med hjertelig Deltagelse vil følge Børnene fra dette Hjem. Som saadan en god gammel Ven ønsker jeg med disse Par Ord Eder og Eders Hjertensvenner og Brudgomme inderligt til Lykke! Man siger, at to Søster-Brude tager Lykken fra hinanden, det er vist ikke sandt! *Min* Laura og hendes Søster Julie havde ogsaa Bryllup paa samme Dag; og selv om maaske vore ungdommelige Lykkedrømme næppe alle er opfyldte, saa *tror* jeg, at vi to gamle her ude i Øster Tørslev Præstegaard, alligevel, naar alt kommer til alt, og det taknemlige Sind raader i os, vil finde, at vi maa henregnes til de lykkelige Mennesker, baade naar vi ser hen til, hvorledes vi i Aarenes Løb har faaet det indbyrdes, og naar vi ser hen til vore tre Børn. Og at „Moster Julie“ og hendes Mand med deres otte Børn maa regnes til de lykkelige, er der vist ikke mange, som kender dem, der tvivler om! — Ja, kære Venner, alle fire! Lykke og Lykke! *Den* kan undervurderes, det gør alle Pessimister og Sortseere! Men den kan ogsaa overvurderes! Og det synes jeg, at alle verdslige Mennesker gør, som ikke trænger til at have Gud med i deres Liv! Hvor lidt jeg nu end kan have talt med Eder, I fire, om de allerdybeste Ting, saa ser jeg nu saaledes paa Eder, at I ved og føler, at I maa have Gud med i Eders Ægteskab og Samliv, den Gud, til hvem vi synger i Morgensalmen: „Du bedst min Tarv og Trang, o Herre! kender; tilmed er Lykkens Gang i *dine* Hænder“.

Ja, Gud ske Lov, at den er i *de* Hænder: de stærkeste og alligevel de blødeste! Gud velsigne Eder! Maatte Eders to Hjem blive af de Tusind Hjem, som bygger Fædrelandet, ja, som udgør det egentlige, det virkelige Danmark! — Modtag hermed ogsaa gode Lykønskninger fra Laura, Ingeborg og Edvardine! Men

kærligst og varmest hilses og lykønskes I dog nok fra
Eders gamle Ven

Hils alle Venner!

August.

Knap fire Aar efter Dobbeltbrylluppet skete det,
at den ene af de to Brude: Herdis, døde pludseligt.
Til Trøst i Enkemandens og Familiens store Sorg skrev
nu Aug. Kristensen:

Øster Tørslev den 12. April 1913

Kære Valdemar!

„Hvor underligt, at jeg alligevel ikke fik Lov til at
være med ved Herdis's Jordefærd. Jeg blev om Tors-
dagen — under Eksaminerne i Øster Tørslev Skole
— saa forpint af Gigtsmerter og Hold i Ryg, Lænder
og Side, at jeg ialfald ikke turde rejse den DagsAften.
Og da Fredag Morgen oprandt, var det ikke det mind-
ste bedre med mig, og i den Tilstand var der ingen
Mening i at give mig paa Rejse. Men du kan tro, jeg
var ked af det!

Skulde jeg have ført Ordet deroppe i Vraa, havde
jeg vist mindet om den gode Hyrde, om hvem det
hedder, at Faarene høre hans Røst og følge ham. Nu
er der jo Hyrdestillinger her blandt Mennesker, som
gerne skulde svare dertil. F. Eks. en Moders. — Og
om Kristine kunde det nok hedde, at Børnene baade
hørte hendes Røst og fulgte hende. Og om ingen af
dem gælder det maaske saa fyldigt, som om Herdis,
der ogsaa kom til at følge hende paa en Maade, som
ingen af os havde tænkt. Men ogsaa Ægtefæller ud-
vikler i deres fremadskridende Kærlighedsforhold Hyr-
desind overfor hinanden og kommer til mere og mere
forstaaende at høre hinandens Røst og følge hinanden
— „følges ad“ — i smaat og stort. Og saaledes mener

jeg, at det er gaaet dig og Herdis! — Men til Jer alle, som i disse Dage er gennemhærget af Sorgen og Savnet, vil jeg kun sige: lad den gode Hyrdes Røst tone ind til Eder! Malling sagde en Gang ved en Jordfærd i Mellerup, at den lille Sorg er talende, men den store Sorg er tavs. Saa er det godt for Kristne, at midt i denne Tavshed lyder hans Røst, Hyrdens, som siger: Jeg giver mine et evigt Liv. Og jeg vil sige til Eder: kan ikke disse svære Oplevelser blive ret en Livets Tilskyndelse til bedre at høre Hyrdens Røst, men ogsaa til at følge ham efter, komme ham nærmere og nærmere og komme til at høre ham inderligere til! — Ja — Gud velsigne Eder alle! Du maa hilse Terkelsen og dem alle. — Jeg skal hilse Dig og dem alle deroppe fra Laura, Johanne og Edvardine! Jeg vil i denne Tid tænke jævnligt paa Eder og paa de to nye Grave paa den nye Kirkegaard. O, maatte I komme saaledes over det altsammen, at I maa kunne takke for alle gode Minder og leve i *Haabet*, Guds Menigheds Opstandelses- og Evighedshaab! Kærlig Hilsen!*)

Din Ven Aug. Kristensen.

Ofte skrev han for at trøste Mennesker i Nød og Vaande. — Der foreligger saaledes en Række Breve til en Kone i Taars ved Navn Marie, og i disse nævnes ofte en Pige, som hed: Thea. Naar man læser Brevene, forstaar man, at de to Kvinder led af et Tungvind, der betød en virkelig Nød baade i aandelig og legemlig Henseende. Marie havde et Barn, som blev sygt, saa hun troede, det var Døden, men hun havde hørt om Nødtaab, og nu døbte hun selv Barnet, men det kom sig. Den enfoldige Moder troede nu, at

*) Brevet er til nuværende Højskoleforst. Vald. Rasmussen.

hun havde begaaet en Dødssynd, der rummede hendes Sjæls Fortabelse, og denne Tanke bragte hende lige til Grænsen af Sindssyge. For at redde Konen tog Aug. Kristensen og Laura hende i nogen Tid i Huset, hvor hun ogsaa faldt nogenlunde til Ro igen.

I Brevene formaner han Gang efter Gang Marie til ikke at glemme Thea, men af Hensyn til Pladsen skal her kun gengives et enkelt af disse.

Øster Tørslev den 17. Maj.

Kære Marie!

„Hjertelig Tak for Deres Brev! De vil nok besørge indlagte Brev hen til Thea. Ja, kære Marie! Se at være for hende, hvad De kan. Jeg ved godt, at hun er noget egen og har et underligt Væsen. — Men hun har gaaet saa uhyre meget igennem baade af legemlig Smerte og af aandelig Nød og Anfægtelse. Men hun er et erfarent Kristenmenneske og ved virkelig noget om, hvor Hjælpen er at finde! Og jeg er vis paa, at hun nu lever sit Liv sammen med Vorherre! — Men nu Dem selv! Ja, jeg ved det jo saa godt, og vi har da ogsaa saa tit talt om det, at det er et sølle Humør, De har. De har ikke i Deres medfødte Natur noget rigtigt Tilhold for Livsglæden; der er noget tungt over Deres hele Person. Og naar dertil kommer, at Helbredet har været skrøbeligt og Forholdene, hvorunder De lever, har været vanskelige, saa kan man sige sig selv, at det tit har været meget svært for Dem. Det forstaar jeg saa udmærket godt! Men dertil er jo ikke noget nyt at sige. Nej, der er kun det gode gamle at melde, som Peter udtrykker saaledes: Kaster al Eders Sorg paa Gud, thi han har Omsorg for Eder! Ja, vi maa se at drukne alle vore Sorger og Bekymringer i Gudfaders Kærlighed, men saa er der en vigtig Ting endnu,

som hver Pinse har mindet mig saa meget om, og det er dette: Lad os endelig ikke glemme Guds gode Helligaand! Vi bliver altfor ofte staaende ved dette, at være vore egne Sjælesørgere eller at gaa til menneskelige. O, men lad os gaa til ham den Sjælesørg, som hører os til og er os skænket fra vor Daabsstund, den Helligaand. . . . Og i Pinseevangeliet faar vi jo at vide, hvor uundværlig han er for os, idet Vorherre Jesus siger om ham: han skal *lære os alle Ting* (ogsaa det: at være glade!) og minde os om alt, hvad Jesus har sagt os — ja sagt i sit Køds Dage og sagt til hver af os i sin Menighed, da han døbte os!

Jeg selv har det godt, men skal vedblivende vogte mig for al Slags Overanstrengelse. Vor Datter Ingeborg er i Sommer paa Askov Højskole. Johanne er hjemme, og Viggo gaar i Skole hos den samme Edvardine Ibsen, der var Lærerinde hos os i Taars. — Lev nu vel! Gud velsigne og trøste Dem. Hils Mand og Børn! Hils ogsaa Pastor Nyholm! Men vær selv kærligst hilset fra Deres Ven og gamle Præst
Aug. Kristensen“.

Saaledes kunde der gengives flere af han Breve, men det vilde føre alt for vidt. Og skønt Anledningen er forskellig, er Tonen dog i alt væsentlig den samme, saa Brevskriveren gennem de allerede anførte har paa fortrinlig Maade bidraget til at tegne sit eget Billede.

I Øster Tørslev-Perioden deltog Aug. Kristensen heller ikke i den offentlige politiske Agitation, men han vedblev med, at slutte sig afgjort til Venstre, og *J. C. Christensen* var den af de politiske Førere, han havde størst Tillid til. Han tiltroede ham at kunne føre Venstres Sag saaledes, at han stod med samme

Front mod Højre og Socialdemokratiet. Alle Beskyldninger mod J. C. som „Forræder“ mod Venstres Sag, ansaa han for aldeles meningsløse, og Højres Protestbevægelse fandt han latterlig. Med Hensyn til Forsvarssagen havde han i sin yngste Mandom ikke haft noget fast og afgjort Standpunkt. Han havde mødt Fredssagen gennem Bertha v. Sutners: „Ned med Vaabnene“, Zolas: „Krigen“, Tolstojs: „Krig og Fred“, og Vilh. Carlsens: „Krigen, som den er“, og derfra modtaget de stærkeste Indtryk. Dertil kom, at Estrups Politik havde givet ham en bitter Smag i Munden overfor Forsvars-Sagen; men ogsaa i dette Spørgsmaal var og blev han J. C. Christensens Mand. Han glædede sig oprigtigt over den voksende sociale Lovgivning til Gavn for Smaafolk, men mente stadig, at det kun var halvgjort Arbejde, saalænge Jordrentespørgsmaalet ikke var løst.

Paa det folkekirkelige Omraade var han betænkelig ved J. C. Christensens Forslag, idet han som den „forstokkede Grundtvigianer“, han sagde sig at være, befrygtede, at disse Reformer havde en Tendens i Retning af en Kirkeforfatning. — Angaaende Arboe Rasmussen Sagen var han en saa absolut Tilhænger af Præstefrihed, at han mente, alle Venner af den „taalsomme“ Folkekirke maatte dybt beklage, at Pastor Arboe Rasmussen ikke uden videre blev udnævnt til Præst i Vaalse; thi saa havde den taalsomme Folkekirke været knæsat i Danmark, men nu betragtede han det hele som forkludret og ødelagt.

I 1912 er Aug. Kristensen stærkt optaget af Ministeriet Klaus Berntsens Grundlovsforslag, Han skriver derom i et Brev til mig: „Jeg slutter mig varmt til dette Forslag“; men han klager over, at der ogsaa indenfor Venstre findes Modstandere af Forslaget, navn-

ligt blandt de større Gaardmænd, skønt de ikke gerne vil være det aabenlyst bekendt. Han ønsker, det maa lykkes at føre Sagen igennem trods Forsvarsindsamlingen, som han mener kun skal tjene til at faa Vælgerfolket til at tænke paa noget andet samt gøre Klaus Berntsén umulig som Forsvarsminister. „Jeg hører ikke til de mistroiske Naturer, men er alvorligt bange for, at denne Forsvarsindsamling ikke af alle bliver foretaget alene ud fra patriotiske Følelser“. —

Det nævnte Aar blev iøvrigt en svær Tid for Aug. Kristensen, hvilket hang sammen med, at der var sket store Forandringer ined Hensyn til de præstelige Forhold i Midtvevdsyssel, der ogsaa kom til at berøre ham. Efter 10 Aars Præstegering i Taars flyttede Pastor Knud J. Nyholm derfra til Fyn. Denne dygtige Præst og hans elskelige og kloge Hustru havde i den Grad vundet Taarsboernes Hjerter, at deres Afrejse efterlod et stort Savn. For Aug. Kristensen og Familie blev det ogsaa et Savn; thi Nyholms hørte til deres bedste Venner, som atter gav dem et Hjem i Taars Præstegaard, naar de besøgte Vendsyssel, ligesom ogsaa Kirken nu stod Aug. Kristensen aaben.

Dertil kom, at Natten til den 30. Maj døde ret ret pludseligt en anden af hans nære Præstevener *Thomas Bugge*, der var bleven hans Eftermand i Vrejlev-Hæstrup. Bugge var ham en uforglemmelig Ven, som han satte overordentlig højt som Menneske og Prædikant. Som Aand og Begavelse betragtede han Bugge næsten som en Stormand, medens han dog fandt et Punkt, hvor Bugges ellers sikre Frihedssans svigtede, idet han var stiv Statsskolemand. „Men han var en ren Evangelist“, skriver Aug. Kristensen, „han forkyndte det glade Budskab uden Afslag, og hans Tanker var ofte originale, ejendommelige og dybe;

men hans Sprog var tungt, og han kom ikke til sin Ret som Taler og Prædikant . . . Jeg er ham overordentlig taknemlig for den uegennyttige Maade, han kom mig imøde paa og modtog mig i sin Kirke og i sit Hjem. Han var den rige og jeg den fattige — men jeg blev den populære og han den uforstaaede; derfor flokkedes de mange om mig, mens kun faa forstod og værdsatte ham. Gud glæde hans Sjæl i Himmerig! Han var et ydmygt og ærligt Guds Barn!“

Efter Nyholms Forflyttelse og Bugges Død, stod Valgmenighedspræst Jens Bertelsen, Vraa, som den eneste afgjort grundtvigske Præst i Midtvevdsyssel, og var allerede anset som et Samlingsmærke for Grundtvigianerne i vide Kredse. Om ham siger Aug. Kristensen, at han staaer Jens Bertelsen saa nær, og har ham saa kær, at han ikke kan afgive noget helt uvillig Dom over hans Person. „Jeg vil bare sige, at han kan vinde ved sit paa en Gang kærlige, friske og fornøjelige Sind. Dertil er han et Menneske med mange Tanker, en gennemdannet og kundskabsrig Mand. For mig har han været en uforglemmelig Ven: mærkværdig, forstaaende og overbærende, men tillige baade tilskyndende, opmuntrende — ja enkelte Gange formanende. Han vidste Rede paa mange af mine store Fejl og Synder, men kunde alligevel fastholde sin Tro paa det bedste hos mig og aldrig lade mig være i Tvivl om sin Kærlighed til mig. Dertil er jeg ham paa min Søn Viggo's Vegne saa taknemlig, ja jeg føler, at hvad *han* og *hans* har været for Drengen, det kan jeg aldrig afbetale. Jeg siger kun: „Gud lønne dem derfor!“

Ved disse Begivenheder blussede Aug. Kristensens aldrig stillede Længsel efter Vendsyssel op paany. Han mente endogsaa, at det var en Ulydighed mod Gud, naar han i sin Tid flyttede derfra. Nu ved Bug-

ges Død blev Vrejlev-Hæstrup igen ledigt, og mange af Beboerne der ønskede meget at faa deres gamle Præst tilbage. Gennem Lærer Pedersen i Hæstrup modtog han en Forespørgsel om, hvorvidt han vilde være villig til at modtage en Opfordring til at søge Embedet, en Forespørgsel, der øgede han Længsel og bragte Uro indenfor Hjemmets Vægge. „Pigebørnene, — navnligt denne Gang Ingeborg — kom til at give deres Forstaaelse af min aldrig standsede Længsel efter Vendsyssel, de skønneste Udtryk i Breve“. Laura derimod mente, at det var et altfor voveligt Skridt, og fra flere Sider blev han fraraadet at søge tilbage. Det endte med, at han sendte følgende Afbud:

Øster Tørslev, d. 17. Juli 1912.

Kære Lærer Pedersen!

Ja — ja, nu har jeg personlig overvejet Sagen — og til *Dem* kan jeg saamænd godt sige: under mange Suk og Taarer. Og jeg har drøftet Tingen med min Hustru og mine Børn; men jeg tør alligevel ikke søge tilbage til Vrejlev-Hæstrup. Gud er mit Vidne, at min inderste Hu og Længsel fremdeles staar til Vendsyssel. Og det kan fylde mig med en aparte Glædesfølelse: atter at skulle færdes paa de kendte Steder, hvor jeg befandt mig saa vel! Men *De* er jo et fornuftigt og ædrueligt Virkelighedsmenneske meget mere end jeg, der jo er et rædsomt stort Stykke af et Stemnings- og Fantasimenneske. Og derfor vil De have alle Betingelser for at forstaa, at hvor lokkende end den Udsigt kan være: atter at komme til Vendsyssel, saa gives der Grunde *derimod*, som man alligevel, naar Sagen tages ædrueligt og fornuftigt, maa bøje sig for. Allerstørst den Grund, hvor forvovent det overhovedet er at flytte — efter elleve Aars Forløb — tilbage til et Sted,

hvor man har levet og virket før. Forholdene er ikke ganske de samme, Menneskene ikke heller, og jeg selv vel heller ikke. Og i en saadan Sag vil *Skuffelsen*, om den indfandt sig, være ganske overordentlig pinlig! Og til Dem, kære Pedersen, tør jeg vist ogsaa godt betro den nøgne Sandhed, at det, der drager mig saa stærkt, er mere Vendsyssel overhovedet end Vrejlev-Hæstrup i Særdeleshed! Ja, jeg havde det jo meget godt hos Eder, men jeg lagde dog næppe nogensinde Skjul paa, at der *ikke* var den Glans over Livet og Virksomheden i Vrejlev-Hæstrup som i Taars. Men dertil kommer jo saa, at jeg nærmer mig de 60 Aar og har Lov til at være betænkelig ved med velberaad Hu at give mig ind i en Præstegerning, som kræver to a tre Gange saa meget Arbejde og Besvær som det, jeg staar i nu. Her er 1235 Mennesker, Kirke lige udenfor Haven, $\frac{1}{7}$ Mil til de Folk der bor yderst i Sognet! Hos Jer er der godt 3000 Mennesker, to Kirker ($\frac{1}{4}$ Mil til den ene, $\frac{3}{4}$ Mil til den anden) og $1\frac{1}{2}$ Mil til Yderkanterne af Pastoratet. Og De vil indrømme at det tiltrænges i det Pastorat, at Sognepræsten lægger sig i Selen, baade med Hensyn til den saakaldte Sjælesørgergerning og med Hensyn til gennem Møder og Sammenkomster at faa Folk i Tale i det vidtstrakte Pastorat. Og vi to ved jo godt, at selv om jeg vilde sætte mig for at indskrænke min Rejsevirkosomhed til et Minimum, saa vilde det just, naar jeg først var i Vendsyssel, blive mig over Evne at føre denne Beslutning ud i Livet! — I skal allesammen have Tak, I saa mange som vilde have gjort noget for at faa mig tilbage igen. Men mon I ikke nu skulde samle Eder om Andersen i Tolstrup? . . . Jeg ønsker Eder af Hjerte en god Præst, og jeg forbeholder mig fremdeles Ret til engang imellem at hjemsoge de gamle Steder og mødes med

Eder i Kirke og Forsamlingshus og Vennelag! Hils alle Venner! Og vær selv hjertelig hilset fra Deres hengivne
Aug. Kristensen“.

Det anførte Brev er jo en Dokumentation af det vovelige i at søge tilbage til Vrejlev-Hæstrup, og man tager næppe Fejl, naar man deri sporer Fru Laura's Virkelighedssans, som sikkert ogsaa har rørt ved Strenge, der til Tider tonede inde i hendes Mand selv. Men at det er med et dybt Suk, at han har opgivet Tanken, faar man at vide, naar han skriver: „Saa er jeg altsaa fremdeles henvist til at leve mit Liv mellem de mere *fremmede* Mennesker herude og affinde mig med min Hjemlængsel efter Vendsyssel ved at komme til Tider som en velkommen Gæst til de gamle Egne. Men man lever jo nu en Gang ikke sit Liv alene, men med og mellem andre Mennesker, saa man ligefrem ikke har Lov til at indrette sig ganske efter sit eget Hjertes Lyst og Længsel“. Han slog sig altsaa til Ro i Øster Tørslev og tænkte ikke senere paa at søge derfra.

Samme Sommer (i Maj) havde Aug. Kristensen den Sorg, at hans to kære Venner: Pastor Malling, Odder, og Højskoleforstander Elmer, Støvring, døde. Han betragtede det som et stort Tab, at disse to „Baunens“ Redaktører skulde gaa bort paa een Gang, hvorved den grundtvigske Friskole mistede dens dygtigste og djærveste Venner og Forsvarere. —

I sit eget Pastorat opstod der en for Aug. Kristensen meget pinlig Skolestrid, der berørte ham paa det smerteligste. Striden stod mellem Beboerne i Tørring By og deres Lærer, Niels Vad, som man begærede afskediget i Henhold til Skolelovens § 8. Sagen var saa meget mere pinlig for Aug. Kristensen, som

Lærer Niels Vad stod ham nær i grundtvigsk Syn, tillige var han Organist ved Kirken og særdeles musikalsk, hvilket var et Tilknytningspunkt mere, især da den dygtige Organist væsentlig bidrog til den gode Menighedssang i Øster Tørslev Kirke, der blev kaldt „Egnens Vartov“. men desuden fandtes næppe nogen paa Egnen med hvem han i den Grad kunde dele den grundtvigske Livsopfattelse som med Lærer Niels Vad, hvorfor han ogsaa varmt ønskede at staa i nært Venskabsforhold til denne Mand. Det endte imidlertid med, at Lærer Niels Vad blev hans skarpeste Modstander, og dette førte navnlig Skolestriden med sig.

Paa Grundlag af Aug. Kristensens Optegnelser, og hvad der iøvrigt foreligger, skal nedenfor gives en stærkt sammentrængt Oversigt vedrørende Sagens Forløb. Hvad der iøvrigt var de to Mænd imellem udelades ganske. I Skolestriden blev Aug. Kristensen klemmt mellem Skjolde med Lærer Niels Vad paa den ene og de skolesøgende Børns Forældre paa den anden Side. Og personligt var det ikke hans Styrke at lede den Art Strømme i det rette Leje, diplomatiske Anlæg savnede han i høj Grad. Som Formand for Skolekommissionen kunde han imidlertid ikke holde sig udenfor Sagen, og tog sit Standpunkt paa den anklagedes Side, idet han hævdede, at en Mand med Lærer Niels Vads Kvalifikationer kunde man ikke afskedige efter § 8, især da Provstevisitatsen havde skønnet, at Skolen var god nok. I første Omgang lykkedes det Aug. Kristensen at vinde Flertal i Kommissionen for dette Standpunkt, men tilsidst blev han overstemt, og Klagen gik sin Gang. Ministeriet afviste Sagen, „Man kunde paa det foreliggende Grundlag ikke afskedige Læreren“. Tørringerne vilde imidlertid ikke lade sig nøje dermed, men efter først at have

rettet en Henvendelse til Lærer Niels Vad om at trække sig tilbage, hvilket han afviste, blev Sagen atter taget op. Aug. Kristensen kom nu i en slem Klemme; thi han vilde ikke tage sine Erklæringer og Vidnesbyrd om Lærer Vad tilbage. Paa den anden Side fandt han, at Striden havde den uheldige Virkning, at Diciplinen i Skolen svækkedes, hvilket næppe var uden Forældrenes Skyld, idet nogle af disse holdt med uartige Drengene, der havde faaet Straf i Skolen, et Misforhold, som maatte forringe Skolens Arbejde. „En Skilsmisse maatte anses for nødvendig. Jeg foretog derfor af egen Drift en Svingning, og jeg afviser, som Løgn og Opspind alle Avisernes Historier om, hvorledes jeg var bleven tvungen og truet af Tørringerne dertil“. Ny Klage blev indsendt væsentlig med den Begrundelse, at man ikke ønskede Læreren afskediget som en daarlig Skolemand, men fordi han ikke kan med Befolkningen. Klagen blev atter afvist af Ministeriet, som ikke fandt den motiveret. Og Skolekommissionen nedsatte derefter et Udvalg, til at samle Oplysninger, der skulde begrunde en ny Klage til Ministeriet.

Men saa skete det, mens Aug. Kristensen var paa Rejse, at Udvalget kom i Tanker om at prøve et Forlig i Sagen, hvorfor de interesserede Forældre blev stævnet til Møde i Tørring. Samtidigt greb Skoleinspektør R. Hansen, Hobro, ind og søgte at bevæge Lærer Niels Vad til at indgaa et Forlig, hvilket dog ikke lykkedes. Skoleinspektøren telegraferede da efter Overlærer Kærgaard, Korsør, der saa rejste herop. Begge de to fremmede Lærere forhandlede nu igen med Lærer Vad, og det lykkedes at komme overens om et Forslag til Forlig. Det var netop samme Dag, Udvalget og Beboerne skulde samles, og de to Hrr. Lærere blev tilkaldt. Mødet gik ind paa den af de

tre Lærere trufne Overenskomst, som gik ud paa, at Privatskolen i Tørring skulde nedlægges, Børnene sættes i Skolen hos Niels Vad. Hvis saa efter to Aars Forløb $\frac{3}{5}$ af Forældrene krævede det, skulde Lærer Niels Vad tage sin Afsked eller holde Vikar.

Da Aug. Kristensen kom hjem fra Rejsen var Forliget altsaa en Kendsgerning, hvilket han var vel fornøjet med; dog fandt han det mindre tiltalende, at det var sket udenom ham som Skolekommissionens Formand. Naar de to fremmede Lærere saaledes greb ind, var det uden Tvivl ud fra Standens den Gang saa almindelige Misfornøjelse med § 8, som man ikke ønskede benyttet. For Aug. Kristensen havde Indgrebet den Fordel, at de voldsomme Angreb i Aviserne, som han under Sagens Forløb havde været udsat for, paa een Gang standsede. Han havde ikke indladt sig paa nogen offentlig Diskussion angaaende disse Bladangreb, og Grunden dertil maa hovedsageligt søges i en Ridderlighedsfølelse overfor Niels Vad, idet et indgaaende Forsvar for sig selv maatte blive et Angreb paa denne. Bruddet med denne Mand var ham det mest pinlige i den hele Sag. I Stedet for en Ven, med hvem han mente at have bedst Forstaaelse i det grundtvigske Livssyn, fandt han nu en afgjort Fjende. I sine nedskrevne Erindringer dvæler han gentagende udførligt ved dette ømme Punkt og i Udtryk, der vidner om hans oprevne Sind, naar han med sin levende Følelse betragter Sagen midt i Begivenhedernes Farveskær. Han forestiller sig, hvorledes Niels Vad og ham skulde have gaaet sammen, været „Dus“ og inderligt forbundne, drøftet forskellige Livsspørgsmaal, maaske undertiden som Modstandere. „Ja, saaledes skulde det have været, men en eller anden ond Dæmon har spoleret os det hele. Men jeg haaber, at Sandhedens Aand engang vil overbevise ham om,

at han i Præsten August Kristensen alle Dage ejede en velmenende Ven. . . .“ Nogle af Aug. Kristensens nære Venner vil mene, han tog denne Sag saa tungt, at det bidrog til at øge det Hjerteonde, som han undertiden i Forvejen havde mærket.

I sine Erindringer har han iøvrigt kun godt at sige om Beboerne i Øster Tørslev, og han nævner flere baade der og i Omegnen, med hvem han staar i nært Venskab; blandt disse nævnes først Lærer *K. Jørgensen*, der var afdøde Lærer Bistrup Holms Svigersøn og Eftermand i Embedet. Aug. Kristensen omtaler ham som en ædel og højsindet Personlighed, en meget dygtig Lærer, der gaar op i sin Gerning og er sammenvokset med den. I Begyndelsen var der dog vistnok nogen Misforstaaelse dem imellem; de var forskellige Naturer og Lærer Jørgensen var ham ikke grundtvigsk nok, navnligt i Skolespørgsmaalet, „men betragtede som et *Minus* det, som jeg opfattede, som det *bedste* hos mig selv“. Aug. Kristensen gaar dog ikke af Vejen for at paatage sig den største Skyld, idet hans udprægede Friskole-Standpunkt kan have givet Lærer Jørgensen den Opfattelse, at hans Præst ikke havde den tilbørlige Interesse for Folkeskolen, „hvilket nok kan have krænket en Mand med en saa udpræget Æresfølelse som ham. Savnedes der end saaledes noget af Forstaaelsens Glæde, skal det erkendes, at Jørgensen er en saa nobel Personlighed og en saa udpræget Dygtighed, at vort Samarbejde ikke blev vanskeligt“. Men det ser ud til, at Aug. Kristensens Datter, Johanne, fik Held til at bryde igennem disse Misforstaaelser, saa de to Mænd oplevede at faa megen Glæde af hinanden.

Blaahdt andre Lærere, som Aug. Kristensen og Familie stod i jævnlig og venlig Forbindelse med kan

nævnes: *Egens* i Dalbynder og *Lind* i Enslev, og blandt Højskoleforstandere maa særlig nævnes *Christensen*, Randers, som han beundrede i hans Gerning og for hans demokratiske Sindelag. Blandt Præster var der i Randers *Martin Kabell*, hvem han højagtede for hans varme Kærlighed til og Ågtelse for den menige Mand. I Aalborg var der Præsterne: *Clausen* og *Schjøler* og Kandidat *Jakobsen*, endvidere *Fru Christence Rasmussen*, *Dorothea Nielsen* og *Franziska Hornemann*. Alle disse var grundtvigske Folk. En Undtagelse i saa Henseende var Læge *Fevøje* fra Nabosognet Dalbyover, som kom meget til Øster Tørslev Præstegaard. „Han er en alsidigt dannet Mand, hovedsagelig Æstetiker, en taknemlig Elev af Georg Brandes. Men han er saa dejlig ligefrem, elskværdig og fordringsløs, at vi altid er tilpas med at tage imod ham og aldrig generer os for ham . . .“ Det kunde være interessant at følge Aug. Kristensens nærmere Forhold til hver enkelt af disse Venner, ja, til de betydeligste af hans Venner ud over det ganske Land, men dette vilde føre alt for vidt.

I Juni Maaned 1913 foretog Aug. Kristensen og Familie en meget fornøjelig Rejse til Bornholm i Anledning af Lauras Broder, Hans Ankers og Hustrus Sølvbryllup paa Strangegaard. „Det var en udmærket smuk Fest. I det hele hører den Bornholmstur til noget af det bedste, jeg længe har oplevet. Jeg hvilede og ferierede, som jeg ikke har gjort mange Aar. Og hvor er der dog dejligt derovre“!

Dette blev Aug. Kristensens sidste Bornholmsrejse.

Samme Sommer (5. Aug.) holdt Præsteparret i Øster Tørslev Kirke deres Datter Johannes Bryllup med Skolelærer og Kirkesanger Axel Nielsen, Nørreby

Nørreby Skole ved Bogense. Faderen foretog Vielsen og talte over Grundtvigs Ord i Sangen til sine Børn: „Det dejligste Spil fra Vugge til Baare er Smil gennem Taare.“ Der var stort Bryllup, omtrent 100 Mennesker sad til Bords i Forsamlingshusets store Sal. Der var skrevet flere Sange til Festen, og Brudeparret fik en Mængde smukke og kostbare Gaver. „Vi dansede, og Laura og alle de Unge deltog med Liv og Lyst. Det blev med al sin Afskedsvemod en dejlig Dag. — Men nægtes kan det ikke, at der er blevet et slemt Hul her hjemme, og jeg kan gribe mig selv i at længes saa inderligt efter hende“.

Aug. Kristensen og Laura havde ogsaa den Glæde, at Sønnen, Viggo, i Sommeren 1913 tog sin Realksamen, og om Efteraaret (5. Oktbr.) blev han konfirmeret. Da Viggo havde Lyst til Landvæsenet, rejste han over til Bornholm, for hos sin Morbroder, Hans Anker, Strangegaard at begynde sin Uddannelse. Senere tog han paa Landbohøjskolen. Aaret efter holdt Præsteparret Sommerferie hos Datteren og Svigersønnen i Nørreby Skole for at fejre den glædelige Begivenhed, at være bleven Bedsteforældre. Morfaderen døbte den lille Vilhelm i Klinte Kirke d. 27. September 1914. Barnefaderen, Axel Nielsen, var hjemme som Indkaldt. I Julen samme Aar var Familien samlet i Øster Tørslev. Bedstefaderen var ikke mindst henrykt over Barnebarneet, og udtalte senere til dets Forældre: „Jeg kan gribe mig selv i en ligefrem Længsel efter den lille Dreng.“

Som vi har set vekslede Sol og Skygge, Sorg og Glæde stærkt i Aug. Kristensens Liv. Han var af Naturen et saa levende og følelsesrigt Menneske, at han stedse modtog de stærke Indtryk af, hvad han mødte paa sin Vej. Men hele hans Liv og Gerning viste, at han overvejende var et Solskinsbarn, der vel

til Tider kunde trykkes i Støvet af Sorg og Synd, men derfor blev han ikke siddende i Asken, thi Grundakorden i hans Sjæl var: Livsglæden som den sejrende, fordi den fik sit Genskin herovenfra.

I sine efterladte Papirer har Aug. Kristensen ogsaa beskæftiget sig med en indgaaende Selvkritik, hvoraf følgende er en omtrent fuldstændig Gengivelse: „Hvorledes jeg ser paa mig selv, hvorledes min Selvkritik ser ud, ja, da vil jeg saamænd her samle sammen paa det hele! — Min Ulykke var *Mangel paa Vilje*. — Jeg ejede ingen opøvet Vilje! Det er, som om Følelse og Fantasi har bemægtiget sig hele min Personlighed. Dermed vil jeg ikke have sagt, at jeg var uden Tanker. Men et indgaaende Tankearbejde, f. Eks. et Studium, der fortjener dette Navn, har aldrig været min Sag. Der var ikke Viljesenergi nok til at føre et saadant anstrengende Tankearbejde til Ende, derfor sløjede jeg af i Skolen; derfor tog jeg som Student og Kandidat daarlige Eksaminer; derfor blev al min senere Læsning overfladisk og lidet grundig, og derfor blev mine Prædikener og Foredrag tankefattige og skulde altid hente sin Værdi fra Maaden, hvorpaa de blev holdt, det vil sige: det hele beroede paa, hvad jeg i Afleveringens Øjeblik ejede af Følelse og Fantasi . . . Men deraf følger jo ogsaa en Del med Hensyn til min Gerning og mit Gudsforhold. Det stærkt udhævede Følelses- og Fantasiliv har lettet mig Forholdet til Mennesker, saa jeg meget let er kommen i Forbindelse med Folk af alle Samfundstillinger og Dannelsestrin. Jeg har — som mit Livs rigeste Glæde — ejet Glæden ved at færdes med Mennesker, Glæden i Sympatifølelsen overfor Mennesker. Det værste for mig, det, som slog alt Humør ned, det var det: at være alene eller, naar jeg var mellem Men-

nesker, følte mig som Genstand for deres Antipati — eller bare deres indgaaende og ubarmhjertige Kritik. Derfor har det altid knebet for mig at være i nogen Sammenhæng helt saglig. Jeg kunde aldrig komme bort fra Personerne, som repræsenterede Sagen. Og derfor har jeg alle mine Dage været stærkt Autoritetstroende; derfor er *den* kirkelige Stormand, der af alle er mig mindst sympatetisk, Søren Kirkegaard, medens maaske netop *jeg* skulde have gaaet i Skole hos *ham* og lært noget i Retning af Viljesenergi.

Denne min Ensidighed med Hensyn til Følelsen og Viljen har i selve min Præstegerning ikke været mig til absolut Hinder! . . . Skal jeg kritisere mine Prædikener, saa ved jeg, at de for det første er for lidt *bibelske*, fordi jeg selv er for lidt hjemme i og fortrolig med, hvad skrevet staar, og har altfor lidt befattet mig med indgaaende Bibelstudier! Dernæst er de tit tankefattige nok, især for viderekomne Kristne; de fremfører alt for mange religiøse Selvfølgeligheder og har fra Aar til Aar alt for mange Gentagelser af Tankegange og Syn for det og det bestemte indenfor den kristne Tro og Lære. De indeholder alt for faa nye, friske og originale Tanker og Synspunkter. Dernæst er mine Prædikener altfor lidt psykologiske, gaar for lidt i Enkeltheder med at oprede Menneskers sjælelige Tilstand og giver for lidt indgaaende Vejledning i den religiøse Sjælepleje. Maaske — skønt jeg vil selv nødigt regne det for et Minus ved min Forkyndelse — vil en og anden finde den for dogmatisk, navnlig i Grundtvigsk Henseende. Men dertil har jeg selv Lyst til at sige, at *dette* er dog vist snarere en af Lyssiderne ved den. Thi naar jeg er der, saa taler jeg med mere fast, sikker og grundmuret Overbevisning end nogensinde ellers; og hertil er knyttet mine

egne rigeste, lyseste, varmeste, glædeligste og mest velsignede Erfaringer. — Men trods alle de store, store Mangler, min Forkyndelse har haft og har endnu, saa har den dog — netop paa Grund af Fantasi og Følelse, der har baaret Stemningen frem, været til Glæde og Opbyggelse for en og anden — maaske ogsaa til Hjælp“.

At skrive sin egen Selvkritik er en vanskelig Op-gave. En kan falde for en noget for stærkt Fremhævelse af egen Dygtighed og Styrke, en anden for en lignende Blottelse af egne Svagheder og Mangel paa Kraft. Hvilken Grøft man kører i, beror i væsentlig Grad paa Temperamentet. Og jeg tror nok, at Aug. Kristensen er falden for det sidste. Han anklager sig selv for Mangel paa Viljesenergi, men her bedømmer han vistnok sig selv uretfærdigt. Snarere var der i hans Natur et vist jagende Hastværk efter at naa de længste Maal, der ikke gav ham Tid til at standse ved de Stationer, han i sin Selvkritik peger paa. Han var stor som Men-neske, men næppe som Psykolog eller Theolog, men naar han bebrejder sig selv for lidt Kendskab til Bibe-len, ligger det nær at antage, at hans Bibelkundskab stod Maal med de fleste Præsters. Det er rigtigt, at han i høj Grad blev baaret af Følelse og Fantasi, men det er langt fra rigtigt, at han manglede Vilje. At holde Tusinder af Foredrag i saa godt som alle Landets Egne og meget ofte to om Dagen — Gudstjeneste om Formiddagen, Foredrag i Forsamlingshuset om Eftermiddagen — og køre Masser af Mile med Hestebefor-dring i alskens Vejr; dette gaar ikke ganske af sig selv. Vistnok kan Villien svigte paa adskillige Punkter i et Menneskeliv, men den Mand, der slider sig op i sin Gerning, saa det forkorter hans Liv, kan ikke i Almindelighed frakendes Villiesenergi. Og dette var uden Tvivl Tilfældet med Aug. Kristensen.

I 1914 kom den store Solformørkelse, der mod Naturens Orden — blev total over hele Jordkloden. Hele Verden ængstedes over dette Fænomen, og ikke mindst det danske Folk. Som en god dansk Mand af sønderjydsk Æt følte Aug. Kristensen sig voldsomt grebet af Verdenskrigens Ulykke; med Ængstelse og Bekymring saa han den Fare, som truede Folk og Land, og det forekom ham, at mange oversaa Faren og ikke tog Stillingen med den Alvor, som den for-tjente. I en Prædiken paa 11. Søndag efter Trin. 1915 holdt han, næsten overvældet af sine Følelser, en Straf-fetale over den Letsindighed, som han syntes at spore. Han udtalte, at det i disse Dage er umuligt at være Ordfører i Menigheden uden at komme ind paa, hvad der truer Folk og Fædreland og hænger som en Uvejr-sky over os alle. Og det forekommer ham, som om store Dele af Folket i letsindig Leg overser Faren samtidig med, at der maaske i dette Øjeblik sker Ting paa Valpladserne, der kan faa afgørende Betydning for vort Folks Skæbne. Han ivrer mod, at mange Men-nesker omkring i vort Fædreland ser sin Fordel ved at tjene Penge paa Krigstilstanden og udnytte den paa egennyttig Maade. Man sælger Heste til Tyskerne, hvilket han finder er en mærkværdig Ting for danske Mænd, nu da Spændingen mellem dansk og tysk er paa det højeste.*) Vi burde ikke række Haand til eller i nogen Maade være dem til Tjeneste, der er i Hundredevis af danske, som ikke forstaaer en slig tyskvenlig Færd. Hvor var det godt, naar Faren staar for Døren og Ulykken truer, om vi ydmygt kunde bede: „Gud vær mig Synder naadig“! Men hvor stor Plads tager ikke

*) August Kristensen havde ikke nogen særlig streng Opfat-telse af Neutraliteten og oversaa, at vi som neutral Stat ogsaa solgte Varer til andre krigsførende Magter.

— trods alt, hvad der truer Danmark — Morskaberne, Fornøjelserne og Gøglet. Tænk paa denne Egns Folkefester, Skovfester og Frilørdage. Ja, tænk paa vore Forsamlingshuse. Disse blev dog alle i sin Tid bygget med noget alvorligt for Øje. Og nu gives der næsten ikke en Bestyrelse for et Forsamlingshus, uden at den døjer med at styre Dansen. Ja, der var Ungersvende i denne Egn, som den alvorsfulde Lørdag Nat, da Indkaldelserne kom, gik lige fra Dansen og til Toget, der skulde føre dem til deres Plads i Hæren. Overfor dette og meget andet maa vi tage til Bønnen: „Gud vær mig Synder naadig“!

Gennem disse Udtalelser føler man, hvor smertefyldt Aug. Kristensens Hjerte var overfor den truende Fare, og hvor bekymret han var over den liden Alvor, hvormed det forekom ham, at Folket tog en Situation, der for Fædrelandet kunde indeholde Udslettelsens Dom. Og han saa godt, at den farefulde Stilling Danmark befandt sig i først blev rigtig alvorlig paa et senere Tidspunkt af Begivenhederne.

Men dette Tidspunkt kom han ikke til at opleve. Og det var vist en Lykke, at Vorherre tog ham saa tidligt, at hans følsomme Sind blev forskaanet for at vaande sig under Krigens Gyseligheder. —

Som allerede nævnt foretog Aug. Kristensen ikke saa mange Foredragsrejser de sidste Aar, han levede, men holdt sig mere hjemme i Familiens og Venners Kreds, hvor han dels førte Samtalerne og dels lyttede til de andres Fortællinger, og han levede med i det hele, saa det undertiden kunde give sig et pudsigt Udslag. En ung Mand, som havde tjent Familien i flere Aar og derefter rejste til Amerika, var nu kommen hjem og fortalte løst og fast om hans Plads derovre, bl. a. hvorledes Fruen kørte Manden og Folkene

i stramme Tøjler. Aug. Kristensen var straks inde i dette Hjem og tænkte især paa den arme Mand og spurgte helt alvorligt og naivt: „Ja, men elsker han hende saa“? og Svaret lød: „Ja — ja! det er haj skam nøj te“!

Sædvanligt brugte Aug. Kristensen mange Ord, vel nærmest for mange, men somme Tider kunde han sige en Sætning paa en saadan Maade, saa den næsten kunde kaldes et: Fyndord. En Gang der blev talt om lykkeligt eller ulykkeligt Ægteskab, sagde han: „Lykken er der altid Grader i“. — Til en ung Pige, der klagede over, at hun hverken havde Tid eller Raad til at sørge for sin Udvikling, sagde han: „*Livet* er Menneskenes Lys“. — Hans Datter, Johanne, betroede ham en Gang, at hun var forelsket. Dertil sagde han: „Det er der ikke noget ondt i, min Pige, men det tager megen Plads“! — Om en ung Mand, som gerne paa opsigtsvækkende Maade vilde brede sig i Selskabet, udtalte han: „Forfængelige Folk har det ikke godt, naar de er alene“! En Gang, en ung Piges aandelige Udvikling blev forskelligt bedømt, udbrød Aug. Kristensen bekymret: „Hun ler paa de forkerte Steder“! Han var god at betro sig til, forstaaende og mild i sin Dom, og — tæt. Pastor Ring spurgte ham engang i Anledning af noget i Jakob Knudsens Bøger: „Jamen ved De da af, at noget lignende er sket?“ men fik til Svar: „Spørg mig ikke om, hvad jeg ved“! —

I September og Oktober Maaneder 1915 foretog Aug. Kristensen sine sidste Rejser til Vendsyssel. Den 23. September talte han ved Efteraarsmødet paa Vraa Højskole sammen med Asger Højmark og Jakob Knudsen. Og hans Emne var: „*Ordet og hvad det giver: Ordet, der dømmes, trøstes, advarer og bringer os Kraften fra det høje.*“

Tirsdag den 12. Oktober talte han paa Kvissel Højskole, hvor ogsaa Forstander Rosendal og Valgmenighedspræst Nielsen, Bøvling, var Ordførere. Ved denne Lejlighed fremdrog han *Minder fra Vallekilde* og den *der* for kort Tid siden afholdte Jubilæumsfest. Særligt dvælede han ved den store Betydning, Ernst Trier havde haft for ham i de unge Aar (1872—73), da han var Elev paa Skolen. Dybt bevæget udtalte han sin store Taknemlighed for, at Ernst Trier, paa faderlig Maade, havde hjulpet ham i Gang med at forbedre sig til den Forkynder-Gerning, hvortil han inderst inde følte sig kaldet.

Fra Kvissel rejste han hjem til Ø. Tørlev, hvor der Fredag den 15. skulde være Efteraarsmøde med Ole Stevns som Taler, og den 20. Oktober skulde Aug. Kristensen og Pastor Nyholm holde Møde i Taars; men den 17. Oktober fløj det Sorgens Budskab ud over Nordjylland, ja, ud over Landet:

August Kristensen er død!

Mødet i Kvissel blev saaledes den afholdte Præsts Afskedsmøde med Vendelboerne. Mon det var en Anelse om, at han stod ved *Afslutningen* af sin Præstegerning, naar han her opruller Billedet af, hvorledes han blev ledet ind i *Begyndelsen*?

Man kan næsten kalde det et Under, at det blev i Hjemmet, Døden indhentede den farende Svend; men sine sidste Dage fik han Lov til at leve i Kredsen af sine kære derhjemme. Det var dog ikke saaledes, at han undte sig fuldstændig Ro. Han kom hjem fra Kvissel Onsdag Eftermiddag, men om Fredagen holdtes Efteraarsmødet i Øster Tørslev Forsamlingshus. Højskoleforstander Stevns, Kvissel, talte ud fra den gamle Folkevisse: „Den Jomfru tog over sig

Kaaben blaa“. Der var fuldt Hus, og Aug. Kristensen var glad ved Foredraget. Om Aftenen læste Theaterdirektør Walther „Svend Dyrings Hus“. Da Mødet var sluttet, og en lille Kreds sad samlet om Kaffebordet i Præstens Stue, kom der et interessant Efterspil, der varede til langt ud paa Natten. I et Brev til Frøken Ingeborg Kristensen, har Ole Stevns derom skrevet bl. a. følgende:

„Det var Hr. Walther, der indlede med at kaste nogle ikke helt almindelige Ord og Tanker ind. Han var nemlig ganske uden Forbindelse med det, som levede i Deres Far og mig. Walther var meget stærkt præget af Theosofi, ja det var hans Religion — desuden af Spiritismen. Det var dog Theosofien, han først stak ud den Aften. Og da jeg havde mødt dette før, tog jeg Spørgsmaalet op og bad ham nærmere forklare sig. Nu viste det sig, at han egentlig ikke havde ventet at møde Modstand, saa han bad næsten om, at vi lod være med at gaa videre i Spørgsmaalet. Men det var ikke saa let at standse; desuden fik det stadig Næring ved Deres Fars Spørgsmaal. Deres Far har vist aldrig været i saa nær Berøring med Theosofien.

Alt, hvad der her kom frem i Samtalens Løb, tror jeg, virkede i høj Grad overraskende paa Deres Far.

Da jeg Lørdag Morgen kom ned i Stuen, sad Deres Far hensunken i Tanker. Og jeg kunde mærke, at det var Samtalen fra Aftenen forud, der havde sat Bølgebevægelse i hans Sind. Det første, han sagde til mig, var: „Det var alligevel noget underlig noget, der blev fremsat og hævdet fra Walthers Side“, og heri var Deres Far og jeg ganske enige. Jeg rejste Lørdag før Middag, sagde Farvel til Deres Far, og da var han frisk og rask. — Da jeg Mandag den 18. mødte Dem og Deres Moder paa Banegaarden i Randers. —

I tog til Vraa for at ordne Begravelsen — ja, da anede jeg jo ikke, hvad der var sket, siden jeg forlod Øster Tørslev Præstegaard. Og da I fortalte mig det, maatte jeg alligevel arbejde et Stykke Tid med at faa ind i min Bevidsthed som en Virkelighed, at Aug. Kristensen var død . . .“ —

Der var mange, der havde det ligesom Ole Stevns den Gang, dette Dødsbudskab kom!

Om Søndagen — samme Dag som Døden tog Aug. Kristensen — holdt han Gudstjeneste baade i Dalbyover og Øster Tørslev Kirker, saa man kan godt sige, at han faldt paa Arbejdsmarken. Sin sidste Prædiken holdt han i Ø. Tørslev. Om Morgenen havde han ikke befundet sig helt vel, men førte dog de to Gudstjenester igennem, og det synes endogsaa, som om han har talt med en ikke ringe Kraft over Lignelsen om *Kongesønnens Bryllup*. Med Inderlighed og Varme dvælede han især ved, at det gælder for hver enkelt Menneske, at komme i det rette Samfund med den bedste Kongesøn, Solen har skinnet paa, Vorherre Jesus Kristus. Alle har modtaget Indbydelsen til hans store Bryllup med Bruden, som er den kristne Menighed; men Bryllupsklædningen maa ikke glemmes. Denne fulgte i Lignelsens Tider med Kongers og Fyrsters Indbydelse, saa Bryllupsklædningen kan vi sige er Daabsnaaden, Daabsudstyret, det rene, det ubesmittede, det hellige. Vi bader og renses os i Daabsnaaden som i en Livets Flod for at tage Plads ved det velsignede Bryllupsgilde, som Kristenlivet han lignes ved. Kirkeligt betegnet har vi faaet vor Plads og Sæde ved Herrens Bord. Men hvorledes skal jeg finde min Plads ved Herrens Bord? Det er derom det gælder for hver enkelt af os. Ved at iføre mig Daabsdragten, dens Hellighed og Ubesmittethed, som giver de

rene Hænder. Men for at gøre det, maa jeg tilhøre Brudgommen helt og holdent, og navnlig faa mit Forhold til Verden og det vedslige rensed: „Turde jeg paa Verden træde med dens Lyster, Guld og Glans, ind jeg til min Herres Glæde gik med Brudens Rosenkrans!“ Gud hjælpe hver ærlig kristen Sjæl iblandt os til at sige i Livet mere og mere afgjort ja til at være med til Kongesønnens Bryllup og at leve og færdes i Daabsnaaden som den rene Bryllupsdragt, hvori Brudgommen vil kendes ved os! Det betyder en Kamp og et Arbejde!“ Men i Jesus Kristusnavnet alt er skænket den, som tror, deri Hjertet Bod for Savnet finder med Guds Aand og Ord!“ — Amen i Jesu Navn! —

Aug. Kristensens pludselige Bortgang var et voldsomt Slag for Fru Laura og Børnene; men ogsaa hans store Vennekreds blev dybt grebet derved. Ganske vist var der gaaet visse Varsler forud, idet han under sin rastløse Færden af og til havde mærket et Sting i Brystet, der dog kun varede nogle Øjeblikke og aldrig betog ham Modet. Der skulde ogsaa meget til for at holde ham borte fra Kirkens Højtid blot en enkelt Søndag. Om Morgenen, da han tog afsted til Dalbyover Kirke, følte han sig ikke helt vel, men under Gudstjenesten mærkede han ikke noget Ildebefindende. Ved Middagen i Hjemmet blev han igen noget daarlig, men gik dog i Kirken og førte Gudstjenesten igennem, saa det var kun faa ud over hans nærmeste, der mærkede noget usædvanligt hos ham. Nu hedder det i et lille Skrift, som i det følgende er tildels benyttet.*)

„Efter Kirkegangen drak han Kaffe sammen med

*) »Mindeord om August Kristensen, udgivet af Venner« ved *K. Jørgensen* 1916.

adskillige, der var fulgt med hjem fra Kirken, og i Samtalen her kom noget af hans sædvanlige Livlighed frem. Han befandt sig dog ikke godt, og han og Familie (der var budt ud til Aften) blev hjemme. Hen paa Aftenen blev der læst højt af („Den ubudne Gæst“), men Kl. 8^{1/2} følte han sig mere træt, ligesom Smerterne i Brystet tiltog.

Han gik derfor i Seng, men Anfaldene blev værre; der blev saa hentet Læge, men der var intet at gøre, Brystkrampen tog til. August Kristensens Dødssygdом blev saaledes meget kortvarig. Han fik ikke egentlig taget Afsked med sine nærmeste, der stod omkring hans Leje. Hans sidste Ord var: „Gud vær mig arme Synder naadig“!

„*Onsdag Aften* var Familien samt enkelte Naboer og andre samlede i Hjemmet. Sangen: „Vor Frelser, du som døde“, blev sunget, hvorpaa den ældste Datter, *Johanne*, bekendte Troen og bad: Saa siger vi dig, vor Gud, Tak for, hvad du gav os i Far og ved ham. Tak for, at du har hørt hans sidste Bøn: „Gud vær mig Synder naadig!“ og har givet ham en Plads i en af dine Boliger. Og Tak for, at du har givet os Visheden derom. Nu beder vi dig, at du vil lede og føre os saadan, at vi engang maa samles med ham hos dig. Fader vor . . .!

Under Tonerne af det Orgel, som saa mangen Gang havde frydet August Kristensen, blev hans Baare ført ind i Kirken. Der blev sunget nogle Salmer og Lærer *Jørgensen* og Uddeler *Vald. Petersen* gav i faa hjertelige Ord Udtryk for de Følelser, der fyldte dem og sikkert mange ved dette Dødsfald.

Om *Torsdagen* Kl. 1 fandt Bisættelsen Sted. Øster Tørslev Kirke var fyldt til Trængsel, og det blev en gribende Højtidelighed, hvor mange Talere tolkede

deres Taknemlighed overfor Præsten og Vennen, August Kristensen, og Sorgen over hans Bortgang. Af de mange Taler medtages kun her, hvad der særligt siges om den Afdøde, medens de mere almindelige Udtalelser tildels udelades.

Provst *Møller*, Spentrup: „ Og det er dette velsignede Guds Ord om det evige Liv i vor Frelser, som vi er satte til at forkynde og vidne om, som er kaldede til at være Tjenere i Guds Menighed. Og det var det, vor afdøde Ven og Præstebroder vilde, bringe Guds Budskab og Evangelium til fattige Syndere, for at de kunde finde Naade. Og det var det gamle Evangelium og den gamle Tro, han vilde vidne om og ikke nye Menneskelærdomme og skiftende Tiders Strømninger, fordi han selv havde fundet Hvile i den gamle Tro paa den Frelser, som er i Gaar og i Dag den samme. Og saa var han en frisindet Mand, ikke fordi han mente, det ene kunde være lige saa godt som det andet, men fordi han havde den faste Troens Klippegrund under Fødderne, og derfor var han ikke bange for andre Opfattelser eller Meninger, men var vis paa, at i Aandernes Kamp er Guds Aand den stærkeste og bærer Sejren hjem. Og saa var han en kærlig Mand. Det vil hans kære først og fremmest kunne vidne om, men det vil ogsaa hans Menighed kunne vidne og alle, som havde med ham at gøre. Derfor var al Ondskab og Strid ham saa meget imod og saa fremmed, at naar han mod sin Vilje kom ind i den Slags, saa kunde han have ondt ved at finde sig til Rette.

Og han var en Mand, som Gud havde givet gode Gaver, og han stillede dem i Aandens Tjeneste og virkede med Lyst og Glæde for alle gode og aandelige Formaal.

Derfor vil han savnes iblandt os, og hans Minde vil sikkert række langt . . .“

Pastor *Ring*, Dalbyneder, gik ud fra Fortællingen om Juda's Konge, Joram, der døde 30 Aar gammel, men saa siges det, at ingen savnede ham . . . Men, naar vi samles her fra Egnen om August Kristensens Kiste, siger vi: Du vil blive savnet, og din Plads staar tom . . . Hvor vil det lyde og lyder det fra mange i disse Dage, naar de tænker paa ham, der døde: „Hvor kommer vi til at savne ham!“

„Jeg maa have Lov til at være den, jeg er!“
Saadan sagde han tit — Ja netop saadan vil vi savne ham. Som den, han var, med alle hans Fortrin og alle hans Fejl — hvor vil der blive en tom Plads efter ham . . .!“

„Og saa hjemmefra — først i hans eget Hjem. Da jeg læste, han var død, udbrød jeg uvilkaarlig: Gudskelov, at han fik Lov til at dø hjemme; i det Hjem han elskede, og som var saa meget for ham. Vi forstaar, hvad I har mistet, I hans kære, — ja af Jer vil han blive savnet, og i Hjemmet vil der være en stor tom Plads. Men ogsaa mange andre Hjem, hvor han som Præst og Ven fik Lov til at færdes og være til Velsignelse, vil føle Tomheden og Savnet . . . Hvad var det, der gjorde, at han fyldte saa stor en Plads iblandt os? Det var, fordi han havde Selvhengivelsens Naadegave. Hvor havde han faaet den? I sin Daabstime! — og hvor opøvede han den daglig? Ved Korsets Fod hos Jesus. Jeg kender kun faa, der som han kunde give sig hen i det, der kom ham i Møde, enten han sad i Vennelag og drøftede gammelt og nyt, eller han sad som Tilhører eller stod og bar Ordets Vidnesbyrd frem som den redelige Ordets Tjener, han var. Og nu er han borte — Vi har alle mistet og tabt, — men han har vundet — Gudskelov!
Jeg synes, at det var saa lykkeligt og godt, at

han Lov til at slutte sit Liv med en god Søndagsgerning, og at han fik Lov til at slutte nu, mens han endnu stod med hele sin Arbejdsevne og sit Arbejdsmod. Og såa — rykker vi tættere sammen, vi der bliver tilbage, og øver os i at sige Gud og Faderen Tak for alle Ting i vor Herres Jesu Navn — ogsaa for det milde, barneglade, hjertensvarme Troens Vidnesbyrd, Gud gav hans Mund. Men ikke mindst takker vi, fordi han har gjort det saadan for os, at selv om vi nu samles med Sorg og med det stærke Indtryk af den pludselige Død, der hindrede os i at faa talt ud endnu engang og minde os om, at:

Ejer du et venligt Ord — saa sig det nu;
snart slettes ud dit eget Spor,
i Morgen er maaske paa Jord
din Ven ej mer ved Livets Bord;
Ja sig — ja sig det nu —

at saa alligevel er den dybeste Grundtone i vort Hjerte: Glæden og Takken.

Provst *Winther*, Ørsted, talte ud fra Ordet om Hovedsmanden: „Og Manden troede det Ord, Jesus sagde til ham og gik bort!“ I Lyset af dette Ord stod August Kristensens Billede for mig, da Budskabet kom, med dette Ord syntes mig hans Personlighed, hans Liv og Gerning og hans Bortgang belyst og bestemt.

Han troede det Ord, som Jesus havde sagt ham! Det gjorde han af ganske Hjerte. Han havde i Ydmyghed saadan dyb Tillid til Gud; det havde han ogsaa til Mennesker, ja til os alle; det takker vi ham for; det kunde ydmyge og glæde; det gjorde sit til, at vi maatte holde af ham. Dette var noget af det bærende i hans Vidnesbyrd, og han vil altid staa for os som Manden, der troede vor Herre Jesus paa hans Ord. Saadan gik han iblandt os, og saadan er han gaet bort...

Naar nu vor Ven er gaaet bort fra sine Kære og fra os alle, saa er den dybe Trøst i Sorgen og Savnet, at han er gaaet bort i Tro og derfor hjem, hvor Herrens Venner skal se Guds Herlighed, ja se ham selv, som han er, hvor alle Hjerters Glæde og Tak udløses i et dybt og evigt Halleluja.

Vi takker Gud for, hvad vi har haft at dele med hinanden; jeg har ogsaa en Tak at bringe fra Venner paa den anden Side Fjorden; de takker ham, fordi han kom og kom saa gerne; en af hans Venner bad mig bringe en Hilsen og Tak til ham ved hans Baare, „for hvad han sagde til os ved vor Herres Bord, og fordi han lærte os at bede for dem, der har fat ved den tunge Ende af Bjælken“.

Herren følge hans Kære i de kommende Dage og hjælpe dem og os alle til at holde fast ved Ordet, han har sagt til os, „saa skal vi nok komme hjem“. Amen!

Pastor *Engberg*, Randers, talte over Ordene: „Om en liden Stund skal I ikke se mig, og atter om en liden Stund skal I se mig . . .“ Det er ogsaa denne Tanke om „den liden Stund“, der slaar saa dybt ned i vore Sind, naar vi herinde samles om hans Baare, som for faa Dage siden stod paa denne Prædikestol. Men Gud være lovet ved Jesus Kristus, at vi har Lov til ogsaa at gøre det sidste af det Ord, jeg nævnede, til vort: „Men atter om en liden Stund skal I se mig“. Thi den, der tror paa Jesus Kristus, om han end dør, skal han dog leve. Og naar jeg i denne Stund mindes vor kære hensovede Ven og gerne vil bringe Gud en Tak for al hans Kærlighed og al den Glæde, han førte mig sig til os, for alt det, han betød af godt og skønt ogsaa for os sine yngre Brødre, er det navnlig ogsaa det, jeg vil sige Tak for,

at han førte dette Vidnesbyrd frem for os ved sin glade, barnlige Tro, ved sin dybe Hvilen i Barneforholdet til Gud til Opmuntring, til Bestyrkelse, til Stadfæstelse af vor Tro: om en liden Stund skal I atter se mig, om en liden Stund skal vi atter mødes, hvor der ikke er Sorg, Suk og Synd; thi den, der tror paa Jesus Kristus, om han end dør, skal han dog leve; naar vi gaar herfra, gaar vi med Glæde derhen, hvor aldrig med Sorg igen fra Sjælene, Sjælene vige.

Det var dette Livets Vidnesbyrd, August Kristensen aflagde; det var denne vor Tro, som blev bestyret gennem Samværet med ham.

Saa vil jeg da sige til dem, der sørger allermost, hans Hustru og Børn og til os alle, hvem Adskillelsen fra ham gør saa inderlig ondt: vi vil altid mindes ham, der gik saa hastigt bort fra os, men vi vil bede Gud velsigne hans Minde, saa dette: „om en liden Stund skal I atter se mig“, ret bliver levende og virkelig for os, saa vi kan synge os Trøst og Styrkelse til i dette:

En liden Stund, et stille Blund, da skal alt Mørket vige; i Morgengry foruden Sky Guds Sol den ny os hilser i Guds Rige. Amen!

Gaardejer *Bak Poulsen*, Øster Tørslev: Da jeg i Dag kom over i Præstegaarden, kom nogle af Aug. Kristensens og mine fælles Venner og bad mig om paa Menighedens Vegne at bringe en Hilsen og Tak for hans Arbejde her, før han for sidste Gang bringes ud af det Hus, hvor han i saa mange Aar har haft sin Gerning.

Aug. Kristensen var en kærlig Mand, han vilde helst retlede og vejlede i Kærlighed og Mildhed; han havde den Naadegave, at han altid saa det gode ved Folk. Vi siger ham oprigtig Tak her baade som Præst.

og som Menneske. Han gik fuldt op i sin Gerning som Præst, baade ved sin livlige og velsignelsesrige Forkyndelse og ved den Maade, han forrettede Guds-tjenesten paa. Ja, han var en kærlig Mand og kunde fange Børnenes Øre; naar de samledes i Konfirmandstuen, og ligesom Ungdommen i Hjemmet og i Forsamlingshuset, — og dette siger vi ham Tak for. Aug. Kristensen elskede Sang, og han lærte os meget af god Sang. Han lærte os at bede og takke. Vi vil bevare hans Minde i kærlig Erindring.

Og I, hans kære Efterladte, vi tager fuld Del med Eder i den tunge Sorg, I er bleven tildelt. Det vil jo være et stort og tungt Savn for Eder at have mistet ham, men vi ved, at vor Fader i Himlen gør alt til vort bedste, selv om vi ikke forstaar det. Den bedste Trøst vil I faa ved at hengive Jer i Bøn til ham om Trøst og Styrke til at bære Tabet. Vor Herre give Jer sin Naade og Velsignelse dertil.

Personlig vil jeg takke Aug. Kristensen for Ven-skabet gennem Aarene. Vi var begge opdragne og paavirkede af det grundtvigske Aandsliv og følte os bedst hjemme i de Kredse, hvor det var raadende. Jeg siger Tak for, hvad han har været for os i mit Hjem.

Idet vi nu tager Afsked med Aug. Kristensen, siger vi ham Tak for hans Gerning, hans Liv og Virken. Velsignet være hans Mindel! —

Naar man læser disse Mindetaler, føles det varme Hjerteslag bag ved Ordene, der giver et stærkt Indtryk af, hvor elsket Aug. Kristensen har været og, hvilken Betydning for Egnen man tillægger hans Gerning, baade som Præst og Menneske. Den mægtige Forsamling var ogsaa dybt bevæget, den Gang Pastor Ring sluttede Højtideligheden med at bekende Troen

og bede Fadervor. Efter at den sidste Salme var sunget, blev Kisten, under Orgelets Toner, af Præster i Ornat baaret ud til Vognen, som under Klokkingen førte den til Øster Tørslev Station, fulgt af den store Forsamling. Da Kisten var sat ind i den smukt pynkede Jernbanevogn, udtalte Aug. Kristensens Svigersøn, Lærer *Nielsen*, en hjertelig Tak for den store Delta-gelse og for al den Kærlighed, der var vist hans Svi-gerfader, der jo som faa kunde glæde sig ved enhver Yttring af og Bevis paa Kærlighed.

Derpaa Sang Følget: „Krist stod op af Døde...“

V.
AUG. KRISTENSEN'S JORDEFÆRD
OG EFTERMÆLE.

Til *Aug. Kristensens* Jordefærd samledes Fredag den 22. Oktober i Vrejlev Kirke ca. 1200 Mennesker, mest fra Vendsyssel og Øster Tørslev, men ogsaa fra andre Egne af Landet. Ved den storslaaede og gribende Højtidelighed talte først Valgmenighedspræst *Jens Bertelsen*, der gik ud fra Pauli Ord, at Troen kommer ved at der høres, og at der høres, er fordi Gud taler. Efter en varmfølt og gribende Indledning om Troen, som Hjertets frie og inderlige Hengivelse i det Ord, som er hørt og taget imod, som det har lukket sig op for til Fryd og til Fred, fortsatte Taleren:

„Naar jeg har mindet om alt dette, saa er det, fordi jeg gerne vil sige om vor bortgangne Ven, at det, der gjorde hans Liv saa rigt og lyst, var netop dette velsignede Møde mellem Ordet og Hjertet. Deri samlede sig det hele for ham. Hvor kunde han høre og lytte til Ordet, og hvor kunde han aabne sit Hjerte derfor, og ret inderlig glæde sig over et godt Ord, som Hjertet kunde favne. Men derfor kunde heller intet saare ham som et haardt og ukærligt Ord, og mange af os har set ham helt ude af sig selv, naar det skete, for han hungrede med hele sit Hjerte efter

Kærlighedsordet. Ja, han havde hørt Ordets Kærlighedsklang.

Han havde hørt sit Hjems Ord, Barndomshjemmet, hans gamle Fader. Han havde hørt Menneskers Ord, baade i deres Sorg og Nød som i deres Glæde og Jubel, hørt dem, ikke som en udenforstaaende Tilhører, men altid med sit Hjerle. Derfor kunde han som faa sætte sig ved Siden af Mennesker, aldrig over dem eller under dem, men som den, der i Kærlighed var i den bedste Forstand lige med dem. Sjælesørger? Nej, men dele med Mennesker, det kunde han, for han kunde give sig saa helt hen. Skrankerne som saa tit sættes her i Verden, faldt da, og Menneske stod overfor Menneske, Synderen overfor Synderen, Gudsbarnet overfor Gudsbarnet. Det kunde Verden aldrig forstaa, og mange er de taabelige Historier derom, om hans Jævnhed og Ligefremhed. Thi Verden aner ikke, at i Hjerterne med deres dybe Følelse af Synd og Naade er der en Lighed og Jævnhed, som er af den ægteste Art, og som kun Gud kendes ved.

Han havde hørt sit Folks Ord. Og det vil sige, at han havde hørt, hvad der stiger op af Folkehjertets Dyb i Sang og Tale, i Sorg og Glæde. Vi har fra den gamle Pagts Dage et Ord om at „bo midt iblandt sit Folk“. Det gjorde vor Ven som faa. Det danske var for ham ikke blot en geografisk Bestemmelse, men det hørte hans Hjerle til, saa han blev en dansk Mand.

Men først og sidst som det, der raadede for alt hos ham, havde han hørt Vorherres og Frelsers Ord. Hørt det som Vorherres Ord til ham selv med hans Navns Nævneelse i Pagten med ham om en god Samvittighed med Barnekaar hos Gud vor Fader. Hørt det som Indbydelsesordet til alle Børnene til Sæde om

Hjemmets Bord i Guds Menighed for at kunne mættes og styrkes af ham, som giver Mad og Drikke til evigt Liv. Han havde hørt det som Barnebønnens Ord til vor himmelske Fader, overfor hvem Aanden „hjelmer os Jesu Børnekaar“. Derfor blev det altid hans Bekendelse, naar han talte iblandt os, og derfor blev det en af hans kæreste Salmer: „Min Mund og mit Hjerte de gjorde en Pagt . . . hinanden af følge . . .“ Thi kun, hvad han hjertelig havde favnet, kunde han bære Ord og Vidnesbyrd om.

Et saadant lyttende og hørende Barn var Aug. Kristensen, og saadan færdedes hans iblandt os: lys, glad, straalende, ægte og sand, ogsaa tit grædende, grædende over sin Ulydighed, men altid kun trøstet af Gudsordet, der rejste ham op. Og saaledes vil altid denne Landsdel mindes ham, for saaledes lærte den at elske ham.

Og naar han nu er borte, som saa inderlig hørte til den danske Menighed, glæder jeg mig ret inderlig ved Apostelordet om, at Kristenlivet er at vokse fra Herlighed til Herlighed, at ogsaa det nu times ham: det er til noget herligere og endnu gladere og lysere, han gaar — ja ind i Herlighedens Herlighed.

Og saa siger vi Tak for, hvad vi har haft i ham, og Tak for Haabet om Gensynet“.

Pastor *Nyholm*, Haarlev: Tak, først til Gudfader, og saa til den Tjener, han gav os i vor kære Ven, Aug. Kristensen. En Tak fra Taars Menighed, fra min Kone og mig selv, en Tak for det Vidne han blev for os, han, der saa villigt gik Guds Kærligheds Ærinde iblandt os.

Han vidnede, hvad han havde hørt og set, og der er ingen Magt paa Jorden, der kan sammenlignes med de Ord, der vidnes af et Hjerte, som er bleven overbevist.

Han var et saadant Vidne. Det lyste over ham af dette, at han havde mødt Vorherre, som havde sluttet sin Evighedspagt med ham. Det var Hemmeligheden i hans Evne til at drage Mennesker, at Ordet fra Gud var mødtes med hans Hjertes Tro til et livsaligt Møde. Dette gør et Menneskehjerte lykkeligt og bevirker, at Vidnesbyrdet bliver, hvad det skal være, et Vidnesbyrd om Synd og Naade. Vidnesbyrdet om Guds Kærlighed maatte han raabe ud, saa det kunde høres af saa mange som muligt. Gud ske Lov, at han har været iblandt os. Der ligger alt, ogsaa Haabet om at gense ham i de evige Boliger.

Man sang: „Sejersvindarsken paa Jorden“, hvorpaa Pastor *Norup*, Vrejlev bragte en Hilsen fra Vrejlev-Hæstrup Menighed: „Jeg har tit mærket, at Aug. Kristensen mindedes med Tak og Glæde af mange Mennesker. Taleren fremdrog nogle Minder fra hans korte Bekendtskab med den Afdøde. Han saa Mennesket i Mennesket, og han vedblev at være i Udvikling, hvad hans Interesse for Hedningemissionen var et Vidnesbyrd om. Den kom sent til ham, men han tog denne Sag op med Iver og Varme.

Jeg er glad over, at jeg har lært ham at kende. Gud glæde hans Sjæl i Himmerig, og Gud trøste dem, der sørger, særlig hans Enke. Netop mens I var i Vrejlev, prøvede I jo Sorgens Dage, men Gud ske Lov, at Guds Fred er Sjælesolen, der aldrig gaar ned.

Man sang: „Lyksalig, lyksalig, hver Sjæl som har Fred“.

Saa talte Højskoleforstander *Terkelsen*, som gik ud fra det gamle Ordsprog: „Gammel Ven og gammel Vej, siger Folket svigter ej“!

For 35 Aar siden flyttede Aug. Kristensen ind i

vort Hus for at dele Arbejde og Samliv med os. Vi sluttede et Venskab, der blev forsat paa den yndigste Maade, og jeg tror, det vil bære ud over Tiden og ind i Evigheden.

Han svigtede ikke sine Venner, og det var, fordi noget af det dybeste i hans Væsen var Troskab. Alt, hvad der kom frem til hans Hjerte, var han tro. Han staar for mig som den gode Jord, der kunde modtage Sæden og frembringe de mange Fold.

Denne Troskab lønnedes saa forunderlig rigt, men det var vel, fordi han trængte dertil. Jeg har aldrig kendt noget Menneske med en saa stor Vennekreds som Aug. Kristensen. Hans Venner maa tælles i Tusindvis, og han blev Vens Ven. Følte han sig ikke i Vennevold, var han lille, maaske for lille. Han kunde kun drage Aande, naar han færdedes i Vennekreds. Et enkelt Led af Troens Ord laa ham særlig paa Hjerte. Det var Ordet om de Helliges Samfund, Fællesskabet i Vorherres Menighed. Der havde han sin Plads. Der var den Ejendommelighed ved Aug. Kristensen, at han var *født* Grundtvigianer. De Toner var sunget over hans Vugge, og han tog dem op.

Han var en trofast Sjæl mod sit Folk og sit Land. Her var han altid parat til at gøre Gavn.

Men det største i hans Liv var, at Gud havde talt til ham, og til denne himmelske Fader søgte han i Fryd og Sorg.

Jeg takker min Gud, at han har ladet denne Mands Livsvej falde saa nær min og min Slægts. Takken herover er større end Vemoden over hans Død.

Jeg forstaar saa godt den store Sorg hos hans nærmeste, men jeg haaber, at ogsaa her Takken skal komme øverst, thi man ejer i Virkeligheden intet, før man kan sige Tak for det.

Tak, Aug. Kristensen!

Hans sidste Ord lød saaledes: „Kom nu og tag mig og vær mig naadig“.

Det har han hørt, der hører sine Børns Suk og Bønner.

Gud glæde din Sjæl, gamle trofaste Ven, der, hvor du nu er, som jeg ved, han har glædet dig mangfoldige Gange“.

Efter Terkelsens stærkt gribende Tale sang man: „Det er saa yndigt at følges ad, hvor banet Vejen er paa det jævne“.

Valgmenighedspræst *Højmark*, Aarhus: Det er ca. 15 Aar siden jeg kom til at kende Aug. Kristensen, efter at jeg længe havde hørt, hvad Vendelboerne sagde om ham og hans Evner til at fylde sine Omgivelser med Liv.

Og jeg kom til at holde meget af ham og synes, at det bedste hos ham var, at han var saa gennemtrængt af aandeligt Liv, det var ret bleven Kød og Blod hos ham, og det kan nu ses paa, at han, der ikke af Naturen var videre kritisk, derigennem var bleven saadan, at hans Øre havde faaet en sikker Evne til i det hele at kunne skelne mellem ægte og uægte. Ja, det var, fordi Gud havde et saadant Tag i ham, at han kunde skelne her.

Dernæst var der hos Aug. Kristensen saa meget af dette frigjorte menneskelige, der er saa godt at møde og hænger sammen med, at Kristentroen er bleven rigtigt Liv hos os, thi saa kommer netop det naturlige og ægte frem. Og saa havde han den herlige Evne til saa let at faa Mennesker i Tale, til at kunne føre en god Samtale. Han kunde samtale om stort og smaat og samtidig knytte Forbindelsen med det kirkelige. Ogsaa derigennem forstod han at drage Folk

til Guds Rige, idet han gav dem Følelsen af, at der var godt at være. Mange har fortalt mig, hvor meget disse Samtaler efter Møder og Gudstjenester har været for dem. Vi vil savne ham meget, ikke mindst ved vore Efteraarsmøder, hvor Malling og han, uegennyttige som de var, fyldte saa godt og gav sig helt hen i deres Gerning. Thi det var Aug. Kristensens Lyst og Glæde at forkynde om Livet saadan, som han havde faaet det og levede deri. Den Livets Kilde, som bar ham, udsprang fra Gud i Paradis. Guds Sol med dens milde Straaler lyser over hans Minde som over hans Skikkelse, og de vil lyse over ham hjemme hos Gud.

Valgmenighedspræst *V. Christensen*, Mellerup: Jeg vilde gerne her have Lov til at sige nogle ganske faa Ord for at bringe en Hilsen og en Tak fra Mellerup Valgmenighed. Vi blev alle dybt grebne og overvældede ved dette Dødsbudskab. — Hvor vil vi dog savne ham! Vi vidste det ikke før, at vi holdt saa meget af Aug. Kristensen, nu føler vi, hvilken stor tom Plads, han efterlader iblandt os. — Vi takker ham for den Kærlighed og Tillid, hvormed han altid kom os i Møde, det følte saa trygt, naar han færdedes iblandt os, saa følte vi os i Vennevold. Og vi takker ham for hans frejdige Vidnesbyrd om det evige Liv, som vi finder i Ordet Menigheden. Jeg mindes ham fra enkelte af de gamles Jordefærd ovre i Mellerup, hvor frejdigt han kunde vidne om dette, at: „Helgen her og Helgen hisset er i samme Menighed . . .“ og „Sammen bor vi i Guds Haven, skilt kun ved det lille Bælt, til at flyve over Graven, Vinge laaner os vor Helt . . .“ saa det følte frydeligt og trøsteligt for os alle.

I Teksten til næste Søndag har vi jo det Ord, der blev sat som Indskrift over Grundtvigs Liv: „Og Manden troede det Ord, som Jesus sagde til ham, og gik

bort“. Manden i Evangeliet gik bort i Tro til Herrens Ord, og han gik trøstet og med Glæde; men vi ved, at han lidt efter oplevede større Glæde endnu, da han saa Ordet opfyldt.

Vi ved, hvor trøstet og glad Aug. Kristensen gik i Troen paa Herrens Ord, men vi tør tro, at nu, han er gaet bort, skal en større Glæde aabenbares for ham.

Gud ske Lov, at vi kan staa her med dette Haab i vore Hjerter, og Tak, at Gud ogsaa ved hans Vidnesbyrd har styrket vor Tro, saa vi kan have det Haab, at naar vi skal drage bort herfra, skal en større Glæde endnu times os!

Fru *Johanne Nielsen* udtalte derefter: „Maa jeg herfra, tæt ved det Sted, hvor Far altid har ønsket at hvile, udtale en Tak til alle for den Kærlighed, der er vist Far og os, hans Efterladte, igennem de mange Aar. Far var saa taknemmelig som vist faa Mennesker for selv den mindste Ytring af Kærlighed og Forstaaelse, saa jeg ved, jeg handler i Fars Navn, naar jeg siger Tak.

Det er tungt for os, at Far er gaet bort, men vi er glade og taknemlige over, at han fik Lov at blive i sin Gerning til det sidste.

Det, jeg tænker mest paa i Dag, er, at Arven efter Far bliver tung at løfte, og jeg synes ikke, vi har Kræfter dertil, — Gud hjælpe os dermed! Skal vi saa synge: „Udrundne er de gamle Dage“, Jens Bertelsen forrettede Jordpaakastelsen, og man sang: „Krist stod op af Døde“, hvorpaa Aug. Kristensens Broder, Postmester Johs. Kristensen, Maribo, paa Familiens Vegne bragte en hjertelig Tak for den store og kærlige Deltagelse. Det store Følge blev endnu staaende lidt, saa udløstes Stemningen i: „Guds Ord det er vort Arve-gods“.

Til *Aug. Kristensens* Baare var der, foruden et Væld af Blomster, sendt flere Sølvkranse fra Menigheder og Vennekredse, og med følgende Inskriptioner:

August Kristensen, Præst i Taars 1884—1896.

Fra Venner i Taars. (En Egekrans).

Pastor Aug. Kristensen, Sognepræst i Øster Tørslev 1901—1915. I taknemlig Erindring fra Ungdommen i Øster Tørslev Sogn. (En Bøgekrans).

August Kristensen, Præst i Vrejlev 1896—1901.

Fra Venner i Vrejlev-Hæstrup. (En Bøgegren).

August Kristensen. * $\frac{3}{6}$ —1854 † $\frac{17}{10}$ 1915.

Fra Venner i Raaby Sogn. (En Avnbøgekrans).

Aug. Kristensen, * $\frac{3}{6}$ 1854 † $\frac{17}{10}$ 1915.

Minde fra en taknemlig Menighedskreds i Enslev.

(En Avnbøgekrans).

I Anledning af *Aug. Kristensens* Død fremkom der i flere Blade bl. a. Vendsyssel Tidende, Vend. Venstreblad, Viborg Stifts Folkeblad og Randersbladene særdeles smukke Nekrologer. Af Hensyn til Pladsen medtages kun to særlig karakteristiske, nemlig en fra Vendsyssel af Redaktør Mikkelsen og et Digt fra „Randers Dagblad“ af Højskoleforstander M. Møller, Dalby-neder.

August Kristensen.

I Nat lukkede vor Ven *Aug. Kristensen* sine Øjne i Døden, medens hans varme, rige Sjæl svang sig did op, hvor Faderhuset staar, højt over Kors og Grav.

Det gaar som et Suk igennem Tusinder af danske Mænds og Kvinders Hjerter: Aa, er *Aug. Kristensen* død!“ Og mangen Taare vil liste sig ned ad Kinderne paa unge og gamle, fattige og rige. Det er, som et Stykke levende Liv blev revet fra os, thi ingen var mere levende end han. Vi skønnede maaske ikke altid paa ham; men vi skønner jo heller ikke altid paa Solen og Luften omkring os. De hører til.

Paa samme Maade, syntes vi, Aug. Kristensen hørte til. Og nu, han er borte, vil vi føle Savnet, hver Gang vi samles til Opbyggelse i vort Kristenliv, Folkeliv eller andet „skønt“, som Aug. Kristensen holdt af at sige med en vendsysselsk Vending.

Det var ikke tilfældigt, at han kom til at holde af det Ord, for der var altid „skønt“, hvor han var til Stede. Aldrig havde han Lyst til at være med, hvor der raadede daarlig Aand, ligemeget af hvad Art nævnes kan.

Derimod elskede han den sande Livsglæde, det sunde og ægte Humør, og derfor vedblev han at være de Unges Ven, deres Raadgiver og Trøster.

Der er sagt, at Aug. Kristensen havde Hjertet paa Tungen. Det er sagt kritisk, men det betegnede i Virkeligheden den store Naadegave, der blev hans særlig. Det blev den, fordi hans Hjerte var saa kærligt og varmt, at det ingenlunde afkøledes, men derimod ustandselig afgav Varme til de Vennelag, hvori han befandt sig, — og Aug. Kristensen var i Vennelag overalt, hvor han kom, paa næsten hver en Plet i vort lille Land.

„Min Mund og mit Hjerte, de gjorde en Pagt“ — det var hans Yndlingssalme, og den var netop et sandt Udtryk for Aug. Kristensens Væsen. Han Mund og hans Hjerte havde gjort den Pagt i Vorherres Navn, at de vilde gøre alt, hvad de formaaede, for at forkynde det glade Budskab paa Jorden om Guds Kærlighed til Menneskenes Børn. Aug. Kristensen havde altid saa travlt, fordi der var saa mange, han skulde glæde.

Han har ingen Gransker, ingen „Dybstikker“, som han selv spøgende bemærkede, men han forstod at tale saaledes til jævne danske Mennesker, at de

forstod ham og glædedes over, hvad han havde at sige dem.

Kun Gud ved, hvor mange Gange han har faaet en Istump i et Menneskehjerte til at tømme og faaet løsnet det første lille Sandkorn, som faar hele Skredet, samlet af mange Aars Modstand, til at glide.

Inderlig ydmyg, som han var, bøjede han sig ærbødigt for de „store“ i Aandens Verden og hyldede dem med ærlig Beundring. Men han lod sig aldrig forlede til at række saa meget som en Lillefinger til nogen anden Gud end den gamle — hans fromme Faders Gud — i de evige Himmelboliger . . .

Han brugte det Pund, Gud havde betroet ham. Derfor tør vi ogsaa tro, at det i den sidste Nattevagt har lydt til ham, som til den tro Tjener:

„Gak ind til din Herres Glæde“. C. M.

August Kristensens Minde.

Vor Ven August Kristensen er ikke mer!
Det lyder saa graadtungt og fremmed'.
Hans Sjæl gik til Gud og hans Støv til det Ler,
der al Skabnings Mangfoldighed næmmed'.
Over Sjernernes Tag i en lysere Egn,
under Naades og Lovsangs og Kærligheds Tegn,
tør vi tro, han et Fristed har fundet.

Vor haandfaste Tid byder Fattigmands Kaar
for det Ord, der blev Livsordet nævnet.
Han tog der sit Stade i Ungdommens Aar
og vidned, som faa har det ævnet.
Hans Mod var saa ungt, og hans Sjæl saa rig.
— Nu ligger vor Ven August Kristensen Lig,
og nu er den Fattigdom større.

Der fandtes vel ingen, der kunde som han
bære Børnenes Livssyn til Skue ;
og mødte han Barnet i Svend eller Mand,
hans Sjæl kunde glædes og lue.

Men i Rænker og Kløgt var han slet intet værd ;
han svared' med Aand, hvor man fejded' med Sværd,
og med Tro paa, at Kærlighed sejre.

Hans Liv var saa ungt som den lyseste Dag ;
der var Ungdom paa alle hans Veje ;
derfor var han hjemme i Ungdommens Lag
og en Ven, der gav ud af sit Eje.

Han var Frihedens Søn med usvigelig Tro,
paa, at alt, der er godt, maa af Friheden gro,
og kun Ondskab i Lænker maa bindes.

Det fremmede mørke og livsfjendske Syn,
der slaar Menneskelivet i Stykker,
kunde ildne hans Tale og vrede hans Bryn,
men hans danske Tro aldrig forrykke.

Han var Grundtvigs Discipel saa sandru som faa ;
han evnede Mesterens Ord at forstaa,
og han delte med rund Haand til Folket.

Der var Kærlighedsglød i hans Sang og hans Ord,
og saa frejdig en Klang i hans Stemme.

Han var stor, naar han vidned' om Bad og om Bord
og om Paradislivet derhjemme.

Men vort Folk i det lave, dets Maal og dets Vej,
dets Længsler og Kampe det glemte han ej,
han drømte dets lyseste Drømme,

Jeg har hørt dig saa ofte, hvor du mødte frem
i Kirker og Foredragssale ;
men aldrig fra dig gik jeg tomhændet hjem,
jeg blev rig af din aandsbaarne Tale.

Jeg maa sige det nu, da dit Øje er lukt.
Jeg maa vide dig Tak — du holdt Fanen saa smukt
i en Tid, hvor saa mange den sænker.

Vor Ven, August Kristensen er ikke her;
hans Rejselivs Saga er omme.
Vi er fattige alle, der følte hans Værd;
der er Pladser, der længe staar tomme.
Vorherre, du lade hans Sædekorn gro;
Vorherre, du holde din Haand om vor Tro!
— Giv os Mænd med hans Aand og hans Hjerte.*)

Søndag den 18. Juni 1916 efter Gudstjenesten samledes paa Øster Tørslev Kirkegaard flere Hundrede Mennesker, særlig fra Sognet og Nabosognene, til Afsløringen af en Mindesten for Aug. Kristensen. Der er gjort opmærksom paa, at, „det synes at være et Tilfælde, der ligner en Tanke, at Aug. Kristensen tiltraadte sin Præstegerning her Søndag før Pinse, og at hans Minde blev indviet Søndagen efter Pinse, han som saa afgjort var Aandens og Ordets Tjener“.

Efter Salmen „Min Mund og mit Hjerte“, bød Uddeler *Valdemar Petersen* — som havde været Formand for det Udvalg, der havde ordnet Sagen — velkommen, med Ønske og Haab om, at det, som her skulde foregaa, maatte være præget af den lyse milde Stemning, som kendetegnede Aug. Kristensen. Da handler vi i hans Aand, hvis Minde vi fejrer.

Forsamlingen sang nu „Kærligheds og Sandheds

*) Jeg var tilstede ved Begravelsen; men da jeg ikke var ved Stemme, maatte jeg afstaa for at bringe min kære Ven en Tak og et sidste Farvel ved hans Baare. De Ord jeg havde tænkt at knytte dertil, optog jeg derfor senere som et Mindeblad i en Bog, jeg den Gang havde begyndt at skrive: »En Gennembrudstid« I. S. 143—44. Forf.

Aand“, hvorefter Valgmenighedspræst *Jens Bertelsen*, Vraa, talte ud fra det gamle Ord: „Ude af Øje og ude af Sind“. Han betegnede dette, som et daarligt Ord, der fornægter Tillid til Kærlighed og Trofasthed, og betonede varmt den ægte Kærligheds Evighedsværdis. Han sluttede med at udtale sin Glæde over, at man her i Aug. Kristensens gamle Kreds ikke havde følt det saaledes, som om Verden kun havde „Glemsel at byde. Jeg ønsker for Jer, der holdt af ham, at I aldrig maa nynne de Ord: Ude af Øje og ude af Sind, men leve med ham i det, der ogsaa havde hans Kærlighed.“

„Saa være da denne Sten, der bærer hans Navn, et Minde om en lys og kærlig Skikkelse, hvis Lyst det var at synge Menighedens gamle Sang. Stenen vil minde, vil melde om noget kønt og godt, om en god Ven, en nidkær Præst, og en Mand, der ejede i sjælden Grad Adgang til Mennesker. Stenen vil minde os om noget, der var, men ogsaa om noget, der bliver: Livet, der var i ham. Lad hans Minde være levende og dejligt hos os i de kommende Dage.

Dækket faldt nu for Stenen og Forsamlingen sang: „Helgen her og Helgen hisset“.

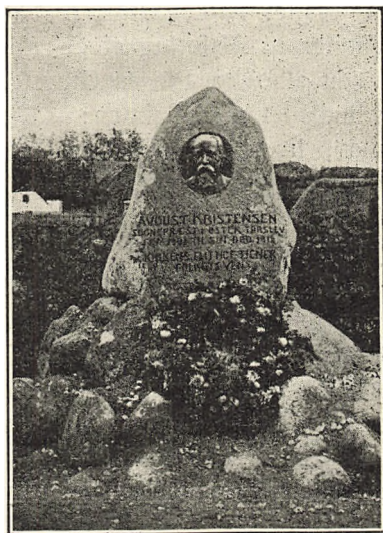
Derefter talte Pastor *Ring*, Dalbyneder, og dvælede særligt ved Aug. Kristensens Vidnesbyrd. Lærer *Egens*, Dalbyneder bragte en Hilsen og Tak fra sin Egn, fra Dalbyneder Højskole og en personlige Tak fra ham og hans Hjem. *Vald. Petersen* takke Talerne, Billedhugger Ølsgaard, Bidragsyderne og den stedlige Kirkestyreelse, som havde givet den smukke Plads til Mindet, og bad samme Myndighed modtage det i venlig Varetægt, saa det kunde vidne for sene Slægter om denne flittige Herrens Tjener.

Den nye Sognepræst, Pastor *Gamborg*, takkede

ogsaa for de Ord, der havde lydt, og ønskede, at han maatte faa Lov til at udfylde Pladsen efter Aug. Kristensen. Paa Menighedens Vegne modtog Pastor Gamborg Mindet, som han lovede skulde blive fredet og værnet med Flid og Omhu, og bad alle være med hertil, saa det kunde staa til sene Tider og vidne med Taknemlighed om den Mand, hvis Billede det bærer. Taleren sluttede med at bekende Troen og bede Fadervor, hvorpaa man sang: „Alt staa i Guds Faderhaand“.

Det smukke Mindesmærke er en Natursten paa et Fodstykke af mindre Stene. Forsiden har foroven en Portrætmedaillon i Bronze fra en noget yngre Tid. Nedenfor Medaillonnen er indhugget følgende Indskrift:

AUGUST KRISTENSEN
SOGNEPRÆST I ØSTER TØRSLEV
FRA 1901 TIL SIN DØD 1915
KIRKENS FLITTIGE TJENER, FOLKETS VEN.
REJST AF VENNER.

Den anden Mindesten.

Paa en smuk Sommerdag, den 3. Juni 1918, samledes paa Vrejlev Kirkegaard en Skare af Aug. Kristensens Venner til Afsløring af en Mindesten, der var rejst paa den afholdte Præsts Gravsted. Højtideligheden blev indledet med Salmen: „Kærligheds og Sandheds Aand“, hvorefter Valgmenighedspræst *Jens Bertelsen* holdt en dybt bevæget Tale og skildrede sin afdøde Ven, som et Solskinsbarn, om hvem vi har saa mange lyse og gode Minder, at det er vanskeligt at fremdrage enkelte Ting. Naar vi i Dag paa hans Fødselsdag har ønsket at samles, er det, fordi han hørte Sommeren til. Aug. Kristensen vil altid staa for min Sjæls Øje, som Sommerens Mand. Vinteren med sin stivnende Kulde, Baand og Tvang forstod han næppe; men naar Solen og Lyset var om ham, følte han sig lykkelig. Menneskelivet i Lyset og Var-

men af Gud Faders Naade og Kærlighed, hvor det frit kan udfolde sig, det forstod vor Ven, deri levede han frit og glad som et Barn.

Aug. Kristensen var en Takkens Mand, en Troens Mand, en ydmyg Mand, der kunde græde over sin Synd, men trøstes i Troen paa Guds Naade, denne Tro, der skabte hans milde Ord og Færd“. Hvor troede han Mennesker godt, ofte saadan, at vi slet ikke forstod det, men hans Tro var ægte nok, og dette gav ham en Evne til at faa Tag i Mennesker, som kun faa andre har ejet. Og jeg har kendt faa, fra hvem Guds Kærlighed gav Genskin og lagde sin Glans over som denne Mand gennem hans Ord og hele hans kærlige Skikkelse. Faa har som han kunnet bringe Budskab om den glade Kristendom, som der ofte spottes over.

For denne Lære skylder vi vor Ven dyb og inderlig Tak, og som et synligt Udtryk for denne Taknemlighed har vi rejst denne Sten. (Dækket falder). Her ser vi nu hans milde Aasyn mejslet i Stenen. Det skal til sene Tider bære Vidnesbyrd om, at her levede en Mand, der mere end de fleste bar frem det glade Budskab om Guds Kærlighed og Naade.

Ære være hans Minde!

Som Stenen nu er rejst af Kærlighed til vor Ven, beder vi Dig hans Hustru og I hans Børn modtage den i Kærlighed og værne den“.

Efter Salmen: „For dig o Herre“, talte Pastor *K. Norup*, Vrejlev, der særlig fremhævede, at det er bedre, Menneskers Navn ridses i Hjerterne end i Stenen, men bedst at det tegnes i Guds Haand.

Pastor *Pommerenche*, Vrensted, udtalte, at han nu var ene tilbage af vendsysselske Præster fra den Tid, Aug. Kristensen kom til Taars. Taleren minde-

des, at den unge Kandidat, endnu før han blev ordineret, en Gang prædikede for ham, og ved denne Lejlighed var Evangeliet: Forklarelsen paa Bjerget: „Og hans Ansigt straaledede som Solen“. Saa vidt som det er Mennesker muligt, havde vor afdøde Ven faaet Lysets Gave. Han var Solstraalernes Mand, Hjemmets og Vennesamfundets Mand. En dansk Mand med glødende Tunge for vore sønderjydske Brødre. Vi vil savne ham, men vi mødes igen. Naar vi staar i hvide Klæder, melder maaske en Angerstaare sig, men Vorherre vil aftørre den og føre os derhen, hvor vi „med Venner i Lys skal tale“. „Med Straalekrans om Tinde . . .“

Viggo Kristensen takkede paa Familiens Vegne for Mindestenen, „der bærer Vidne om, at Far havde mange Venner, hvad vi alle er meget glade for“.

Jens Bertelsen: Hele Komiteen det er mig. Bidragyderne har saa helt overladt til mig, at træffe alle Bestemmelser, og det har jeg gjort. Arbejdet har været mig en inderlig Glæde. Tak til Bidragyderne og Billedhuggeren. Derpaa sluttede Højtideligheden med Sangen: „Udrundne er de gamle Dage . . .“

Afsløringen af Aug. Kristensens Mindesten

paa Kirkebakken i Taars
den 22. Oktober 1918.

Efter Gudstjenesten i Kirken, hvor Pastor *Kring*, Aale, prædikede og Pastor *Nyholm*, Haarlev, holdt Skriftetalen, samledes den store Menighed om den til-dækkede Sten, der er anbragt nord for Kirken, vest for Indgangsdøren.

Efter Sangen: „Urundne er de gamle Dage“ talte Pastor *Kjærgaard*: Dette er det tredje Sted, der rejses Mindesten for Aug. Kristensen; men der er ingen Rivaliseren mellem disse Steder; thi vi vil nem-

Den tredje Sten.

lig alle sammen mindes en gudbenaadet Ordets Tjener. Det vilde være unaturligt om der ikke var bleven rejst nogen Sten her; thi Taars var dybt indridset i hans Hjerte. Vi mindes hans lyse, varme Sind, og det forstaar jeg saa godt, selv om jeg ikke har samme kirkelige Ideal som han.

Han var et Søndagsbarn som faa, et Kirkemenneske og et Nadvermenneske som faa. Naar Klokkerne ringede, vilde han gerne, at alle skulde høre deres Kalden. Han var et Samfundsmenneske, og han havde Mod til at give sig hen, ikke alene til Gud, men ogsaa til Mennesker. Det skal der stort Vovemod

til. Vi andre har saa ofte en Hule, vi trækker os tilbage til. Selvfølgelig blev han ogsaa skuffet; men saa hentede han nyt Mod hos Gud.

Han fik saa vidt sin Ungdomsdrøm opfyldt, som han blev Præst for mange Tusinde barnlige Sjæle i Vendsyssel. Hans Mindesten kommer nu til at staa her paa Taars Kirkebakke, hvor den skal minde os om at søge Guds Hus. Vi siger Aug. Kristensen Tak for, hvad han har været.

Gud velsigne hans Minde iblandt os.

Dækket faldt og blottede Stenen: en kraftig Granitsten med en Broncemedajllon af den Afdøde. Under den staar:

AUGUST KRISTENSEN
PRÆST I TAARS FRA 1884 TIL 1896.
HANS MINDE BEVARES I KÆRLIG ERINDRING.
REJST AF VENNER I TAARS.

Saa sang man: „Min Mund og mit Hjerte“, hvorefter Aug. Kristensens gamle Ven og Medarbejder J. C. Jensen, Taars, bevæget talte: Før Aug. Kristensen kom til Taars, var der en grundtvigsk Kreds her. En Del af dem var vakt ved Skovkirstens Vidnesbyrd og udviklet og retledet af Præster som Algren og Nissen. Men de var allerede da ældre Folk, man kan nu læse deres Navne trindt om paa Gravstenene her paa Kirkegaarden. Lad mig nævne Navne som Severin, Ørum, Chr. Johansen, Kragdrup, Christen Sørup, Lauritsen, Sæsing, Møller, Svenstrup, Peder og Lise Dissing og flere. Deres Syn var forskelligt, men et var de fælles om. De havde erfaret, at Aandslivet er en Virkelighed, og at Aand er Magt.

Det var fra den Kreds, der gik Bud til August Kristensen om at være Præst for den grundtvigske Menighed i Sognet. Han fulgte Kaldet, thi han havde

helt og holdent givet sig det grundtvigske Kirkeliv i Vold.

Det blev nogle lykkelige Søndage, vi nu oplevede i Taars, og vi glemmer dem aldrig. Det var Festdage. Folk fra alle Egne mødte frem og fyldte Kirken for at høre „det glade Budskab“, som Modstanderne spottende kaldte det. Nogle søgte efter hans Fejl, men det er saa utilfredsstillende. Thi hver har jo sin Maade, og et Menneske kan kun vidne om, hvad han selv har oplevet. Munden skal vidne om, hvad der bor i Hjertet. Aug. Kristensen forstod at iklæde sine Ord en Form, saa alle kunde forstaa dem. Han var en Samtalens Mester og forstod at lede den, saa man altid fik aandeligt Udbytte deraf. Mange af disse Samtaler fandt Sted i det gæstfrie Hjem i Præstegaarden, hvis Døre stod vidtaabne. Der lød Sangen, og der gik Samtalen. Vi er saa mange, der har saa meget at takke Aug. Kristensen og Hustru for ogsaa i den Retning . . . Det var lykkelige Aar for Aug. Kristensen fra 1884 til 1896. De lykkeligste i hans Liv. Han fik Velsignelse af sin Gerning. Og da han drog søndenfjords, maatte han baade i Tankerne og personligt vende tilbage atter og atter for at knytte Vennebaand.

Stenen, der her er rejst, staar paa sit rette Sted, thi den staar ved den Kirke, som han kaldte: det smukkeste Hus i Danmark. Lad den minde om, hvad han og hans trofaste Hustru har været for os. Og lad os saa fortælle vore Børn Historien om den elskelige og kærlige Præst, saaledes at hans Minde kan leve længe.

Men lad os ikke glemme, at alle gode Gaver kommer ovenfra, og alle vi, der føler, at vi gennem Aug. Kristensen har faaet Rigdom fra oven, lad os

sige Tak til Gud Fader, ikke alene for Gaven, men ogsaa for Haanden, der bragte den.

„Det er saa yndigt at følges ad“.

Pastor *Nyholm*: Naar den rejste Mindesten staar her ved Indgangen til Herrens Hus, er det, fordi det er Præsten, vi mindes. Han, der gik ud for at forkynde den vidunderlige, ufattelige Kærlighed, hvoraf hans egen Kærlighed udsprang.

Aa, hvor han elskede Jer, I Folk fra Taars! Hvor I laa ham paa Sinde. Han vilde bidrage til, at I fik samme nære Forhold til Gud, som han selv havde. Han var altid parat til at dele ud af sig selv, hele sin rige, varme Sjæl. Det var hans Higen at føre Mennesker til Gud, at tage dem ved Haanden og føre dem derhen, hvor Guds Fred skænkes, og hvor der gives Næring og Styrke til at leve et kristent Liv. Det var for ham det største, men det var ikke alt. Ogsaa Menneskenes timelige Kaar laa ham paa Sinde. Han fik f. Eks. rejst Forsamlingshuset, Augustenborg, husker I nok. Han vilde, at Folk skulde have det godt. Men først og sidst ønskede han, at de maatte leve i Guds Kærlighed.

Hvad Aug. Kristensen har betydet for Menigheds- livet og Folkelivet her i Taars, er ikke let at maale. Det er maaske mere, end nogen af os tænker. Men hans Minde lyser for os som den gode, trofaste Herrens Tjener, som den Ven, der aldrig svigtede, som et lyst og glad Menneske, der havde Himmeriges Lys over sig.

Stenen staar derfor paa den rigtige Plads, tæt ved Vejen, ad hvilken han skulde ud og gøre sin Gerning for at skaffe Fred til Sjæle, trætte og tunge, syge for den evige Hvile. Her passerede han paa sin Vej ind i Kirken, ind i det allerhelligste. Det var hans

Fryd at tage Mennesker ved Haand og føre dem ind til Naadens, Kærlighedens og Barmhjertighedens Gud. Her øvede han sin Gerning i Ydmyghed. Hvor var han ydmyg, naar han stod for Alterbordet! Der tjente han sin Gud, og der betjente han Mennesker i Kærlighed og Ærbødighed for det Guds billedlige.

Der hentede han Lyset og Smilet, Kraften og Frimodigheden, Glæden og Kærligheden — alt det, han skulde bruge for at øve sin Gerning, den vi takker ham for i Jesu Navn. Lad hans Minde leve længe, omgivet af Hjerternes Tak.“

„Guds Ord det er vort Arvegods . . .“

Viggo Kristensen traadte nu frem og bragte Familiens og sin egen Tak for den Ære, der var vist hans Faders Minde.

„*Sang og Tale er Livets Solskin*“ har Grundtvig sagt. Denne Sandhed har kun faa mere levende tilegnet sig end Præsten August Kristensen. Kun faa kunde med større Inderlighed istemme Sangen:

Alt hvad som Fuglevinger fik,
Alt hvad som efter Fugleskik
Med Sanglyd drager Aande,
Lovsynger Gud, for han er god,
Han i sin Naade raader Bod
Paa Støvets Ve og Vaandel!

Og hans Tale var baaret af en Hjertets Trang til, at bringe Livets Solskin ind i saa mange Hjem og Hjerter som muligt. Han elskede Mennesker! Dette var Genkærlighedens Hemmelighed, naar han stod midt i de store Vennekredse, hvor Unge og Gamle sluttede Ringen omkring den elskelige Præst, om hvem

mange ældre Mennesker bevarer et levende Minde. Ja, Mindet lever. For kort Tid siden modtog jeg fra en af Aug. Kristensens gamle Konfirmander (Landbrugslærer Martin Møller, Korint) et Brev, hvori han bl. a. skriver: „Og hans kristelige Tagen os ved Haand var varsom og god og ikke fremmedartet-fjern. Han talte et Spørg vi forstod, og som kaldte paa det, der laa skjult i os selv. Jeg mindes saaledes saa meget, der var i Pagt med vor saa ofte sungne Salme af Brandt:

Blomster i Vaar,

— — —

Nyvakte Tro

Glad som et Barn, men for Verden lidt sky,

— — —“

Før Aug. Kristensens Mindesten endnu var rejst paa Kirkebakken i Taars, kunde man undertiden paa Vejen mellem Taars og Vrejlev Kirker møde en gammel Kvinde med en Krans eller et Blomsterkors i Haanden. Det var den fattige Saramine, der gik den lange, trælsomme Vej til Vrejlev Kirkegaard for at lægge Blomster paa hendes gamle Præsts Grav.

